

* 23

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KIERUNKI EWOLUCJI WOJSK LĄDOWYCH

„EWOLA”

ANB
WARSZAWA

74618

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

**KIERUNKI EWOLUCJI WOJSK
LĄDOWYCH**

p.k. „EWOLA”

Praca naukowa pod redakcją
prof. dr. hab. Waldemara KACZMARKA
zrealizowana w ramach zadania
„TEORIA I PRAKTYKA UŻYCIA WOJSK LĄDOWYCH”

Warszawa 2008

Recenzja:

Prof. dr hab. Leopold Ciborowski

Zespół autorski:

- + **prof. dr hab. Waldemar Kaczmarek** – *kierownik zespołu*
Redakcja naukowa, rozdział 1, 2, wnioski końcowe
- + **ppłk dr Zbigniew Mazurek** – *rozdział 3,*
- + **ppłk dr Jacek Joniak** – *rozdział 4.*

Spis treści

Wstęp	3
1. Podstawy metodologiczne badań i ich przebieg	7
1.1. Identyfikacja sytuacji problemowej	7
1.2. Przedmiot badań i ich cel	12
1.3. Hipoteza robocza	15
1.4. Przebieg procesu badań i stosowane metody	17
2. Wojska lądowe w świetle przedmiotu badań	20
2.1. Charakterystyka ogólna	22
2.2. Ewolucja struktur i uzbrojenia	34
3. Zadania wojsk lądowych	48
3.1. Wojska lądowe w operacjach wojennych	48
3.2. Wojska lądowe w operacjach reagowania kryzysowego	64
4. Ewolucja wojsk lądowych w świetle przewidywanych zadań	80
4.1. Stany Zjednoczone	81
4.2. Wielka Brytania	97
4.3. Niemcy	107
4.4. Francja	116
Wnioski i konstatacje końcowe	121
Bibliografia	137

Wstęp

Wnioski z doświadczeń historycznych, wsparte wynikami analiz bieżącej sytuacji międzynarodowej skłaniają do wielu refleksji. W dalszym ciągu, niezależnie od postępującej integracji w stosunkach między państwami, niezależnie od wielu w miarę sprawnie funkcjonujących mechanizmów monitorowania i rozwiązywania sytuacji konfliktowych, otaczający nas świat nie stał się bezpieczniejszy. Na miejsce starych, doskonale znanych zagrożeń, z którymi nauczyliśmy się żyć - pojawiają się nowe. Terroryzm, możliwa proliferacja broni masowego rażenia, nasilające się konflikty o podłożu religijnym lub etnicznym oraz pogłębiające się różnice pomiędzy „bogatą północą”, a „biednym południem” nie mogą nastrajać optymistycznie. Jeśli do tego dodamy to, że wprowadzie ryzyko wybuchu konfliktu globalnego jest coraz mniej prawdopodobne, a jednak w dalszym ciągu możliwe – to szeroko rozumiane bezpieczeństwo wydaje się być pojęciem dość odległym. Co więcej, coraz częściej jesteśmy świadkami sytuacji konfliktowych, będących swoistym pokłosiem transformacji ustrojowych i demokratyzacji życia. Wprowadzie dotyczą one głównie problemów społecznych, ale jeśli nie będą w miarę sprawnie rozwiązywane, mogą przerodzić się w destabilizację całych państw i regionów. Wydarzenia odnotowane w listopadzie 2005 roku we Francji i innych krajach Europy, są tego wymownym przykładem. Wskazują na to również wydarzenia związane z proklamowaną ostatnio niepodległością Kosowa. Wielu ekspertów uważa, że może ona stać się katalizatorem kolejnych konfliktów, nie tylko na Bałkanach.

Biorąc powyższe pod uwagę można skonstatować, iż dla współczesnego państwa priorytetowym zagadnieniem pozostaje zapewnienie sobie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Problem ten dotyczy każdego państwa, niezależnie od jego położenia geograficznego, przebiegu granic oraz przynależności do określonych sojuszy politycznych i militarnych. Wydarzenia w Stanach Zjednoczonych z 11 września 2001 roku, rozwój sytuacji na Zakaukaziu i Bałkanach, w Afganistanie, a szczególnie w Iraku, w których pojęcie stabilizacji wewnętrznej wydaje się być bardzo odległe, przekonują nas o prawdziwości powyższej tezy w sposób wręcz spektakularny¹.

---

¹ Wystarczy przeanalizować dynamikę strat wojsk koalicji, poczynając od marca 2003 roku, a także coraz bardziej napięta sytuacja w Afganistanie.

Położenie geograficzne Polski w Europie, na tradycyjnym szlaku wschód - zachód, budziło zawsze szereg refleksji. Także dzisiaj, gdy jesteśmy członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, albowiem graniczymy z państwami, dla których wymienione organizacje stanowią w dalszym ciągu swoiste wyzwanie. Sytuacja społeczno-polityczna na Białorusi, konflikty rosyjsko-ukraińskie, zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w przywołane przykłady - dostarczają szeregu ciekawych refleksji, o różnym zabarwieniu. Szczególnie dziś, gdy stosunki polsko - rosyjskie w opinii wielu politologów są najgorsze od kilkadziesiątu lat, a decyzje o charakterze gospodarczym (np. zamknięcie, a ostatnio ponowne otwarcie granic dla polskich produktów, głównie rolnych), mają wyraźnie polityczne zabarwienie. Nie polepszają sytuacji polsko-amerykańskie negocjacje w sprawie tzw. tarczy antyrakietowej, które Federacja Rosyjska postrzega z wyraźną niechęcią.

Stąd można zauważyć, że postępujące odprężenie w sytuacji międzynarodowej, brak realnego zagrożenia, oraz wiele inicjatyw politycznych, wzmacniających wzajemne zaufanie między państwami wcale nie sprawia, że badania w sferze doskonalenia form, metod i sposobów reagowania na kryzysy polityczno-militarne nie są w tej chwili zagadnieniem priorytetowym. Albowiem z reguły niewiele potrzeba by pozornie błahе spory i kontrowersje w stosunkach międzynarodowych przerodziły się w kryzys międzynarodowy, a następnie w otwarty konflikt zbrojny. Wydarzenia ostatnich kilku lat na obszarze byłej Jugosławii, Bliskiego i Dalekiego Wschodu oraz Afryki dostarczają aż nadto przykładów, uzasadniających powyższą tezę. Obok nich pojawiły się jednak nowe zagrożenia, np. kryzysy gospodarcze, trudne do rozwiązania problemy bezrobocia lub te, które są następstwem klęsk żywiołowych. Problem ich ograniczania oraz likwidacji skutków dotyczy w dużej mierze Sił Zbrojnych, a w tym także wojsk lądowych. Stąd uzasadnione wydaje się być twierdzenie, że Siły Zbrojne długo jeszcze pozostaną istotnym elementem państwa, niezależnie od postępującej ewolucji ich miejsca i roli.

W kontekście powyższych rozważań rodzi się pytanie o to, czy wojska lądowe będą mogły zrealizować zadania, które stanowią podstawowych funkcji Sił Zbrojnych (walka zbrojna) i wyzwań, jakie przyniosą trudne do zdefiniowania sytuacje kryzysowe? Sądzić należy, że będzie to trudne. Istnieje jednak szereg czynników, które mogą wpłynąć korzystnie na efektywność podejmowanych przez nie działań w zróżnicowanych sytuacjach. Należy do nich zaliczyć świadomość i znajomość możliwych do realizacji zadań oraz zdolność do ich

wykonania. W dalszym ciągu pozostaje bowiem aktualna stara prawda, że podstawą sprawnego działania jest koniunkcja wiedzy i umiejętności.

Z powyższych konstatacji wynika dość jednoznacznie, że jednym z czynników wytyczającym kierunki prowadzonych prac badawczych nad ewolucją wojsk lądowych powinny być zadania stojące przed nimi, w aspekcie osiągnięcia zdolności do uczestnictwa w operacjach (działaniach) wojennych oraz działaniach poniżej progu wojny, z szeroko rozumianym reagowaniem kryzysowym na czele. Jednocześnie obszar prowadzonych badań powinien obejmować wszelkie formy i sposoby ich użycia w działaniach tego typu, nie tylko poza granicami, ale także na terytorium kraju.

W niniejszej pracy zaprezentowane zostały wyniki badań, sprowadzające się w swej istocie do określenia kierunków pożądanej (możliwej) ewolucji wojsk lądowych oraz czynników, które je determinują. Kanwą rozważań uczyniono hipotetyczne zadania wojsk lądowych. Tak sformułowane założenie stało się swoistą myślą przewodnią, determinującą przebieg i charakter prac badawczych. Stało się ono również podstawą formułowania szczegółowych wniosków i uogólnień, przewijających się w wielu częściach niniejszego opracowania.

Przyjęte założenia oraz dążenie do precyzyjnego zaprezentowania uzyskanych w toku badań wyników zdeterminowało układ niniejszej pracy. Składa się ona z trzech rozdziałów merytorycznych, poprzedzonych rozdziałem metodologicznym oraz części końcowej, zawierającej zbiór syntetycznych wniosków i konstatacji.

Rozdział pierwszy (metodologiczny) zawiera szereg treści, poświęconych przyjętemu przez Autorów przedmiotowi badań i ich celowi. Sprecyzowano w nim także główny problem badawczy i problemy szczegółowe, postrzegane z punktu widzenia teoretycznego i utylitarne. Zawarto w nim również hipotezę roboczą oraz opis metod, którymi posługiwano się w trakcie procesu badań. Rozważania zawarte w niniejszym rozdziale poprzedzono identyfikacją sytuacji problemowej, stanowiącą kanwę rozważań, zawartych w kolejnych częściach przedmiotowej pracy. Należy w tym miejscu podkreślić, iż charakter rozważań sprawił, iż nie odnoszono się do konkretnych sytuacji (zagrożeń polityczno-militarnych, fizyczno-geograficznych i społecznych), co nie oznacza wcale, że zespół autorski nie dostrzega ich rangi i znaczenia.

Rozdział drugi poświęcono na zaprezentowanie wyników badań nad miejscem i rolą wojsk lądowych, w strukturze współczesnych sił zbrojnych. Kanwą rozważań stała się ogólna charakterystyka wojsk lądowych, ujęta w szerszej perspektywie, a nie wyłącznie naszych sił zbrojnych. W końcowej części rozdziału sformułowano wnioski dotyczące możliwej ewolucji struktur organizacyjnych wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP.

W rozdziale trzecim zawarto wyniki badań nad potencjalnymi zadaniami wojsk lądowych, postrzeganych przez pryzmat naszego państwa. Odniesiono się w nim głównie do zadań, determinowanych zagrożeniami o charakterze militarnym. Uznano bowiem, że to właśnie zadania powinny być podstawą do wygenerowania kierunków zmian organizacyjno-strukturalnych głównego rodzaju sił zbrojnych, jakim w warunkach naszego państwa są wojska lądowe.

W czwartym z kolei rozdziale dokonano charakterystyki ewolucji wojsk lądowych, postrzeganych jako ten rodzaj sił zbrojnych, który odgrywa główną rolę w działaniach wojennych, a także w stabilizowaniu zjawisk i sytuacji kryzysowych. Dokonano przeglądu koncepcji zmian organizacyjno-strukturalnych, preferowanych w czołowych armiach świata.

W końcowej części pracy zawarto wnioski i konstatacje, stanowiące swoistą syntezę całości przeprowadzonych badań.

Należy podkreślić, że niniejsza praca stanowi efekt kilkuletnich dociekań Autorów nad współczesnymi wojskami lądowymi, a szczególnie ich miejscem i rolą w strukturze i zadaniach sił zbrojnych. To również rezultat ich działalności naukowo-badawczej, prowadzonej w Akademii Obrony Narodowej.

W konkluzji należy podkreślić, iż zdaniem Autorów niniejszej pracy, jej układ i treści w niej zawarte stanowią właściwą prezentację ich dokonań naukowych. Jednocześnie zdają sobie oni sprawę z tego, że w wielu wypadkach prezentowane poglądy stanowią w swej istocie zestaw hipotez, wymagających potwierdzenia w toku dalszych badań. Stąd niniejsza praca może stanowić punkt wyjścia do prowadzenia kolejnych, pogłębionych badań, stanowiąc dla nich swoisty asumpt.

1. Podstawy metodologiczne badań i ich przebieg

1.1. Identyfikacja sytuacji problemowej

Wydarzenia ostatnich dziesięciu lat (wojny lokalne, konflikty zbrojne, sytuacje kryzysowe) zacierają obecnie różnice pomiędzy bezpośrednim, a pośrednim użyciem sił zbrojnych.² Dotychczasowa rola sił zbrojnych polegająca głównie na angażowaniu się w działania wojenne, uległa diametralnej zmianie. Analiza przebiegu współczesnych konfliktów wskazuje, że nie brały w nich udziału wyłącznie siły zbrojne, lecz także - w różnych fazach i zakresie – organizacje i instytucje pozamilitarne. Nie wdając się w typologię współczesnych operacji prowadzonych na obszarze kraju i poza jego granicami należy stwierdzić, że angażuje się w nich coraz większą liczbę uczestników, w tym również wiele organizacji cywilnych (pozarządowych oraz rządowych).

Również obszar zadań, przewidziany dla sił zbrojnych uczestniczących w operacjach uległ częściowemu przewartościowaniu, obejmując swoim zasięgiem zarówno zadania typowo wojskowe, jak również wiele innych, realizowanych często na styku z ludnością cywilną (niesienie pomocy humanitarnej, ratownictwo, ochrona ludności cywilnej, itp.). Można zatem stwierdzić, że prowadzenie operacji w sytuacji, gdzie zaangażowane są liczne grupy organizacji cywilnych (rządowych i pozarządowych), stwarza określone problemy organizacyjne i zagrożenie bezpieczeństwa dla samych uczestników operacji.

Wkraczając w XXI wiek polskie wojska lądowe stanęły przed całkowicie nowymi wyzwaniami, zdeterminowanymi głównie koniecznością wydzielenia sił do prowadzenia działań poza granicami kraju. Nowe wyzwania w odniesieniu do wojsk lądowych po ponad 50 - latach pokoju brzmią: *„Szybko i skutecznie wydzielić oraz przemieścić niezbędne dla zapobieżenia i pokonania sytuacji kryzysowych siły (kontyngenty wojskowe), w ramach otrzymanego mandatu międzynarodowego (ONZ, Unii Europejskiej)”*.

Działania, które jeszcze nie tak dawno były trudne do wyobrażenia, obecnie określają zarówno ramy, treść, jak i charakter zadań wojsk lądowych. Współcześnie wojska lądowe muszą posiadać zdolność do realizacji różnego rodzaju zadań w okresie pokoju, kryzysu i wojny.

---

² Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Warszawa 1998.

W okresie pokoju należy do nich stworzenie stosownych warunków do wydzielenia i udziału (po krótkim okresie przygotowania) odpowiednich sił (kontyngentów wojskowych) w ramach reagowania kryzysowego NATO oraz na potrzeby obrony państwa i Sojuszu. Ponadto, wydzielenia sił do operacji pokojowych, realizowanych pod egidą ONZ, OBWE, NATO oraz akcji ratowniczych i ewakuacyjnych. Ważnym zadaniem pozostaje także osiągnięcie w odpowiednim czasie gotowości do prowadzenia wspólnej, sojuszniczej obrony.

W czasie kryzysu wojska lądowe mogą brać czynny udział w realizacji przedsięwzięć w ramach reagowania kryzysowego NATO oraz obrony kolektywnej na całym obszarze odpowiedzialności Sojuszu. Powinny również posiadać zdolność do pełnej gotowości obronnej, po mobilizacyjnym rozwinięciu wojsk.

W czasie kryzysu i wojny głównym zadaniem jest zapewnienie integralności terytorialnej Sojuszu, głównie poprzez utrzymywanie terytorium NATO w dotychczasowych granicach. W tym kontekście ważnym zadaniem jest załamanie działań zaczepnych wojsk lądowych przeciwnika oraz utrzymanie zdolności do przeciwuderzeń, w celu odzyskania utraconego terytorium.

Zapewnić swobodę operacyjną i wsparcie siłom sprzymierzonym oraz ochronę linii komunikacyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę wojska lądowe muszą być zdolne do realizacji dwóch głównych zadań:

- obrony narodowej i Sojuszu, w warunkach zmieniających się uwarunkowaniach geopolitycznych;
- udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych wspólnie z pozostałymi sojuszniczymi i partnerskimi państwami oraz prowadzenia działań o charakterze akcji ratowniczych, ewakuacyjnych oraz świadczenia różnego rodzaju pomocy³.

Zdolność polskich sił zbrojnych do realizacji nadrzędnego zadania, czyli obrony terytorium kraju jest podstawowym warunkiem zachowania suwerenności państwa oraz utrzymania możliwości działania w wymiarze międzynarodowym. Należy bowiem pamiętać, że w wypadku zagrożenia któregoś z państw członkowskich NATO, zadania wynikające z obrony Sojuszu oraz z przedsięwzięć

---

³ Powyższe treści, stosunkowo szeroko podjęte w „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP” z 2003 roku, znalazły swoje odbicie w kolejnej wersji „Strategii...”, podpisanej w 2007 roku.

reagowania kryzysowego poza granicami kraju nakładają na Polskę obowiązek czynnego udziału w składzie sił sojuszniczych.

Mając na uwadze zaprezentowane powyżej uwarunkowania, zadanie wojsk lądowych związane z obroną terytorium kraju i Sojuszu na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej musi być realizowane w ścisłym współdziałaniu z sojusznikami i w dużej mierze zależy od mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk. Z tego też względu już w okresie pokoju powinny być przygotowywane i tworzone odpowiednie warunki o charakterze personalnym, materialnym i strukturalnym, które umożliwią szybkie rozwinięcia sił i osiągnięcie pełnej gotowości do działań jeszcze przed podjęciem decyzji politycznych i wojskowych. Ponadto podstawowym warunkiem pomyślnej realizacji zadań przez wojska lądowe jest obecnie zdolność do prowadzenia operacji połączonych, które niezależnie od charakteru podjętych działań muszą odznaczać się takim samym wysokim poziomem realizacji zadań, zarówno w czasie działań w myśl art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, jak i podczas operacji reagowania kryzysowego (w sytuacji, gdy dla potrzeb wymuszenia pokoju konieczne jest podjęcie działań zbrojnych).

Z powyższego stwierdzenia w sposób jednoznaczny wynika, że zarówno dla potrzeb działań w ramach obrony kolektywnej (art.5 Traktatu Waszyngtońskiego), jak i w operacjach reagowania kryzysowego, wymagane jest nie tylko posiadanie odpowiedniego uzbrojenia, lecz również właściwego systemu naboru i szkolenia wojsk. Sprzyjać temu będzie zapowiedziana na początek 2010 roku pełna profesjonalizacja naszych Sił Zbrojnych.

Pomimo tego, iż obecnie bezpośrednie zagrożenie terytorium naszego kraju wydaje się raczej mało prawdopodobne, to jednak - jak wskazują na to najnowsze wydarzenia na świecie, ryzyko pojawienia się ich jest wysoce prawdopodobne i może przyjść z rejonów znacznie oddalonych od Polski. Taki pogląd potwierdziły m.in. tragiczne w skutkach wydarzenia z 11 września 2001 roku, mające miejsce w Stanach Zjednoczonych.

Współcześnie istotne zagrożenia stanowią wszelkiego rodzaju sytuacje kryzysowe, zarówno o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym, których przyczyną mogą być zarówno konflikty o podłożu etnicznym, religijnym, gospodarczym i innym (np. wynikające z zagrożenia terrorystycznego). Dlatego też, najbardziej realnym wariantem działania wojsk lądowych wydaje się udział w ramach międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego.

Biorąc pod uwagę współczesne uwarunkowania, polskie siły zbrojne powinny posiadać zarówno zdolność do prowadzenia operacji w myśl art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, jak i w ramach międzynarodowego przewyższania sytuacji kryzysowych, które w okresie pokoju mogą przybierać formę:

- wielonarodowych operacji wsparcia pokoju;
- akcji ratowniczych i ewakuacyjnych;
- akcji humanitarnych;
- świadczeń pomocy w wypadku zaistnienia katastrof lub klęsk żywiołowych poza granicami kraju.

Dla potrzeb realizacji tego rodzaju działań celowym byłoby posiadanie w składzie wojsk lądowych sił, zdolnych do reagowania kryzysowego, z których w zależności od zadań i zaistniałej sytuacji byłyby tworzone, ograniczone pod względem ilościowym, kontyngenty wojskowe.

W czasie działań prowadzonych w wymiarze wielonarodowym, mających na celu pokonywanie sytuacji kryzysowych w rozszerzającym się spektrum zadaniowym, bardzo często spotykamy się z zróżnicowanymi zadaniami oraz będącymi ich wynikiem rodzajami działań. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń, można pokusić się o stwierdzenie, że współcześnie najbardziej prawdopodobne wydają się operacje reagowania kryzysowego, czyli działania spoza art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Warto również podkreślić, że wydzielone do udziału w nich wojska lądowe zazwyczaj będą stanowiły ograniczoną pod względem ilościowym część sił wielonarodowych.

Z tego względu dowodzenie dużymi zgrupowaniami taktycznymi w czasie prowadzenia tego typu operacji będzie sporadyczne. Regułą natomiast będą przede wszystkim działania realizowane małymi siłami w celu prowadzenia dozoru i kontrolowania obszaru. Szczególnego znaczenia nabiera w tym wypadku:

- rozpoznanie;
- utrzymanie łączności na dużych odległościach;
- zdolność reagowania operacyjnego;
- mobilność;
- możliwości transportowe i zaopatrzenie wojsk, prowadzone na dużych odległościach;

- skoordynowane, precyzyjne współdziałanie wojsk lądowych z siłami zbrojnymi państw sojuszniczych i partnerskich.

Operacje reagowania kryzysowego wymagają zarówno od dowódców, jak i podległych im wojsk zasadniczo nowych sposobów działania, które wynikają z przedstawionych poniżej wymagań:

- pomiędzy stronami konfliktu zostanie urządzona strefa buforowa, która umożliwi rozdzielenie będących w stanie wojny stron;
- akcje pomocy humanitarnej muszą być chronione, a strony konfliktu muszą zostać rozbrojone;
- różnego rodzaju działania realizowane w ramach operacji będą określone mianem dyplomacji prewencyjnej, tworzenia pokoju, utrzymania pokoju, wymuszenia pokoju lub budowania pokoju.

Stany pokoju, kryzysu i wojny w rejonie działań mogą w wielu przypadkach następować jedno po drugim lub szybko zamieniać swoją kolejność, a czasami także spotkać się równocześnie w obrębie, wąskiego ograniczonego obszaru.

Nowy profil wojsk lądowych powinien być określony poprzez pięć wzajemnie zazębiających się kategorii: zdolność w zakresie dowodzenia, wywiad i rozpoznanie wojskowe, mobilność, skuteczność w działaniu, zabezpieczenie logistyczne i ciągłość prowadzenia działań, zapewniających żywotność wojsk.

Przedstawione powyżej kategorie przedstawiają cel, do którego należy stopniowo zmierzać. Natomiast skala osiągnięcia celu określa stopień zdolności reagowania wojsk lądowych. Priorytet posiadają przy tym zdolności określone podczas szczytu praskiego, dotyczące możliwości w zakresie:

- przegrupowania w skali strategicznej;
- rozpoznania dalekiego zasięgu;
- możliwości i interoperacyjności środków i systemów dowodzenia;
- zwalczania międzynarodowego terroryzmu.

Z rozszerzonego spektrum zadaniowego wynikają nowe wymagania, do których nasze wojska lądowe nie były w wystarczającym stopniu przygotowane, zarówno pod względem personalnym, strukturalnym jak i materiałowym.

Wnioski z przeprowadzonych analiz i ocen wskazują na pilną potrzebę zapewnienia wojskom lądowym:

- mobilnych jednostek sił szybkiego reagowania dla potrzeb realizacji szerokiego spektrum różnego rodzaju zadań;
- organizacji i środków dowodzenia zapewniających możliwość prowadzenia operacji wielonarodowych;
- nowoczesnego uzbrojenia i wyposażenia wojsk.

Reasumując należy skonstatować, że współcześnie działania wydzielonych do operacji komponentów wojskowych państw NATO mogą przybierać bardzo różną formę. Tym bardziej, iż zgodnie z Koncepcją Strategiczną Sojuszu diametralnie zmienia się pogląd na potencjalny charakter zagrożeń. Jako mało prawdopodobne wydają się zagrożenia globalne, postrzegane przez pryzmat agresji na dużą skalę, skierowane przeciwko któremuś z państw członkowskich Sojuszu. Natomiast potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa euroatlantyckiego upatrywane jest jako konsekwencja konfliktów regionalnych lub innych kryzysów poza terytorium Sojuszu.

W tym miejscu biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania naszego państwa, podstawowym komponentem mogącym brać czynny udział w operacjach reagowania kryzysowego są wojska lądowe - pod jednym jednak warunkiem – muszą posiadać w swoim składzie samodzielne, elastyczne, silne i odpowiednio przygotowane siły, które będą zdolne do wspólnego działania z sprzymierzonymi siłami w ramach różnego rodzaju operacji, bez oczekiwania na jakiegokolwiek wsparcie ze strony sojuszników w zakresie środków dowodzenia czy też środków transportowych umożliwiających przegrupowanie w skali strategicznej.

1.2. Przedmiot badań i ich cel

Przedmiotem badań w szeroko rozumianym problemie badawczym są wojska lądowe, postrzegane w aspekcie ich ewolucji, wynikającej z uwzględnienia miejsca i roli wojsk lądowych w hipotetycznych działaniach. Natomiast w tym konkretnym przypadku badaniami objęto nie tylko wojska lądowe RP, ale także innych państw.

Powyższe rozważania wskazują, że celem podjętych prac było zbadanie i określenie czynników determinujących kierunki ewolucji wojsk lądowych oraz ich zidentyfikowanie. Na tym tle zarysowano możliwe formy, sposoby i metody wprowadzenia zmian organizacyjno-strukturalnych, wynikającymi ze zmieniających się uwarunkowań.

Współczesna teoria i praktyka sztuki wojennej, ocena literatury normatywnej i opracowań naukowych, wnioski z prowadzonych ćwiczeń, doświadczenia wojen i konfliktów zbrojnych oraz przebieg i skutki klęsk żywiołowych w ostatnich kilku latach skłaniają do refleksji. Sprowadzić ją można w zasadzie do odpowiedzi na proste, a jednocześnie bardzo złożone pytania: Czy - a jeśli tak, to w jakim stopniu – wojska lądowe są przygotowane do realizacji zadań w zmieniających się uwarunkowaniach? I kolejne, dotyczące tego, w jakim kierunku powinna przebiegać ewolucja wojsk lądowych, by były one zdolne do skutecznej realizacji przewidywanych dla nich zadań?

Próba odpowiedzi na tak sformułowane pytanie jest trudna. Nawet pobieżna ocena otaczającej nas rzeczywistości wskazuje, że współcześnie sytuacje kryzysowe i będące ich immanentną częścią kryzysy podlegają dynamicznym, często zaskakującym zmianom. W wielu wypadkach nie możemy mówić o ich ewolucji, ale raczej o rewolucji. Stąd działania na poziomie operacyjno-taktycznym, prowadzone w ramach operacji wojennych oraz szeroko rozumianego systemu reagowania kryzysowego wymagają szeregu nowych rozwiązań. Problem ten daje się szczególnie odczuć w sytuacji, w której skuteczność podejmowanych działań wynika ze zobowiązań międzynarodowych i porozumień o charakterze bilateralnym, których sygnatariuszem jest nasze państwo.

Należy także skonstatować, że narodowe koncepcje udziału wojsk lądowych w operacjach wojennych i systemie reagowania kryzysowego muszą uwzględniać koncepcje wygenerowane w Sojuszu Północnoatlantyckim. Wymaganie to wynika z uczestnictwa Polski w NATO.

Z powyższego wynika, że działania operacyjno-taktyczne, planowane i prowadzone przez wojska lądowe w ramach operacji wojennych i systemu reagowania kryzysowego, wymagają szeregu nowych rozwiązań. Powinny być one bowiem w pełni dostosowane do już istniejących, a szczególnie perspektywicznych uwarunkowań, zarówno w sferze polityczno-militarnej, jak również strukturalno-organizacyjnej naszych Sił Zbrojnych. Stąd można przyjąć, że celem badań, których wyniki zaprezentowano w niniejszej pracy, było wniesienie nowych wartości do teorii oraz - w perspektywie również - praktyki użycia wojsk lądowych w szeroko rozumianych operacjach. Wymieniony cel badań należy zatem rozpatrywać w kategoriach teoretycznych (poznawczych) oraz utylitarnych (praktycznych). W ich

wyniku powinna powstać określona koncepcja, która dostosowana będzie do aktualnych, a szczególnie przyszłych potrzeb funkcjonowania państwa.

Z tak zdefiniowanego celu badań wynika również, że stworzenie wspomnianej koncepcji wymaga zarówno pełnego wykorzystania dotychczasowego dorobku myśli wojskowej, jak i szerokiego uwzględnienia wszystkich możliwych czynników, pozwalających na doskonalenie rozważanej problematyki. Z powyższych myśli wynika także główny problem badawczy, który można zdefiniować następująco:

W jakim kierunku powinny ewoluować wojska lądowe, by osiągnąć zdolność do realizacji przewidywanych, hipotetycznych zadań?

Rozwiązanie tak sprecyzowanego problemu głównego wymagało zbadania wielu problemów szczegółowych. Rozważane oddzielnie charakteryzują się one pewną odrębnością bądź specyfiką, natomiast postrzegane razem stanowią uporządkowaną, logiczną całość. Można wobec powyższego sądzić, że wymaganiom tym odpowiada zastosowany podział, zakres i układ poszczególnych części niniejszej pracy. Kierując się tak przyjętym podejściem określono podproblemy, które wyrażone zostały w postaci pytań sprecyzowanych poniżej:

- Czym są współcześnie wojska lądowe?
- Na ile obecna struktura organizacyjna wojsk lądowych odpowiada charakterowi zadań w ramach operacji wojennych i reagowania kryzysowego?
- W jakim kierunku ewoluują wojska lądowe wybranych armii świata?
- Jakie zdolności operacyjne wojsk lądowych są priorytetowe w świetle zadań przewidywanych do realizacji?

Odpowiedzi na zdefiniowane wyżej pytania powinny w efekcie stanowić rozwiązanie problemu głównego oraz umożliwić pełne osiągnięcie zakładanego celu.

1.3. Hipoteza robocza

Sformułowane powyżej problemy badawcze oraz wnioski z analizy literatury skłaniają do sformułowania i przyjęcia następującej **hipotezy roboczej**:

Przygotowanie państwa pod kątem szeroko rozumianego bezpieczeństwa, powinno być wielostronne i kompleksowe. Obejmuje ono bowiem wszystkie dziedziny działalności państwowej, przede wszystkim: polityczną, ekonomiczną (gospodarczą), militarną, porządku publicznego oraz obrony cywilnej. W obszarze działalności militarnej szczególne znaczenie ma zorganizowanie i utrzymanie na takim poziomie sił zbrojnych, by były one przygotowane do prowadzenia różnorodnych działań. Do niedawna wspomniane przygotowanie dotyczyło głównie działań wojennych (walki zbrojnej).

Przygotowanie sił zbrojnych do działań wojennych na przestrzeni historii podporządkowywano zwykle dwóm podstawowym celom. Pierwszemu, który określał przygotowanie i przeznaczenie różnych rodzajów wojsk do obrony granic, utrzymania niezawisłości i integralności państwa. Tak postrzegane przeznaczenie sił zbrojnych wywierało znaczący wpływ na doskonalenie form i sposobów organizowania i prowadzenia działań obronnych (operacji obronnych, obrony). Drugiemu, który określał przeznaczenie sił zbrojnych do podbojów państw (narodów) w imię osiągania celów politycznych, ekonomicznych (gospodarczych) czy ideologicznych (wyznaniowych). Temu celowi podporządkowywano zwykle gotowość wojsk do prowadzenia działań zaczepnych, co w zdecydowanym stopniu determinowało rozwój działań zaczepnych (operacji zaczepnych, natarcia). Stąd w historii wojen ukształtowały się dwa podstawowe rodzaje walki zbrojnej – zaczepna i obronna. Stosownie do przyjętej w danym państwie doktryny wojennej, rozumianej jako oficjalny pogląd na charakter i sposoby prowadzenia wojny oraz realizowanej przez państwo działalności politycznej, dominował ten rodzaj, który służył wyznaczonym celom politycznym (ekonomicznym). Warto w tym miejscu podkreślić, że wymienione rodzaje walki są adekwatne do rozwiązywania najbardziej wyrazistego kryzysu polityczno-militarnego, jakim jest wojna.

Zakończenie drugiej wojny światowej i powołanie do życia Organizacji Narodów Zjednoczonych sprawiło, że coraz częściej żołnierze (wydzielone jednostki sił zbrojnych) podejmowali działania, związane z realizacją zadań w ramach misji pokojowych. Proces ten wyraźnie się nasilił w ostatniej dekadzie XX wieku, kiedy

rozpadł się dwubiegunowy podział świata i adekwatny do niego system bezpieczeństwa światowego. Niestety, w powstałej „próżni” pojawiło się natychmiast szereg nowych zagrożeń, dotychczas mało znanych, a co za tym idzie trudnych do monitorowania i likwidacji. Konflikty religijne, etniczne i narodowościowe, które nie mogły zaistnieć ramach wcześniejszego podziału świata przyniosły ze sobą tak nieoczekiwane i niebezpieczne zjawiska jak ludobójstwo, terroryzm i przestępczość ponadnarodowa. Zwrócił na ten problem uwagę Huntington, który stwierdził, iż (...) *w ciągu pięciu lat, jakie nastąpiły po zburzeniu muru berlińskiego, słowo „ludobójstwo” słyszało się o wiele częściej niż przez którekolwiek pięciolecie okresu zimnej wojny.*⁴

Współczesne wyzwania stojące przed demokratycznymi państwami wskazują, iż głównym przedmiotem ich zainteresowania w sferze bezpieczeństwa jest poszukiwanie takich rozwiązań, które zapewniają wczesne rozpoznanie sytuacji kryzysowej i podjęcie stosownego przeciwdziałania. Oznacza to, iż wszelkie organy państwa, odpowiedzialne za jego bezpieczeństwo powinny umieć rozpoznawać zagrożenia i być przygotowane do ich likwidacji bądź neutralizacji. W wielu wypadkach konieczne będzie użycie narzędzi i metod wynikających z zasad sztuki wojennej. Stąd, w wielu krajach następuje częściowe lub nawet dość znaczne przewartościowanie funkcji i zadań sił zbrojnych. Przewartościowania te są pochodną obniżającego się poziomu zagrożeń bezpośrednich, dotyczących zachowania suwerenności i nienaruszalności terytorialnej, a jednocześnie wzrostu poziomu zagrożeń pośrednich.

Istotą przygotowań do reakcji na zagrożenia bezpośrednie jest system zbiorowego bezpieczeństwa, oparty na zobowiązaniach politycznych i militarnych oraz kreowaniu polityki pokojowego współistnienia i rozwoju. Zdecydowanie trudniej jest przygotować się do obrony przed zagrożeniami pośrednimi, które zazwyczaj są dość dowolnie interpretowane przez społeczność międzynarodową.

Analiza współczesnych zagrożeń pozwala przyjąć hipotetyczne założenie, iż głównym problemem w sferze budowania systemu zbiorowego bezpieczeństwa są kryzysy i sytuacje kryzysowe, których podłoże i geneza są zwykle zróżnicowane oraz trudne do zidentyfikowania i monitorowania. Należy także pamiętać, że postrzeganie indywidualnego bezpieczeństwa przez pryzmat zbiorowego wymaga posiadania -

---

⁴ Huntington S. P., *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa, 1997, s. 27.

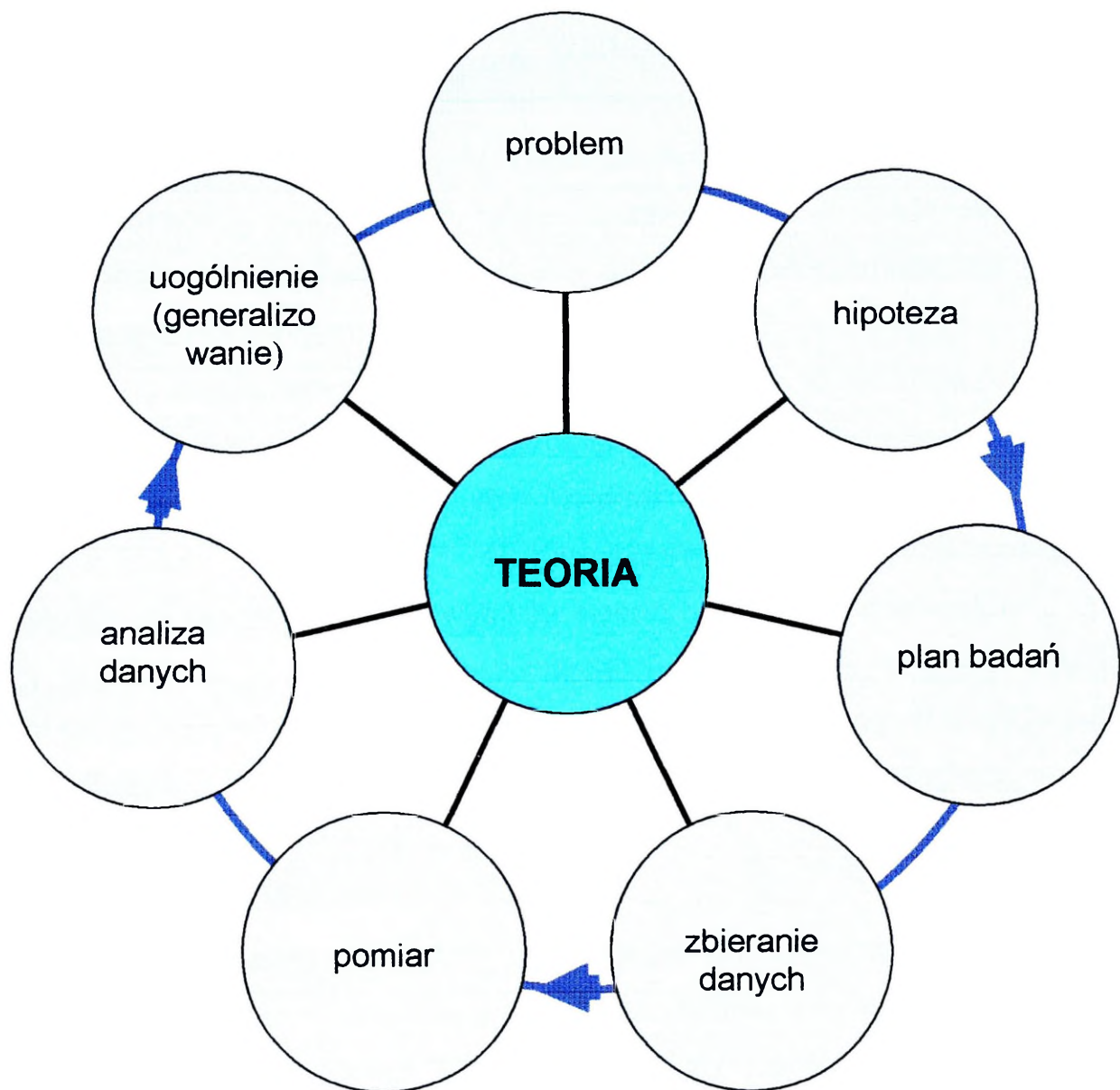
odpowiednio przygotowanych - procedur i instrumentów reagowania na przyczyny sytuacji kryzysowych.

Powyższe rozważania wskazują, że współcześnie wręcz niezbędne jest posiadanie sił zbrojnych, przygotowanych do działań w ramach operacji wojennych i w ramach systemu reagowania kryzysowego. Uwzględniając specyfikę zadań, realizowanych w wymienionych warunkach zasadne jest dostosowanie programów kształcenia i szkolenia wojsk, wyposażenia i uzbrojenia na potrzeby wspomnianych działań.

1.4. Przebieg procesu badań i stosowane metody

W dążeniu do uzyskania w pełni obiektywnych wyników prowadzonych badań zastosowano wybrane **procedury i metody badawcze**. Zespół autorski przyjął, że proces badawczy, postrzegany jako całościowy schemat działań, które podejmuje się w celu wytworzenia wiedzy, składał się będzie z siedmiu etapów. Wyróżniono w nim bowiem: sformułowanie problemu, przyjęcie hipotezy, wygenerowanie planu badań, zbieranie danych (informacji), dokonanie pomiarów (traktowanych jako część badań empirycznych), sformułowanie wniosków i dokonanie generalizujących uogólnień (rys. 1.1.).

Cykl badań podzielony został jednocześnie na swoiste fazy, utożsamione z głównymi składnikami metody naukowej, których cel został precyzyjnie określony. W etapie wstępnym sprecyzowano i uzasadniono problem oraz dokonano jego krytycznej oceny w świetle dotychczasowych osiągnięć i stanu wiedzy. Z kolei etap badań teoretycznych polegał na wyłuszczeniu przyjętych założeń, sformułowaniu hipotezy roboczej oraz ustaleniu metod badań. Kolejny etap - badań praktycznych sprowadził się do weryfikacji przyjętych założeń poprzez przeprowadzenie badań oraz opracowanie materiałów zebranych w ich toku. Natomiast etap końcowy polegał na opracowaniu w formie syntetycznej wyników badań i przygotowaniu pracy do opublikowania. Zakończeniem cyklu badań był etap kontynuacyjny, w którym wytyczono kierunki dalszych prac.

Rys. 1.1. Etapy procesu badawczego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Frankfort-Nachmias Ch., Nachmias D., *Metody badawcze w naukach społecznych*, Poznań 2001.

W procesie badawczym zastosowano szereg metod naukowych, zarówno teoretycznych, jak i empirycznych, które są powszechnie akceptowane w środowisku naukowym. Szeroko stosowano podejście holistyczne, traktując badane zjawiska i sytuacje w sposób całościowy. W prowadzonych badaniach szeroko korzystano także z metod badań naukowych, powszechnie stosowanych w Teorii Organizacji i Zarządzania. Ponadto w prowadzonych badaniach dążono do szerokiego stosowania podejścia systemowego i funkcjonalnego, traktując całość procesów zachodzących podczas reagowania kryzysowego jako złożony, całościowy i uporządkowany system, posiadający swoją strukturę. I co istotne, wyposażony także w inne atrybuty

powszechnie akceptowane w metodologii wojskowych badań naukowych, pozwalające na zastosowanie metody systemowej. Bardzo ważnym elementem badań było zastosowanie podejścia kontekstowego, służącego ukazaniu badanego zjawiska na tle innych - podrzędnych, równorzędnych lub nadrzędnych wobec niego. Nie bez znaczenia okazało się także uwzględnianie w badaniach podejścia teleologicznego, polegającego na badaniu określonych przedsięwzięć pod kątem spełniania przez nie określonych celów i funkcji.

Z metod empirycznych, za najbardziej wartościowe w aspekcie prowadzonych badań należy uznać badanie sądów i opinii ekspertów, głównie z kręgu pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej oraz innych instytucji resortów Obrony Narodowej. Kierując się potrzebą poszukiwania różnych form weryfikacji prezentowanych wyników badań poddano je konfrontacji z opiniami innych teoretyków i praktyków wojskowych. Prezentowane poglądy potwierdziły zasadność podjętych badań oraz kierunki prowadzonych prac. Pozwoliły także na krytyczną ocenę dotychczasowego dorobku, wpływając w znaczący sposób na ostateczny kształt niniejszej pracy.

W konkluzji należy stwierdzić, że celem prowadzonych badań było wniesienie nowych treści do teorii sztuki wojennej, a szczególnie sztuki operacyjnej i taktyki, postrzeganych przez pryzmat kierunków ewolucji wojsk lądowych. Wybór oraz zastosowanie zaprezentowanych w wielkim skrócie metod badawczych uwarunkowane były charakterem badanych zjawisk, wymuszających w wielu wypadkach ich prowadzenie na podstawie hipotetycznych założeń. Wybrane metody powinny w zasadzie gwarantować rzetelność prowadzonych badań oraz uzyskanie racjonalnych wyników.

2. Wojska Lądowe w świetle przedmiotu badań

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej są podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa. Działając w narodowym systemie obronności i systemie sojuszniczym NATO powinny być gotowe do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych:

- zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze);
- zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych);
- zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju.

Ponadto powinny być one gotowe do udziału w reagowaniu na zagrożenia pozamilitarne. Powinny zatem posiadać zdolność do odstraszenia potencjalnego agresora, prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę, udziału w operacjach reagowania kryzysowego spoza Art. V Traktatu Waszyngtońskiego, w tym operacjach pokojowych w ramach sił międzynarodowych. Należy przy tym podkreślić, że z reguły będą to działania połączone, prowadzone w różnej skali i wymiarze.

Współcześnie Siły Zbrojne RP składają się z trzech rodzajów – Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej. Trwają prace związane z wydzieleniem (z Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej) kolejnego autonomicznego Rodzaju Sił Zbrojnych, a mianowicie Sił Specjalnych. Przemawia za tym wiele faktów, a szczególnie udział jednostek specjalnych w operacji „Iracka Wolność”. Z powyższego wynika, że taki skład SZ umożliwi planowanie i prowadzenie działań połączonych, w których uczestniczyć będą komponenty z co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych.

Biorąc pod uwagę kryterium zadań przewidywanych do realizacji wyróżnia się w Siłach Zbrojnych RP dwa rodzaje sił: wojska operacyjne i wojska wsparcia krajowego. Wymieniony podział odnosi się do wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych, jednak biorąc pod uwagę charakter czynionych rozważań w dalszej części uwaga skupiona zostanie na wojskach lądowych.

Wojska operacyjne obejmują siły i środki rodzajów wojsk, przygotowanych do prowadzenia działań połączonych w kraju i poza jego terytorium, w strukturach

Sojuszu Północnoatlantyckiego i w ramach innych organizacji utworzonych w celu zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego, a także w ramach doraźnie tworzonych koalicji. W zależności od charakteru przewidywanych zadań w ich składzie wyróżnia się:

- jednostki bojowe (ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne);
- jednostki wsparcia bojowego (rozpoznania, walki elektronicznej, raketowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne, inżynieryjne, walki psychologicznej);
- jednostki zabezpieczenia bojowego (dowodzenia, łączności i informatyki; logistyczne, medyczne, współpracy cywilno – wojskowej i inne).

Wojska wsparcia krajowego przeznaczone są do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych głównie na terytorium kraju, we współdziałaniu z pozamilitarnymi elementami systemu obronnego państwa. W ich skład wchodzi jednostki obrony terytorialnej, Żandarmerii Wojskowej, administracji wojskowej oraz logistyki stacjonarnej. W szczególnych sytuacjach możliwe jest czasowe podporządkowanie części tych sił – w strefie bezpośrednich działań na terenie kraju – dowództwom sojuszniczym i koalicyjnym.⁵

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w praktyce funkcjonują także inne kryteria podziału jednostek wojsk lądowych. Na przykład biorąc pod uwagę kryterium gotowości bojowej, dzieli się je na Siły o Zróżnicowanej Gotowości (w tym na siły Wysokiej Gotowości i Niższej Gotowości) oraz Siły o Wydłużonym Terminie Gotowości. Z kolei ze względu na kryterium mobilności jednostki wojsk lądowych dzieli się na Siły Zdolne do Przerzutu (ekspedycyjne) i Siły na Miejscu.

Powyższe rozważania wskazują, że potencjał bojowy Wojsk Lądowych stanowią jednostki ogólnowojskowe i aeromobilne oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia bojowego. Ponadto w skład Wojsk Lądowych wchodzi okręgi wojskowe, wykonujące zadania związane z zabezpieczeniem logistycznym, administracyjnym oraz obroną terytorialną na określonym obszarze odpowiedzialności. W skład Wojsk Lądowych wchodzi także jednostki szkolnictwa wojskowego oraz jednostki bezpośrednio podporządkowane dowódcy Wojsk Lądowych.

---

⁵ Powyższy podział zawarto w Strategii wojskowej RP, wydanej w marcu 2004 r.

2.1. Charakterystyka ogólna

Wojska Lądowe, stanowiące podstawową część SZ RP, przeznaczone są do zapewnienia obrony przed atakiem lądowo - powietrznym w dowolnym rejonie kraju, na każdym kierunku, w obliczu każdej formy zagrożenia militarnego. Przeznaczone są także do udziału w operacjach (działaniach) w ramach reagowania kryzysowego, szczególnie w aspekcie neutralizowania negatywnych skutków sytuacji kryzysowych (kryzysów).

Struktura – wchodzących w ich skład - wojsk operacyjnych oparta jest na związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach (przeznaczonych do prowadzenia działań w ramach struktur narodowych i wielonarodowych) oraz niezbędnej liczby jednostek centralnej dyspozycji. Natomiast w systemie terytorialnym występują okręgi wojskowe, mające w swym składzie jednostki obrony terytorialnej i terytorialne organa dowodzenia.

Różnorodność zadań wojsk lądowych oraz nowe warunki ich realizacji w perspektywie najbliższych lat pociągają za sobą również potrzebę weryfikacji poglądów, dotyczących rodzajów i treści operacji wojskowych. Dziś obok tradycyjnych operacji militarnych, których głównym celem jest zwykle pokonanie przeciwnika i utrzymanie (odzyskanie) określonego obszaru, coraz częściej występują operacje reagowania kryzysowego, których celem jest np. wymuszenie i utrzymanie pokoju w określonych rejonach. Należy wszakże podkreślić, iż współcześnie wszelkie operacje (zarówno militarne, jak i reagowania kryzysowego) mają, i w dającej się przewidzieć przyszłości będą miały charakter działań połączonych.

Niezależnie od zmieniających się uwarunkowań i poglądów na rolę Sił Zbrojnych, nadal za podstawowe dla wojsk lądowych należy traktować operacje militarne. Prowadzą one bowiem bezpośrednio do głównego celu, jakim jest utrzymanie integralności terytorialnej i niepodległości, w przypadku agresji potencjalnego przeciwnika. Z założeń systemu obronnego naszego państwa jednoznacznie wynika bowiem, że Wojska Lądowe powinny być przygotowane do prowadzenia skutecznych operacji obronnych na obszarze kraju, we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych. W ramach strategicznej operacji obronnej mogą mieć miejsce zarówno operacje opóźniające (osłonowe), obronne, jak i zaczepne, zmierzające do odzyskania obszarów utraconych w pierwszej fazie konfliktu

zbrojnego. Czynnikiem wspólnym, charakterystycznym dla operacji wymienionych typów będzie ich połączony charakter.

Istotny wpływ na sposób organizacji i prowadzenia połączonych operacji opóźniających i obronnych będzie miał charakter ewentualnej agresji. Zarówno literatura wojskowa, jak i wnioski z ostatnich konfliktów zbrojnych potwierdzają jednoznacznie, że ewentualna agresja będzie miała powietrzno-lądowy wymiar i może się charakteryzować:

- intensywnym rozpoznaniem elementów systemu obronnego w skali strategicznej;
- dążeniem do zaskoczenia we wszystkich wymiarach, połączonym z precyzyjnymi uderzeniami na najważniejsze elementy obrony, na całym obszarze operacyjnym;
- dążeniem do dezorganizacji systemu kierowania i dowodzenia w skali strategicznej i operacyjnej oraz próbami zakłócenia manewru wojsk w głębi i dążeniem do izolacji kierunków uderzeń;
- szerokim wykorzystaniem desantów operacyjnych i taktycznych w celu uchwycenia ważnych obiektów na kierunkach uderzeń oraz masowym stosowaniem uderzeń powietrzno-szturmowych;
- intensywnymi działaniami w warunkach ograniczonej widoczności, w tym głównie nocnymi;
- powszechnym stosowaniem amunicji o cechach inteligentnych.

Można przypuszczać, że w odróżnieniu od scenariusza wojny w rejonie Zatoki Perskiej (1991), działania sił lądowych potencjalnego przeciwnika mogą być poprzedzone krótkim, lecz silnym uderzeniem z powietrza (środki lotnicze i raketowe) na starannie wyselekcjonowane obiekty, czego świadkami byliśmy podczas prowadzenia przez siły sprzymierzone operacji „Iracka Wolność”. Ich celem będzie prawdopodobnie dezorganizacja obrony w wymiarze operacyjno-strategicznym. W ślad za tym można oczekiwać równoległych zaczepnych operacji powietrznych i lądowych na kierunkach uderzeń.

Tak postrzegany charakter ewentualnych operacji militarnych stawia określone wymagania przed składem bojowym, strukturami, uzbrojeniem i wyposażeniem wojsk lądowych. Przede wszystkim ofensywnym działaniom o wymiarze powietrzno-

lądowym i operacyjnym należy przeciwstawić obronę o charakterze przestrzennym i wymiarze operacyjnym. Oznacza to, że do obrony muszą być przygotowane wszystkie elementy ugrupowania operacyjnego, niezależnie od ich położenia w tym ugrupowaniu. Ponadto bronione muszą być jednocześnie wszystkie ważne obiekty w całej strefie działań operacyjnych, a najważniejsze z nich na całym obszarze kraju.

Do ważnych zadań w tak rozumianej obronie, decydujących o jej trwałości, będzie należała osłona elementów zgrupowania operacyjnego i ważnych obiektów przed uderzeniami z powietrza oraz zorganizowanie skutecznej obrony na kierunkach bezpośrednich, lądowych uderzeń przeciwnika. Istotne znaczenie będzie miało także zapewnienie warunków manewru wojsk w głębi operacyjnej i w głębi kraju, połączone z dążeniem do zachowania sił (odwodów) zdolnych do organizowania obrony na kolejnych rubieżach lub wykonania przeciwuderzeń. Należy jednak zauważyć, że powyższe zadania będą możliwe do realizacji w warunkach funkcjonowania trwałego systemu dowodzenia i ciągłego zaopatrywania wojsk oraz posiadanie w głębi sił, zdolnych do podjęcia skutecznej walki z desantami przeciwnika.

Z kolei w ramach operacji reagowania kryzysowego powinny być one zdolne do szerokiego spektrum działań, od wsparcia działań humanitarnych (np. w rejonie klęski żywiołowej) poczynając, poprzez udział w operacjach wsparcia pokoju, na typowych działaniach militarnych kończąc.

Ogólna charakterystyka zadań wojsk lądowych w ramach szeroko rozumianych operacji skłania do postawienia podstawowego pytania o to, jaką rolę powinny w nich spełniać wojska lądowe? Szukając odpowiedzi na powyższe pytanie należy uwzględnić wiele różnorodnych czynników, determinujących współczesny model wojsk lądowych.

Analiza uwarunkowań funkcjonowania wojsk lądowych wskazuje, że do podstawowych determinantów należy zaliczyć „Strategię bezpieczeństwa narodowego RP”, postrzeganą jako najważniejszy - obok Konstytucji RP - dokument, określający miejsce, rolę i zadania wojsk lądowych w systemie obronnym państwa. Istotne znaczenie posiadają również zobowiązania Polski w kwestii liczebności sił zbrojnych i podstawowego uzbrojenia, wynikające z przynależności naszego kraju do NATO oraz z podpisanych traktatów o charakterze międzynarodowym. Swój niebagatelny wpływ na warunki funkcjonowania wojsk lądowych wywiera także stan ekonomiki państwa (skutkujący możliwościami w zakresie utrzymania Sił Zbrojnych

na określonym poziomie) oraz tendencje rozwoju struktur organizacyjnych i uzbrojenia. Należy zatem uznać, że wojska lądowe powinny w dalszym ciągu posiadać w swym składzie dwa komponenty: wojska operacyjne i wojska wsparcia krajowego. Taki skład bojowy wydaje się być właściwy w kontekście ogólnych zadań wojsk lądowych, postrzeganych przez pryzmat ich udziału w operacjach połączonych. Powyższe założenie nie wyklucza określonych zmian organizacyjno-strukturalnych we wspomnianym składzie bojowym, będących pokłosiem np. ewolucji środków walki wojsk lądowych.

W rozważaniach dotyczących udziału wojsk lądowych w operacjach wojennych należy uwzględnić fakt, że Polska jako członek NATO jest państwem granicznym, znajduje się, bowiem na styku między Wschodem i Zachodem. Zgodnie z koncepcjami lansowanymi w Sojuszu pierwsza faza ewentualnej agresji toczyć się może na obszarze Polski, w formie połączonej operacji obronnej początkowego okresu wojny. Będzie ona prowadzona przede wszystkim lądowymi siłami narodowymi przez okres niezbędny do przerzutu sił głównych wojsk z państw sojuszniczych. Należy zaznaczyć, że działania te mogą być wspierane przez siły powietrzne NATO.

Powyższa konstatacja wskazuje, że stan liczebny, struktury i wyposażenie wojsk lądowych powinny uwzględniać potrzebę skutecznego prowadzenia działań obronnych i opóźniających, których zasadniczym celem będzie maksymalne obniżenie tempa natarcia potencjalnego agresora. Wynika stąd jakże istotny wniosek, że powinniśmy posiadać narodowy system obrony, zdolny do utrzymania i obrony większości terytorium oraz zapewnienia funkcjonowania państwa, przynajmniej do czasu zorganizowania zdecydowanego przeciwdziałania sił sojuszniczych. Powyższy wniosek po raz kolejny potwierdza słuszność przyjętego rozwiązania, w którym wojska lądowe składają się z dwóch komponentów: wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej.

Prowadzone dociekania wskazują, że podstawowa rola wojsk operacyjnych w działaniach realizowanych na obszarze kraju sprowadzi się do przygotowania i prowadzenia powietrzno-lądowych operacji opóźniających i obronnych, na prawdopodobnych kierunkach uderzeń przeciwnika. W ich ramach należy również dostrzegać potrzebę wykonania zwrotów zaczepnych (w formie przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia) oraz udzielanie wsparcia siłom obrony terytorialnej. Istotnym obszarem zainteresowania wojsk operacyjnych może być także przygotowanie i

prorowadzenie operacji zaczepnych, szczególnie w warunkach dążenia do odzyskania utraconego terytorium. Natomiast w działaniach realizowanych poza granicami kraju może ona polegać na udziale wojsk operacyjnych w operacjach militarnych, prowadzonych przez wojska sojusznicze oraz uczestnictwie w operacjach wsparcia pokoju, organizowanych pod egidą organizacji międzynarodowych. Tak pojmowana rola wymaga od wojsk operacyjnych dobrego przygotowania, profesjonalizmu oraz wysokiego stopnia rozwinięcia w czasie pokoju. Podstawowymi częściami składowymi (elementami) wojsk lądowych, zapewniającymi uzyskanie takich możliwości są ogólnowojskowe związki taktyczne (oddziały), których trzon stanowią jednostki zmechanizowane, pancerne i aeromobilne (desantowo-szturmowe, kawalerii powietrznej, lotnictwa wojsk lądowych) oraz jednostki rodzajów wojsk i służb.

Wojska operacyjne, w dążeniu do spełnienia tak postrzeganej roli powinny zatem charakteryzować się mobilnością, samodzielnością oraz zdolnością do prowadzenia autonomicznych działań. Z charakterystyki współczesnych działań operacyjnych wynika, że powinny być także przygotowane do współdziałania z siłami obrony terytorialnej i innymi rodzajami sił zbrojnych. Przynależność naszego państwa do NATO determinuje również potrzebę współdziałania z wojskami państw sojuszniczych. Będzie to możliwe do osiągnięcia przede wszystkim poprzez zgodność struktur systemów i procedur dowodzenia oraz stosowanie jednolitych zasad (sposobów) prowadzenia działań. Z powyższych konstatacji wynika, że wojska operacyjne należy postrzegać jako szczególnie istotny element Wojsk Lądowych.

Wojska lądowe powinny być zatem przygotowane do prowadzenia działań militarnych w wymiarze operacyjnym i taktycznym, we wszystkich możliwych formach, z użyciem wszelkich rodzajów broni. Z założeń współczesnych operacji wynika także, iż muszą posiadać zdolność do prowadzenia wspólnych działań z innymi komponentami, realizującymi zadania w jej ramach (siłami powietrznym, specjalnymi, morskimi, itd.). Kolejnym warunkiem prowadzenia efektywnych działań jest zdolność wojsk operacyjnych do szybkiego koncentrowania i rozpraszanie sił oraz uderzeń ogniowych, a także prowadzenia całodobowej walki, we wszystkich warunkach klimatycznych i terenowych. Istotną przesłanką osiągnięcia powodzenia przez wojska lądowe jest umiejętność skutecznego przeciwstawiania się silnym, powietrzno-lądowym zgrupowaniom przeciwnika oraz zagrożeniom z powietrza. Tak

zdefiniowane zadania wymagają, by realizujące je wojska posiadały stosowne możliwości bojowe.

Do powodzenia operacji wojennych przyczynia się szereg działań realizowanych przez wojska lądowe na całym obszarze jej prowadzenia. Stąd, w ramach operacji połączonej wyróżnić można tzw. działania bezpośrednie, działania głębokie i działania tyłowe.⁶

Takie spektrum zadań wojsk lądowych w operacjach wojennych wskazuje na konieczność koordynacji i uzgodnienia działań. Przyszłe operacje prowadzone będą z reguły na dużych obszarach, a osiągnięcie rozstrzygnięcia uzależnione będzie od możliwości swobodnego przegrupowania sił na dużą odległość i skoncentrowania wysiłków w decydującym miejscu i czasie. Wymagać to będzie zarówno operacyjnej, jak i taktycznej ruchliwości wojsk. Konieczność działania zmniejszonymi siłami na dużym obszarze wymaga zdolności do skupienia wysiłków tam, gdzie z punktu widzenia własnych celów będzie to najbardziej korzystne, a dla przeciwnika najmniej dogodne. Wiele ciekawych wniosków w tym zakresie dostarczyła obserwacja działań prowadzonych przez wojska amerykańskie w operacji „Iracka Wolność”. Niezbędna jest do tego także ruchliwość powietrzna, czyli strukturalna zdolność sił lądowych do przemieszczania się i prowadzenia działań z powietrza. Zadania te skutecznie realizować będą związki aeromobilne, których ruchliwość zdecydowanie przewyższa możliwości klasycznych formacji wojsk lądowych. Jednostki powietrzno-zmechanizowane są szczególnie przydatne do przeprowadzenia, jeszcze w okresie kryzysu, błyskawicznej przeciwkoncentracji na zagrożonym obszarze.⁷ Wiele cennych doświadczeń w tym zakresie przynosi analiza działań jednostek amerykańskich w rejonie Zatoki Perskiej. Natomiast w operacjach reagowania kryzysowego celem wszelkiej działalności militarnej jest wsparcie działań politycznych poprzez tworzenia warunków do zapobiegania eskalacji sporu (konfliktu), a także jego rozwiązywania

Jednym z czynników, który charakteryzuje współczesne wojska lądowe, a jednocześnie determinuje ich miejsce i rolę w operacjach, są posiadane przez nie zdolności i możliwości bojowe. Pod tym pojęciem rozumiemy zwykle określone parametry jakościowe i ilościowe charakteryzujące związki operacyjne (taktyczne),

---

⁶ Hofeditz K.M., Zasady prowadzenia operacji, *Myśl Wojskowa* nr 5/1998, s. 91-94.

⁷ Zieliński J., *Zarys teorii sztuki operacyjnej Wojsk Lądowych Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 1998, s. 65.

oddziały i pododdziały. A zatem są one wskaźnikiem określającym stopień gotowości wojsk do wykonania typowych zadań, w konkretnej sytuacji. Zwykle spośród wspomnianych czynników wyodrębnia się dwie grupy – czynniki materialne i niematerialne.

Grupa czynników materialnych związana jest bezpośrednio z możliwościami destrukcyjnego oddziaływania na przeciwnika. Zalicza się do nich potencjał bojowy, możliwości ogniowe oraz możliwości manewrowe. Natomiast czynniki niematerialne trudno jednoznacznie określić bądź zmierzyć. Ogólnie rzecz ujmując są to głównie: poziom wyszkolenia, utrzymywany stopień (poziom) gotowości bojowej, sprawność struktury organizacyjnej, poziom dyscypliny i morale żołnierzy, umiejętność wykorzystania specyficznych cech środowiska walki itp., czyli te czynniki, które posiadając niebagatelny wpływ na rezultaty działań, nie oddziałują bezpośrednio (fizycznie) na potencjalnego przeciwnika. Warto zauważyć, że z punktu widzenia operacji reagowania kryzysowego te właśnie czynniki nabierają szczególnego znaczenia.

Wojska lądowe we współczesnych operacjach mogą prowadzić wiele różnorodnych działań. Należy jednak podkreślić, że niezależnie od posiadanej struktury organizacyjnej, uzbrojenia i wyposażenia bardzo ważna będzie umiejętność prowadzenia wspólnych działań z komponentami (jednostkami) innych rodzajów sił zbrojnych. Wielce istotne znaczenie ma problematyka udziału wojsk lądowych (sił wydzielonych do komponentu sił lądowych) w operacji sojuszniczej. Wydaje się, że w tej sytuacji warto odnieść się do wspomnianej problematyki nieco szerzej.

Pierwszoplanową rolą sił militarnych Sojuszu jest ochrona pokoju i zagwarantowanie terytorialnej integralności, niepodległości i bezpieczeństwa państwom członkowskim. Siły Sojuszu muszą, zatem być zdolne do skutecznego odstraszania i obrony, utrzymania i przywracania terytorialnej integralności sojuszniczych państw, a w razie konfliktu, do szybkiego zakończenia wojny poprzez spowodowanie, by agresor rozważył ponownie swoje decyzje, przerwał działania ofensywne i wycofał się⁸.

W strukturze sił NATO znajdują się sojusznicze, narodowe i wielonarodowe siły, jak również ich określone dowództwa, oddane do dyspozycji Sojuszu na zasadzie

---

⁸ AJP-01(B) Allied Joint Doctrine, 2001, s.1-2.

stałego lub czasowego oddelegowania. Ściśle związane z tymi siłami są określone kryteria gotowości.

Jak już wcześniej wspomniano siły NATO dzielą się na siły zdolne do przerzutu (Deployable Forces - DF) i tzw. siły na miejscu (In-Place Forces - IPF)⁹. Obydwa typy sił są utrzymywane na ustopniowanym poziomie gotowości tak, aby posiadać odpowiednią swobodę i elastyczność przy wypełnianiu wymagań prowadzenia określonej operacji. W zależności od stopnia gotowości do podjęcia działań wyróżnia się:

- Siły Wysokiej Gotowości (High Readiness Forces (HRF)), w tym Siły Inicjujące (Initial Enter Forces (IEF));
- Siły Niższej gotowości (forces at Lower Readiness (FLR));
- Siły o Wydłużonym Terminie Gotowości (Long Term Build-up Forces (LTBF)).

Siły rozwinięte na miejscu (IPF) są przede wszystkim przeznaczone do obrony kolektywnej tego terytorium państwa (lub jego otoczenia), z którego pochodzą. Są one utrzymywane na odpowiednim poziomie gotowości, jednakże nie są one zdolne do pełnego rozwinięcia. Przeznaczone są głównie do wstępnej reakcji na powstałe zagrożenie dla terytorium Sojuszu. Są one wydzielane z reguły przez jedno państwo.

Siły zdolne do przerzutu (DF) są przeznaczone do każdego rodzaju misji NATO. Po pierwsze, są one złożone z wielonarodowych sił i dowództw, utrzymywane na odpowiednim poziomie gotowości z możliwością pełnego rozwinięcia w określonym miejscu i czasie. Po drugie, posiadają zdolność do szybkiego reagowania i wzmocnienia sił rozwiniętych na wypadek operacji zarówno w ramach artykułu 5, jak i spoza niego.

W czasie pokoju funkcjonują cztery kategorie dostępności dla sił NATO¹⁰:

- siły będące w strukturach NATO (NATO Command Forces) – dowództwa i siły wyznaczone przez poszczególne państwa i będące w relacji OPCON w stosunku do Głównego Dowódcy NATO;
- wyznaczone siły (Assigned Forces) – dowództwa i siły, które państwa zgodziły się wyznaczyć pod OPCON w stosunku do Głównego Dowódcy NATO w określonym czasie (szczegółowe unormowania są zawarte w specjalnych porozumieniach);

---

⁹ Tamże, s.1-5.

¹⁰Tamże, s.1-6.

- rezerwowe siły (Earmarked Forces) – dowództwa i siły przewidziane w przyszłości do NATO w relacji OPCON lub OPCOM¹¹;
- inne siły dla NATO (Other Forces for NATO) – dowództwa i siły, które mogłyby być w relacji OPCON lub OPCOM w stosunku do Głównego Dowódcy NATO w określonych okolicznościach lub inne siły, które mogłyby współpracować z siłami NATO.

W ramach zintegrowanej struktury militarnej NATO istnieją trzy podstawowe modele dowodzenia i organizacji sił zależnie od charakteru formacji wielonarodowej¹²:

- w pełni zintegrowane (Fully Integrated) siły cechują się proporcjonalnym rozdziałem sił każdego państwa z narodowymi komponentami i w pełni zintegrowanymi dowództwami. Dowódcy takich wielonarodowych jednostek są zwykle wyznaczani w systemie rotacyjnym.
- dwu lub wielonarodowe (Bi- or Multi-national) formacje mogą być utworzone na podstawie porozumień uczestniczących państw i mogą obejmować różne poziomy integracji w określonych dowództwach.
- siły utworzone głównie w oparciu o jedno państwo (Framework Nation) są dowodzone przez oficera z tego państwa. Łączność i logistyka są zapewniane przez to państwo, skąd również pochodzi znacząca część sztabu i dowództwa. Stąd też językiem roboczym jest język tego państwa. Procedury, chociaż oparte o sojusznicze standardy, także noszą znamiona narodowe, co oznacza uwzględnianie najlepszych rozwiązań z procedur narodowych.

W słowniku terminów i definicji NATO AAP-6 roku definicja sojuszniczej operacji połączonej (Allied Joint Operation) brzmi następująco: (...) *operacja prowadzona przez siły dwóch lub więcej państw NATO, w której uczestniczą elementy z więcej niż jednego rodzaju sił zbrojnych (...)*. Jeśli natomiast w operacji biorą udział nie tylko państwa członkowskie to wtedy określa się ją mianem wielonarodowej operacji połączonej¹³.

¹¹ Uprawnienia dowódcy do stawiania zadań podległym dowódcom, rozwijania jednostek do działań, do zmiany ich podporządkowania oraz przekazywania części uprawnień dowodzenia (kontroli operacyjnej i/lub taktycznej). Uprawnienia te nie obejmują odpowiedzialności logistycznej i administracyjnej.

¹² Tamże, s.1-7.

¹³ Wielonarodowa operacja połączona (combined/multinational joint operation) to operacja prowadzona przez siły dwóch lub więcej państw, w której uczestniczą elementy, co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych. Patrz: AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions, 2002.

W obydwu definicjach istnieje jeden niezmiernie ważny czynnik, jakim jest wielonarodowy charakter sił. Dzięki temu większość państw może uczestniczyć w operacjach militarnych, pomimo stale obniżanych stanów osobowych i środków finansowych. Tylko Stany Zjednoczone i Wielka Brytania są w stanie obecnie prowadzić samodzielnie wszelkie operacje wojskowe. Celem współpracy wielonarodowej jest lepsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów i możliwości. Dzięki temu wzrastają zdolności militarne, następuje obniżenie ryzyka, rozszerzają się możliwości działania oraz wzrost skuteczności. Podstawą sojuszniczej współpracy są wspólne cele. Ich realizacja jest jednak zawsze uwarunkowana interesami narodowymi. Do stworzenia wojskowych struktur wielonarodowych, czy to stałych czy doraźnych, potrzebna jest wola polityczna państw członkowskich. Może to również być wynikiem wynikłej sytuacji, np. kryzysu w określonym regionie. Zawsze jednak podstawę Sojuszu stanowią wspólne cele. Wielonarodowe struktury i działania w ramach NATO są wyrazem solidarności i wspólnych wartości Sojuszu¹⁴.

Skuteczność sił sojuszniczych czasie pokoju, kryzysu i konfliktu zależy od zdolności i możliwości działania razem. Sojusznicze operacje połączone powinny być przygotowywane, planowane i prowadzone w sposób, który stwarza warunki do najlepszego wykorzystania sił i środków uczestniczących państw oraz sił przeznaczonych do tych operacji. Wspólna doktryna wsparta przez standaryzację procedur (przyjęta podczas połączonych i sojuszniczych ćwiczeń) tworzy fundament dla jednostek sił połączonych i sojuszniczych, by mogły razem działać. Na poziomie operacyjnym musi być położony nacisk na integrację narodowych sił biorących udział w operacji oraz na efekt synergii, który może zostać osiągnięty. To może mieć niezmiernie ważny wpływ na możliwości połączonych sił.

Siły wydzielone do sojuszniczych operacji połączonych powinny, na tyle ile jest to możliwe, działać zgodnie ze standardami NATO, w dziedzinach takich jak doktryna, taktyka, sposoby działania i procedury. Szczególne znaczenie ma standaryzacja środków dowodzenia, wspólna terminologia sojuszniczych jednolity język roboczy. Zróżnicowane uzbrojenie sojuszniczych sprzęt oraz szkolenie sojuszniczych wychowanie prowadzą do zróżnicowanych możliwości poszczególnych kontyngentów narodowych, co nie zawsze musi być słabością, a

---

¹⁴ Zieliński J. (red.), Podstawowe założenia operacji połączonych, AON, Warszawa 2000, s. 12-13.

wręcz powodować może swoisty efekt synergiczny poprzez wzajemne uzupełnianie się¹⁵.

Operacje sojuszniczych sił połączonych trzeba rozpatrywać na trzech poziomach¹⁶: na poziomie militarno-strategicznym są one kierowane, natomiast planowane i wykonywane na poziomach operacyjnym i taktycznym. Działania są określane jako militarno-strategiczne, operacyjne lub taktyczne w oparciu o ich wpływ lub udział w osiąganiu wyszczególnionych celów. Nie są natomiast bezpośrednio związane ze szczeblem dowodzenia, wielkością jednostki, rodzajem wyposażenia lub sił i ich komponentów.

Podczas przygotowania i prowadzenia operacji sojuszniczych cele muszą być jasno określone i powszechnie zrozumiane, ponieważ przyczyniają się do osiągnięcia pożądanego stanu końcowego. Zasada **celowości** mówi, że zadania i cele muszą być określone z absolutną precyzją zanim się rozpocznie operacja. Wszelkie działania muszą być ukierunkowane w celu osiągnięcia ustalonego celu. **Jedność wysiłku** w dotarciu do pożądanego stanu końcowego powinna cechować dowódców jednostek z wszystkich uczestniczących państw. Kolejną zasadą jest **ciągłość**. Odnosi się to do ustalania wszelkich administracyjnych i logistycznych spraw, które mogą być decydującymi czynnikami przy określaniu wykonalności operacji lub użyteczności planu. Zapewnienie tego od samego początku jest konieczne dla powodzenia operacji.

Współczesne operacje wojskowe prowadzone są przy użyciu ograniczonych sił i środków. W związku z tym podjęcie ryzyka w niektórych obszarach, odgrywających drugoplanową rolę, jest konieczne. Zasada **ekonomii sił** sprowadza się do tego, iż decydujący potencjał powinien być zastosowany w obszarach, w których jest najskuteczniejszy. Wykorzystanie sił i środków musi być ukierunkowane na osiągnięcie głównych celów, z pominięciem, w pewnym stopniu, obszarów o drugorzędym znaczeniu. Ta zasada wiąże się z **koncentracją sił**, która wyraża się w tym, że siły główne muszą być skoncentrowane w odpowiednim czasie i miejscu dla osiągnięcia decydujących rezultatów.

Plany operacji muszą się cechować **prostotą** a rozkazy jasnością, ponieważ zmniejsza to możliwość nieporozumień i zamieszania. Plany muszą również

---

¹⁵ Wiatr M., Zasady i procedury przygotowania oraz prowadzenia kampanii/operacji wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, AON, Warszawa 2000, s. 13.

¹⁶ AJP-01(B) op.cit., s.2-1.

charakteryzować się wystarczająco dużą **elastycznością**, aby dopuszczały niespodziewane sytuacje i pozwalały dowódcom na swobodę działania w celu reagowania na zmieniające się okoliczności.

Inicjatywa nie może być wyuczona, ale zaufanie i wzajemne zrozumienie może sprzyjać jej rozwojowi. Istotą inicjatywy jest odpowiednie wykorzystywanie nadarzających się okazji i rozwiązywanie problemów oryginalny sposób. Aby stworzyć klimat aktywności, należy dać dowódcy swobodę w korzystaniu z inicjatywy, a on z kolei musi zachęcać do tego swoich podwładnych. Natomiast **utrzymanie morale** jako następna zasada, oznacza, że dowódcy muszą wykreować swój określony sposób dowodzenia, promować poczucie własnej godności, pobudzać przekonanie o wspólnym celu i jedności wysiłku oraz określać osiągalne cele. Wysokie morale zależy od dobrego przywództwa, które wpaja odwagę, energię, determinację i troskę o powierzonych ludzi.

Zaskoczenie oparte jest o szybkość, zachowanie tajemnicy, wprowadzanie przeciwnika w błąd i jest podstawą dla zniszczenia spójności przeciwnika. Dzięki zaskoczeniu osiągnane rezultaty są nieproporcjonalne do włożonego wysiłku. Z kolei **bezpieczeństwo** zwiększa swobodę działania poprzez ograniczanie wrażliwości na zagrożenia i wrogie działania.

Wnioski z analizy składu i potencjalnych możliwości wojsk lądowych wskazuje, że posiadają one zdolność do prowadzenia szerokiego spektrum działań na poziomie operacyjnym (operacje wojenne i operacje reagowania kryzysowego) oraz działań, z użyciem wszystkich rodzajów broni. Nie bez znaczenia jest to, że wojska lądowe mają możliwość współpracy z siłami powietrznymi, marynarką wojenną, siłami specjalnymi oraz innymi komponentami. Ich specyficzną cechą jest także to, iż mają możliwość w krótkim czasie ześrodkować i następnie rozśrodkować posiadane siły i środki. Hipotetyczny charakter współczesnych operacji niejednokrotnie wymagał będzie, by wojska lądowe prowadziły całodobowe działania we wszystkich warunkach klimatycznych i terenowych, a także by posiadały zdolność do opanowania i długotrwałego utrzymywania określonego obszaru.

Zakres i skala wymienionych zadań jest bardzo szeroka, bowiem obejmuje operacje militarne, jak i całe spektrum działań w ramach operacji reagowania kryzysowego. Wynika stąd potrzeba, aby dowódcy wojsk lądowych posiadali szerokie kwalifikacje, pozwalające na funkcjonowanie zarówno na szczeblach taktycznych, jak i operacyjnych.

Jak już wcześniej wspomniano wojska lądowe mogą realizować szeroki zakres zadań. Mogą się one sprowadzać do realizacji przedsięwzięć związanych z bezpieczeństwem lokalnym i utrzymywaniem pokoju oraz do obrony przed agresją na dużą skalę. Należy podkreślić, że operacje te mogą być prowadzone w różnym czasie i przestrzeni, ze zmienną intensywnością i nie zawsze muszą być ze sobą powiązane. W związku z tym, wojska lądowe powinny posiadać możliwości skoncentrowania sił w rejonie operacji, w celu zdobycia przewagi w decydującym czasie i miejscu.

Reasumując należy stwierdzić, że wojska lądowe spełniają podstawą rolę we wszystkich, współcześnie klasyfikowanych operacjach. Zarówno w operacjach wojennych, jak i w operacjach reagowania kryzysowego komponent wojsk lądowych pozostaje główną siłą, zdolną do podjęcia i realizowania różnorodnych działań. Należy jednak podkreślić, że rozszerzające się spektrum zadań wymaga nowego spojrzenia na struktury organizacyjne i uzbrojenie (wyposażenie) wojsk lądowych.

2.2. Ewolucja struktur i uzbrojenia

Przystępując do prezentacji wyników badań nad problematyką ewolucji struktur organizacyjnych i uzbrojenia wojsk lądowych, zasadne jest odnieść się do pewnych kwestii natury ogólnej, które zdeterminowały procedury badawcze i uzyskane w ich toku wyniki. Przyjęto bowiem założenie, że proponowane struktury organizacyjne jednostek wojsk lądowych powinny w swym ogólnym kształcie odnosić się nie tylko do potencjalnych zadań, ale także do dorobku teorii organizacji i zarządzania. Stąd w pierwszej części rozważań zawarto szereg kwestii teoretycznych, stanowiących kanwę przyjętych rozwiązań.

Z kolei problematykę ewolucji uzbrojenia wojsk lądowych rozpatrywano przez pryzmat doświadczeń innych armii, głównie armii amerykańskiej. Stąd w kolejnej części rozważań znajdują się odniesienia do koncepcji „Joint Vision 2010” i „Joint Vision 2020”.¹⁷ W wielu kwestiach odniesiono się do koncepcji zawartych w opracowaniach poświęconych programom FCS (Future Combat System), FRES (Future Rapie Effect System) oraz innych, również tych, które są ich pochodną.

---

¹⁷ Źródło: <http://www.dtic.mil>

Można przyjąć, że taki sposób podejścia stanowi gwarancję tego, że uzyskane wyniki są mocno osadzone w otaczającej nas rzeczywistości.

Problematyka struktur organizacyjnych jest jednym z głównych zagadnień teorii organizacji i zarządzania. Struktura organizacyjna kształtuje organizację oraz wpływa na sposób jej funkcjonowania. Świadomie ustalone zależności i powiązania umożliwiają sprawne funkcjonowanie i kierowanie całością organizacji. Nie ulega wątpliwości, że problem ten w całej swej rozciągłości dotyczy organizacji o charakterze militarnym, postrzeganym w kategoriach jednostek wojskowych (pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych i operacyjnych).

Każda powstająca lub funkcjonująca organizacja wymaga zorganizowania, którego podstawą jest cel jej działalności. Cel ten realizowany jest przez zespół ludzi, dlatego też przedmiotem działalności organizacji powinien być podział zadań, które będą oni wykonywać. Stąd skuteczna realizacja celu organizacji wymaga podzielenia wspomnianego celu głównego (zasadniczego) na cele cząstkowe. W wyniku tego podziału tworzy się określone stanowiska oraz komórki i pionory organizacyjne, a wraz z nimi pełną strukturę organizacyjną. Każdy z członów struktury organizacyjnej, stosownie do przyjętego podziału spełnia określone funkcje. Zatem wszystkie utworzone jednostki powinny posiadać ściśle określony zakres działania w postaci zadań, uprawnień i odpowiedzialności. Pomędzy wyznaczonymi stanowiskami i komórkami organizacyjnymi muszą wystąpić określone więzi organizacyjne, czyli zależności określające wzajemne powiązania między nimi.

Można zatem stwierdzić, że struktura organizacyjna jednostek wojsk lądowych wywiera swój niebagatelny wpływ na realizację celów, zarówno Wojsk Lądowych, jak i całych Sił Zbrojnych. W związku z tym powinna być ona tak zorganizowana, aby w całości i w każdym swym elemencie miała wszystko, co jest niezbędne do osiągnięcia wymienionego celu. Cała organizacja powinna być nastawiona na realizację zadań oraz zapewnienie spójności między wszystkimi elementami, składającymi się na system organizacji. Od tego zależy jej efektywność, która jest miarą sprawności i skuteczności działania oraz osiągania celów.

Wojska Lądowe działają w różnym otoczeniu, dlatego ich struktury organizacyjne powinny być zróżnicowane i ulegać ciągłej modyfikacji. Nie ma bowiem uniwersalnej struktury organizacyjnej, stąd kształtując ją należy pamiętać o przestrzeganiu ogólnych zasad, określających cechy budowy każdej struktury organizacyjnej.

W teorii problemu funkcjonuje bardzo wiele definicji struktury organizacyjnej oraz wiele podziałów dokonywanych przez różnych autorów. Na przykład według J. Zieleniewskiego strukturą organizacyjną jest ogół stosunków między częściami zorganizowanej całości oraz między nimi i całością.¹⁸ Z kolei K. Bolesta-Kukułka uważa, że strukturę organizacji tworzą wyodrębnione elementy (stanowiska), połączone więziami organizacyjnymi: służbowymi (hierarchicznymi), funkcjonalnymi, technologicznymi i informacyjnymi w podsystemy (komórki organizacyjne, działy, wydziały, oddziały lub piony) oraz w całość podporządkowaną jednolitemu kierownictwu.¹⁹

Jak z powyższego wynika strukturą organizacyjną jest układ wzajemnych zależności między częściami składowymi oraz stanowiskami w organizacji, określający stosowany podział zadań i pokazujący powiązania między różnymi funkcjami i czynnościami. Struktura wskazuje stopień specjalizacji poszczególnych komórek, opisuje hierarchię władzy w organizacji oraz przedstawia układ odpowiedzialności. Zapewnia trwałość i ciągłość, umożliwiającą organizacji przetrwanie, mimo przychodzenia i odchodzenia poszczególnych osób oraz skoordynowanie jej stosunków z otoczeniem²⁰.

Można zatem przyjąć, że struktura organizacyjna, to sposób zespolenia jej składników w całość, uwzględniającą wspólny cel. Z tego względu wyróżnia się strukturę²¹:

- społeczną – dotyczącą ludzi;
- technologiczną – dotyczącą narzędzi;
- procesów – dotyczącą działań;
- zbiorów – dotyczącą jednostek organizacyjnych;
- relacji – dotyczącą więzi organizacyjnych;
- zdarzeń – dotyczącą celów, zadań, funkcji.

Najmniejszą jednostką struktury organizacyjnej jest stanowisko organizacyjne. Obejmuje ono miejsce zajmowane przez członka danej organizacji, wyposażone w określoną aparaturę, w ramach którego wykonuje on działania wynikające

¹⁸ Zieleniewski J., Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1969, s. 276.

¹⁹ Bolesta-Kukułka K., Mały słownik menedżera, Warszawa 1993 s. 114.

²⁰ Stoner J.A.F., Wankel Ch., Kierowanie, Warszawa 1997, s. 208.

²¹ Przybyła M., Organizacja i zarządzanie. Podstawy wiedzy menedżerskiej, Wrocław 2001, s. 65.

z przyjętego w tej organizacji podziału zadań. Według A. Stabryły stanowisko organizacyjne określone jest przez²²:

- zakres realizowanych funkcji, a mianowicie obowiązki, uprawnienia i odpowiedzialność;
- relacje, czyli zależności od innych stanowisk;
- rodzaj i wielkość przypisanego wyposażenia.²³

Szczególną jednostką organizacyjną jest pion organizacyjny. W jego skład wchodzi realizujące tę samą funkcję komórki, podporządkowane określonemu dowódcy (szefowi).

Każda komórka lub jednostka organizacyjna cechuje się tym, że²⁴:

- realizuje wspólnie pewne stałe, wyróżnione funkcje;
- znajduje się jako całość w określonej zależności od innych części składowych organizacji;
- jest wyposażona w aparaturę będącą nie tylko sumą wyposażenia elementów składowych, czyli stanowisk;
- jest zarządzana przez własny, wyodrębniony człon kierowniczy, mający określony zakres obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności.

Tworzenie komórek i jednostek organizacyjnych wiąże się z tworzeniem szczebli, czyli budowaniem hierarchii organizacyjnej. Szczeblem zarządzania jest więc określony poziom w strukturze organizacji, grupujący jednostki o podobnym zakresie zadań, uprawnień i odpowiedzialności. W organizacjach wojskowych zazwyczaj wyróżnia się trzy szczeble dowodzenia: szczebel strategiczny, operacyjny i taktyczny. Warto w tym miejscu zauważyć, że dalsze rozważania dotyczyć będą szczebla taktycznego. Powyższe wynika z zadań realizowanych głównie przez jednostki wojsk lądowych, które zwykle sprowadzają się do osiągania celów operacyjnych.

Jednostki organizacyjne dzieli się ze względu na ważność przypisanych im zadań, wyodrębniając jednostki podstawowe oraz pomocnicze²⁵. Natomiast w organizacjach wojskowych wyróżnia się jednostki bojowe (podstawowe) oraz jednostki wsparcia bojowego oraz zabezpieczenia bojowego (pomocnicze)²⁶.

²² Stabryła A., Doskonalenie struktury organizacyjnej, Warszawa 1991, s. 11.

²³ W przypadku organizacji wojskowych jest to określone uzbrojenie i sprzęt wojskowy.

²⁴ Stabryła A., Doskonalenie struktury..., wyd.cyt., s. 11.

²⁵ Koźmiński A.K. (red.), Piotrowski W., Zarządzanie. Teoria i praktyka, Warszawa 2000, s. 269.

²⁶ W dalszej części rozważań podział ten zostanie rozszerzony i uszczegółowiony.

Istotą struktury organizacyjnej jest odpowiednie zespolenie celów i zadań. Aby istniejąca struktura organizacyjna była efektywna musi spełniać wiele funkcji. W teorii organizacji i zarządzania przedmiotu wyróżnia się sześć podstawowych funkcji struktur organizacyjnych względem organizacji.²⁷ Znajdują one swoje odzwierciedlenie w problematyce funkcjonowania jednostek wojsk lądowych.

Przede wszystkim struktura organizacyjna jest narzędziem dowodzenia (kierowania), czyli procesu powodującego zachowanie się składników organizacji zgodnie z wolą kierujących. Drugą ważną funkcją struktury jest scalanie składników organizacji w integralną całość, w celu uzyskania całości najbardziej przydatnej do osiągania celów organizacji. Kolejną funkcją struktury organizacyjnej jest zapewnienie względnej równowagi zapobiegającej destrukcji organizacji.

Czwartą funkcją struktury organizacyjnej jest zapewnienie synchronizacji procesów realizowanych w organizacji. Kolejna funkcja struktury organizacyjnej polega na dążeniu do stabilizacji, zmniejszenia niepewności charakteru organizacji, która jest następstwem zmienności warunków jej funkcjonowania. Ostatnią funkcją struktury jest wiązanie organizacji z jej otoczeniem. W strukturze muszą być zawarte takie elementy, które spowodują przystosowanie się organizacji do otoczenia lub pozwolą kontrolować otoczenie i przystosowywać je do potrzeb organizacji.

Generalnie ocenia się, że struktura organizacyjna musi spełniać wiele funkcji i uwzględniać szereg wymogów, takich jak:²⁸

- stanowić ramy działań organizacyjnych (wykonawczych i zarządczych);
- regulować działania poszczególnych członków organizacji i zespołów;
- umożliwić osiągnięcie określonego poziomu realizacji potrzeb członków organizacji;
- wynikać ze strategii organizacji i być do niej dostosowana;
- uwzględniać specyfikę procesów wykonawczych;
- zapewnić efektywną realizację celów organizacji.

Te funkcje stanowią zarazem zestaw ogólnych kryteriów, jakimi należy się posługiwać przy ocenie istniejącej struktury lub przygotowywanych wariantów projektowania. Wielkość funkcji pozwala zdać sobie sprawę z tego, że projektowanie struktur jest zadaniem skomplikowanym.

---

²⁷ Por.: Przybyła M., *Organizacja i zarządzanie...*, wyd.cyt., s. 65-66.

²⁸ Koźmiński A.K. (red.), Piotrowski W., *Zarządzanie ...*, wyd.cyt., s. 307.

Najpełniejsze odzwierciedlenie struktury organizacyjnej przedstawia schemat organizacyjny. Jest on graficznym obrazem, ukazującym poszczególne części organizacji, hierarchiczny układ zależności między nimi oraz przypisującym w sposób najbardziej ogólny (przez nazwanie) konkretne funkcje poszczególnym elementom organizacji. Jest modelem budowy organizacji.²⁹

Budując strukturę organizacyjną należy dokonać formalnego podziału władzy w organizacji, pamiętając o zachowaniu pięciu podstawowych zasad.³⁰

Według zasady **więzi służbowej**, czyli hierarchii każdy członek organizacji w jej strukturze podlega formalnej władzy innej osoby, a przez to jest pośrednio podporządkowany naczelnemu kierownictwu. Zasada **jedności kierownictwa** jest uzupełnieniem zasady więzi służbowej. Oznacza, że każdy członek organizacji ma tylko jednego bezpośredniego przełożonego, od którego otrzymuje polecenia i wobec którego jest odpowiedzialny. Zasada **właściwej rozpiętości kierowania** wiąże się z ustalaniem odpowiedniej liczby podwładnych, którymi efektywnie może kierować jeden przełożony. Zgodnie z zasadą **odpowiedniości władzy kierowniczej**, skuteczne kierowanie pracą zespołu wymaga, aby w odpowiedniej proporcji do obowiązków kierownika i celów realizowanych przez zespół pozostawały uprawnienia władcze kierownika oraz środki i informacje. Według zasady **jasnych zależności służbowych i kompetencji**, w organizacji powinna istnieć przejrzysta linia służbowego podporządkowania i wyraźnie określony zakres kompetencji kierowniczych znane wszystkim członkom organizacji, których dotyczą.

Ważnym aspektem struktury organizacyjnej jest kwestia **rozmieszczenia uprawnień decyzyjnych**, czyli centralizacja lub decentralizacja władzy.³¹ Wymiar ten stanowi bardzo ważną cechę struktur organizacyjnych.

Reasumując należy stwierdzić, że powyższe zasady dotyczą w szczególności sposób organizacji wojskowych. Ich cele i zadania, a także warunki ich realizacji wymagają szczególnej troski w toku prac projektowych. Albowiem za błędy poczynione w tej kwestii płaci się najwyższą cenę, jaką jest żołnierska krew.

Priorytetem struktur organizacyjnych Wojsk Lądowych jest potrzeba dostosowania ich do przewidywanych misji i zadań. W tym kontekście należy dostrzegać przede wszystkim potrzebę doskonalenia systemu dowodzenia,

---

²⁹ Koźmiński A.K. (red.), Piotrowski W., Zarządzanie ..., wyd.cyt., s. 272.

³⁰ Szczupaczyński J., Anatomia zarządzania organizacją, Warszawa 1998, s. 28.

wyposażenie w nowe środki walki, zabezpieczenie możliwości samodzielnego prowadzenia działań oraz zdolność do realizacji całej palety różnych zadań (osłony strategicznej, działań przeciwterrorystycznych, obrony przed bronią masowego rażenia, ratownictwa inżynieryjnego i innych). Ważną przesłanką i determinantem kierunków ewolucji strukturalnej wojsk lądowych jest przyjęcie założenia, że podstawą tworzenia autonomicznych modułów (grup zadaniowych) są bataliony. Im zatem zostanie poświęcona główna uwaga w dalszej części rozważań.

Na proces tworzenia nowych - strukturalnie i jakościowo odmiennych od obecnych - struktur organizacyjnych jednostek wojsk lądowych rzutuje zatem wiele czynników. W kontekście prowadzonych rozważań, a szczególnie różnorodnych zadań przewidywanych do realizacji, istotne jest uwzględnienie obiektywnej konieczności zintegrowania wszystkich czynników walki zbrojnej na możliwie najniższym szczeblu organizacyjnym, zapewniającym jednocześnie możliwość prowadzenia aktywnych, mobilnych, względnie samodzielnych i kompleksowo zabezpieczonych działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Ważne jest także zachowanie możliwości długotrwałego prowadzenia skutecznych działań, w różnych sytuacjach operacyjno-taktycznych (prowadzenie działań bojowych, działania w operacjach reagowania kryzysowego, udział w misjach i operacjach pokojowych). Stąd w wielu armiach świata podejmowane są działania, by w strukturze wojsk lądowych współistniały trzy rodzaje sił – lekkich, średnich i ciężkich. Każdy z wymienionych komponentów powinien być zdolny do realizacji specyficznych zadań w ramach koncepcji tzw. „działań trójblokowych”.³² Ich wielkość i zdolność do prowadzenia wspólnych działań to wyraz dążenia do posiadania Zrównoważonych Sił Zbrojnych. Problem ten w szczególny sposób dotyczy wojsk lądowych.

Oceniając możliwe zadania należy sądzić, że Istnieją przesłanki by przypuszczać, że w niedalekiej już przyszłości podstawowym elementem organizacyjnym wojsk lądowych będzie brygada, tradycyjnie określana mianem brygady ogólnowojskowej. Ponadto w skład wojsk lądowych wchodzić będą inne rodzaje wojsk i służb oraz dowództwa poziomu operacyjno-taktycznego. W określonych sytuacjach, szczególnie na potrzeby realizacji zadań w operacjach wojennych z wymienionych sił tworzone będą korpusy wojsk lądowych, postrzegane jako związki operacyjno-taktyczne. Chodzi głównie o to, by były one zdolny do

---

³¹ Koźmiński A.K. (red.), Piotrowski W., Zarządzanie ..., wyd.cyt., s. 274.

³² Galvin T. P., Główne założenia rozwoju US Army, [w] Raport WTO, wyd. spec., wrzesień 2003.

realizacji określonych zadań strategiczno-operacyjnych, nierzadko na samodzielnym kierunku.

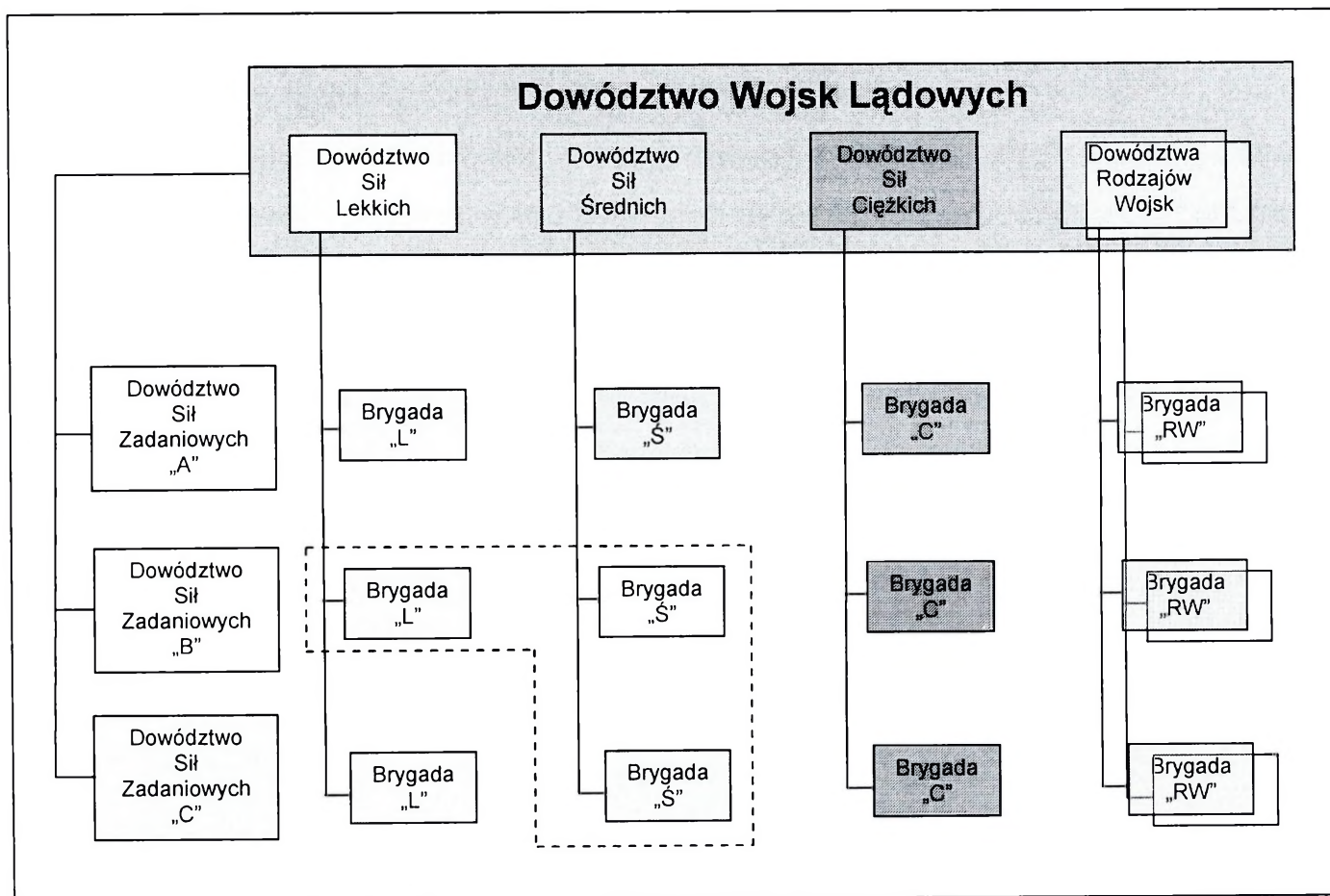
Zarysowująca się od kilku lat tendencja, aby brygada ogólnowojskowa była podstawowym związkiem taktycznym, staje się swego rodzaju prawidłowością. Widać to nie tylko na przykładzie naszych wojsk lądowych, ale również wśród innych armii Sojuszu Północnoatlantyckiego. W związku z powyższym nasuwa się pytanie o to, jaka to powinna być brygada? Odpowiedź na tak postawione pytanie jest trudna z trzech przynajmniej powodów. Po pierwsze, zanika stopniowo tendencja podziału brygad na pancerne, zmechanizowane, czy też inne. Należy sądzić, że w przyszłości będą one brygadami wojsk lądowych. Warto podkreślić, że mogą to być – w zależności od posiadanego uzbrojenia i wyposażenia - brygady ciężkie, średnie lub lekkie. W brygadach typu ciężkiego podstawowe uzbrojenie jednostek bojowych stanowić powinny zmodernizowane wersje czołgów i bojowych wozów piechoty. Z kolei w brygadach typu średniego powinna to być rodzina wozów bojowych, skonstruowanych na bazie (platformie) kołowego transportera opancerzonego. Natomiast potencjał brygad lekkich powinien wynikać z posiadanych śmigłowców i różnych wersji samochodów osobowo-terenowych.

Diametralnie nowa rola brygad w obecnych i przyszłych działaniach, a szczególnie ich postulowany „modułowy” charakter, sugerują niecelowość utrzymywania ogniwa porównywalnego do obecnej dywizji. Można bowiem skonstatować, że jej dowództwo stało się współcześnie organem formalnym, ogniwem pośrednim, w praktyce niewiele wnoszącym do rozwiązywanych zadań taktycznych, czy też operacyjnych. Współczesne dowództwa dywizji powinny przejąć rolę dowództw operacyjnych, przygotowanymi do dowodzenia zgrupowaniami zadaniowymi przeznaczonymi do realizacji zadań w operacjach wojennych, reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych.

W proponowanym rozwiązaniu za bieżące dowodzenie, postrzegane głównie przez pryzmat przygotowania brygad do realizacji przewidywanych zadań, powinny odpowiadać dowództwa sił (lekkich, średnich i ciężkich), adekwatne do istniejących w DWL dowództw (szefostw) rodzajów wojsk. Powinny one zatem pełnić funkcję zwaną „Force Provider”. Natomiast dowództwa sił zadaniowych powinny być przygotowane do realizacji przewidywanych zadań w ramach operacji (wojennych, reagowania kryzysowego, pokojowych). Będą one przejmować dowodzenie nad jednostkami wydzielonymi do udziału w konkretnej operacji. Liczba dowództw sił zadaniowych

powinna odpowiadać planowanemu obciążeniu wojsk lądowych udziałem w operacjach, zapewniając jednocześnie możliwość rotacji sił. Stąd powinny funkcjonować co najmniej trzy dowództw tego typu. Powyższą koncepcję zobrazowano graficznie na rys. 2.1.

W wariacie przedstawionym na rysunku Dowództwo Sił Zadaniowych „B” przyjmuje w podporządkowanie określone siły (oznaczone linią przerywaną), wyłącznie na czas realizacji określonej operacji. Rozwiązanie takie w teorii organizacji i zarządzania nosi nazwę struktury macierzowej.

Rys. 2.1. Hipotetyczna struktura Wojsk Lądowych w ujęciu macierzowym /schemat ideowy/

Po drugie, w niedalekiej przyszłości powinna nastąpić radykalna zmiana w podejściu do struktury organizacyjnej i wyposażenia wspomnianych brygad. Dążąc do tego, by były one predysponowane do działania w dynamicznie zmieniających się warunkach muszą posiadać taką strukturę wewnętrzną i uzbrojenie, które zagwarantuje realizację podstawowych zadań, bez potrzeby angażowania sił i

środków przełożonego, postrzeganych wspólnie przez pryzmat wzmocnienia lub wsparcia. Pełna autonomiczność brygad ogólnowojskowych, jako podstawowych elementów składowych wojsk lądowych, to jeden z wymogów działań w pierwszej połowie XXI wieku.

Po trzecie, ostateczny kształt przyszłościowych brygad będzie wypadkową potrzeb prognozowanego charakteru przyszłych zadań i możliwości ekonomicznych państwa, czego świadkami jesteśmy szczególnie w ostatnich latach. Niezależnie jednak od otaczającej sytuacji należy sądzić, że tworzenie stosunkowo lekkich organizacyjnie związków taktycznych wojsk lądowych będzie kontynuowane i doskonalone. Niebagatelną rolę w tym procesie odegra weryfikacja proponowanych struktur podczas realizacji zadań oraz działalności szkoleniowej.

Należy zatem sądzić, że docelowo powinna to być taka struktura, która będzie w stanie realizować zadania w różnorodnych sytuacjach i środowiskach pola walki. Niezbędne jest więc, aby były to związki taktyczne wysoce mobilne i silne pod względem oddziaływania, głównie ogniowego i elektronicznego. Wyniki prowadzonych badań wskazują, że brygada, która będzie podstawowym związkiem taktycznym wojsk lądowych, powinna w swoim składzie posiadać:

- ◆ pododdział (batalion) dowodzenia;
- ◆ pododdział (batalion) rozpoznawczy;
- ◆ 4 - 6 batalionów bojowych;
- ◆ pododdziały wsparcia (artylerii, wojsk inżynieryjnych, obrony przeciwlotniczej, wojsk chemicznych, walki elektronicznej, walki psychologicznej);
- ◆ pododdziały logistyczne i medyczne.

Należy sądzić, że w składzie brygad organicznie będą występowały śmigłowce. Bez nich trudno będzie, bowiem zapewnić właściwy poziom mobilności taktycznej oraz prowadzenie działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Na potrzeby wojsk lądowych wykształci się nowa kategoria śmigłowców. Będą nimi śmigłowce uniwersalne, które bardzo szybko staną się bojowymi, po zamontowaniu efektywnych środków rażenia o różnym przeznaczeniu.

Brygada, aby mogła samodzielnie realizować przewidywane zadania musi być w pełni autonomiczna. W wymiarze praktycznym oznacza to, że brygada musi być

usamodzielniona pod względem manewrowym, ogniowo-elektronicznym oraz zabezpieczenia bojowego i logistycznego.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na następujący fakt. Podstawowym ogniwoem wspomnianych wcześniej brygad będą bataliony. Muszą one jednak spełniać określone wymogi. Niezbędnym będzie, aby możliwe było tworzenie z poszczególnych batalionów taktycznych zgrupowań wojsk lądowych (batalionowych grup bojowych), stosownie do charakteru zadań przewidywanych do realizacji, mając na uwadze i to, że będą one wykonywane w wymiarze powietrzno-lądowym. Fakt ten oznacza między innymi to, że struktura wewnętrzna i możliwości bojowe batalionu będą uśrednione, dostosowane do dominującego środowiska na danym teatrze działań.

Jaki więc będzie w przyszłości batalion, rozumiany jako taktyczne zgrupowanie broni połączonych? W swym składzie organicznym posiadać powinien pododdziały bojowe, na wyposażenie których będą występowały środki walki, pozwalające na ich zakwalifikowanie do sił ciężkich, średnich bądź lekkich. W ich skład wejdą ponadto siły i środki różnych rodzajów wojsk, tak by realne było samodzielne rozstrzygnięcie podstawowych problemów wynikających na polu walki oraz w toku realizacji innych zadań. Niezbędne zatem będzie, aby każdy batalion (taktyczne zgrupowanie broni połączonych) posiadał manewrowe pododdziały do prowadzenia ognia pośredniego i przeciwlotniczego oraz niezbędny, wysoce specjalistyczny sprzęt inżynierski i przeciwchemiczny, a także wyspecjalizowane, pododdziały logistyczne. Silne, w pełni usamodzielnione bojowo bataliony będą – jak już wcześniej wspomniano - swego rodzaju uniwersalnym modułem wojsk lądowych. Przy ich zastosowaniu, realne stanie się tworzenie różnorodnych zgrupowań w celu realizacji określonych zadań.

W ujęciu systemowym każdy batalion (postrzegany jako swoisty moduł) powinien posiadać pięć głównych systemów pola walki. Po pierwsze, powinien posiadać system zarządzania polem walki, składający się z następujących podsystemów:

- informacyjnego;
- rozpoznania;
- dowodzenia.

Z punktu widzenia hipotetycznych zadań bardzo istotny jest system rażenia (reakcji), który powinien zawierać w sobie następujące podsystemy:

- podsystem rażenia wozu bojowego, którego uzupełnienie stanowić powinno indywidualne i zespołowe uzbrojenie żołnierzy;
- podsystem rażenia ogniem pośrednim;
- podsystem przeciwlotniczych środków rażenia;
- podsystem przeciwpancernych środków rażenia;
- podsystem inżynierskich środków rażenia.

Następny system, zwany potocznie systemem manewru, powinien zapewnić możliwość przegrupowania po drogach i bezdrożach, zdolność do pokonywania przeszkód naturalnych i sztucznych oraz transportowalność na duże odległości transportem lotniczym (w przypadku sił lekkich i średnich), kolejowym i morskim (w przypadku sił ciężkich).

Bardzo ważny, z punktu widzenia dążenia do zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa żołnierzy realizujących zadania w różnych sytuacjach operacyjno-taktycznych, jest system przetrwania. Powinien on składać się z podsystemów:

- rozpoznania i likwidacji skażeń;
- maskowania.

Ostatnim z prezentowanych systemów jest system logistyczny, w którego skład wchodzić powinny następujące podsystemy:

- zaopatrzenia;
- medyczny;
- remontowy.

Uniwersalny charakter oddziałów ogólnowojskowych sprawi, że będą one predysponowane do prowadzenia działań (walki) w różnych środowiskach. Bez dodatkowych sił i środków będą mogły z powodzeniem realizować zadania defensywne i ofensywne, jak również uczestniczyć w różnego rodzaju akcjach i misjach poza granicami kraju.

Zmiany światowej sytuacji politycznej zdezaktualizowały przewidywaną w czasie Zimnej Wojny koncepcję konfliktu między dwoma rywalizującymi mocarstwami. W tej sytuacji siły zbrojne są zmuszone do podejmowania działań w większej liczbie mniejszych konfliktów wybuchających z dala od własnego terytorium.

Ze względu na wysokie wymagania logistyczne, ciężkie systemy uzbrojenia zaprojektowane w czasach Zimnej Wojny dla celów prowadzenia działań o wysokiej

intensywności okazują się nieprzydatne dla wykonywania zadań o charakterze interwencyjnym, o zróżnicowanej intensywności. Z drugiej strony istniejące systemy lekkie nie dysponują ani wystarczającą osłoną, ani wystarczającą siłą ognia, aby stawić czoła przeciwnikowi dysponującemu uzbrojeniem ciężkim.

Zaistniała zatem potrzeba stworzenia systemów uzbrojenia, charakteryzujących się wymaganiami logistycznymi zbliżonymi do wymagań systemów lekkich, dysponujących jednak skutecznością i bezpieczeństwem systemów ciężkich. Osiągnięcie takich charakterystyk nie jest możliwe przy zastosowaniu tradycyjnych metod. Dla skutecznego wykonywania zadań o charakterze interwencyjnym (ekspedycyjnym) konieczna jest więc transformacja wojsk lądowych pozwalająca na pełniejsze wykorzystanie potencjału wszystkich rodzajów wojsk. Dzięki zastosowaniu zaawansowanych technik informatycznych i nowej generacji lżejszego, skuteczniejszego i bardziej precyzyjnego uzbrojenia planuje się stworzenie systemu systemów, pozwalającego nowotworzonym siłom średnim na skuteczne podejmowanie działań w dowolnym rejonie na kuli ziemskiej przeciw przeciwnikowi dysponującemu dowolnym rodzajem uzbrojenia.

Współcześnie Wojsk Lądowe RP dysponują siłami o zróżnicowanej gotowości bojowej, zróżnicowanej zdolności do szybkiego przerzutu oraz bardzo zróżnicowanym uzbrojeniu i wyposażeniu. Sytuacja taka stwarza szereg problemów natury operacyjnej i logistycznej. Stąd istnieje pilna potrzeba dostosowania istniejących rozwiązań do wymagań współczesności. Należy wszakże przyjąć założenie, że nie może to być proces rewolucyjny, polegający na radykalnej zmianie struktur, uzbrojenia i wyposażenia. Jednak prowadzone prace koncepcyjne i ich realizacja powinny prowadzić do jednoznacznie sformułowanego celu. A jest nim, najogólniej rzecz ujmując, przygotowanie naszych wojsk lądowych do sprostania wyzwaniom turbulentnej rzeczywistości.

Wyniki prowadzonych badań wskazują, że wojska lądowe powinny posiadać w swej strukturze trzy rodzaje sił, niezależnie od podziałów wynikających z innych kryteriów.³³ Powinien to być swoisty konglomerat sił ciężkich, średnich i lekkich.

Siły ciężkie, wyposażone powinny być w ciężki, opancerzony sprzęt bojowy (czołgi, bojowe wozy piechoty, inne środki walki na podwoziach gąsienicowych). Ich

---

³³ Chodzi tu głównie o poziom gotowości bojowej, zdolność do przerzutu i inne kryteria.

podstawowe zadania powinny dotyczyć operacji wojennych, przygotowywanych i prowadzonych na terytorium kraju lub bliskim jego sąsiedztwie.

Siły średnie, wyposażone w wozy bojowe na podwoziu kołowym (transportery opancerzone) powinny być przygotowane do działania w operacjach reagowania kryzysowego, szczególnie tych, które wiążą się z wymuszaniem określonych zachowań przy użyciu siły.

Z kolei siły lekkie powinny dysponować uzbrojeniem i wyposażeniem zapewniającym ich błyskawiczny przerzut na dużą odległość. Stąd ich uzbrojenie i wyposażenie powinno bazować na samochodach osobowo terenowych. Na ich podwoziach powinny być umieszczane wszelkie środki walki (wyrzutnie PPK, środki artyleryjskie, środki przeciwlotnicze) oraz cała sfera zabezpieczenia logistycznego.

3. Zadania wojsk lądowych

3.1. Wojska lądowe w operacjach wojennych

Wnioski z wojen i konfliktów zbrojnych przełomu XX i XXI wieku wskazują, że operacje wojenne mogą obejmować dwie kategorie – operacje obronne (defensywne) i zaczepne (ofensywne). Powyższy podział potwierdziły działania wojenne w Iraku, zarówno w 1991 roku, jak i w 2003. Wymienione operacje obronne mogą dzielić się na operacje o charakterze manewrowym, pozycyjnym lub – w szczególnych wypadkach - opóźniającym.³⁴ Powyższy podział wynika z zastosowania kryterium sposobu osiągania celu operacji. Z kolei operacje zaczepne zwykle będą dzieliły się na przeciwuderzenia i przeciwnatarcia, postrzegane jako zwroty zaczepne realizowane w ramach defensywy strategicznej.³⁵ Niekiedy będą definiowane jako kolejne operacje zaczepne, stanowiące rozwinięcie powodzenia uzyskanego w toku przeciwnatarcia.

Biorąc pod uwagę potrzebę integracji działań w ramach każdej z wymienionych operacji, powinny być one postrzegane jako operacje połączone. Ponadto, w ramach operacji wojennych wystąpią etapy pośrednie, które łączyć będą ze sobą poszczególne bitwy (walki). Pod tym pojęciem możemy zatem rozumieć wszelkie działania wojsk, inne aniżeli typowe działania o charakterze obronnym czy zaczepnym.

Wnioski z wieloletnich badań specjalistów nad charakterem przyszłych wojen pozwalają z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że operacje wojenne prowadzone w nowych uwarunkowaniach będą się charakteryzować niepewnością sytuacji, działaniami połączonymi; dużymi obszarami działania; nieprzerwanym prowadzeniem działań o dużej intensywności; precyzyjnym ogniem; walką na różnych kierunkach; szerokim wykorzystaniem przestrzeni powietrznej oraz współpracą z instytucjami wojskowymi, cywilnymi i mediami.³⁶

---

³⁴ Często operacje o charakterze opóźniającym utożsamiane są z operacjami osłonowymi. Ich analiza wskazuje jednak, że są to odrębne kategorie, a ich odrębność zdeterminowana jest głównie ich celem.

³⁵ Jest to efekt koncepcji strategicznych, które zakładają, że to potencjalny przeciwnik rozpocznie działania wojenne, często w zaskakujący, nieoczekiwany sposób.

³⁶ Hofeditz K. M., Zasady prowadzenia operacji, Myśl Wojskowa nr 5/1998, s. 90-91.

Z kolei na podstawie analizy wielu dokumentów normatywnych sygnowanych, między innymi, przez NATO można stwierdzić, że w dalszym ciągu podstawowe znaczenie będą miały operacje obronne, realizowane w ramach tzw. defensywy strategicznej.³⁷ Klasyczny model operacji obronnej zawiera cztery zasadnicze elementy realizacyjne:

- rozpoznanie;
- sterowanie;
- zatrzymanie;
- uderzenie rozstrzygające.³⁸

Nowy model działań operacyjnych wojsk lądowych, prowadzonych w ramach operacji wojennych charakteryzować się może większą liczbą krótkotrwałych starć. W większości wypadków będą to nagłe, zaskakujące i precyzyjne uderzenia, zakończone szybkim wyjściem z walki oraz manewry przeprowadzone w celu przygotowania korzystnych warunków do kolejnego starcia. Dlatego osnową działań operacyjnych powinien być manewr, powiązany z silnym oporem wojsk w newralgicznych (kluczowych) rejonach, uzupełniony precyzyjnym ogniem (niszczącym wybrane obiekty przeciwnika) i destrukcyjnym oddziaływaniem informacyjnym.³⁹

Z powyższych konstatacji wynika, że współcześnie coraz większe znaczenie będą miały takie zagadnienia jak: obrona ważnych rejonów (obiektów), działania opóźniające, sprawne wyjście z walki i wycofanie, bitwy i boje obronne na kolejnych rubieżach obronnych i opóźniających, obrona przeciwdesantowa, zwroty zaczepne (przeciwuderzenia i kontrataki), współdziałanie jednostek wsparcia krajowego (obrony terytorialnej)⁴⁰ z jednostkami operacyjnymi oraz tworzenie warunków przejścia do działań zaczepnych. Wiele ciekawych doświadczeń w tym zakresie – jak już wcześniej wspomniano - dostarczyła operacja „Iracka Wolność”, postrzegana z punktu widzenia sojuszniczych działań zaczepnych i irackich działań o charakterze obronnym.

We współczesnej teorii i praktyce sztuki operacyjnej swoje miejsce uzyskała koncepcja operacji połączonych, w ramach których ma miejsce pełna integracja

³⁷ Abstrahując w tym miejscu od operacji reagowania kryzysowego.

³⁸ Ibidem, s. 54-56.

³⁹ Wiele dowodów na takie właśnie postrzeganie działań operacyjnych dostarczają analizy przebiegu operacji „Iracka wolność”.

⁴⁰ W operacjach prowadzonych na obszarze kraju

biorących w niej udział rodzajów sił zbrojnych. Jej istota wyraża się w synchronizacji wysiłków wojsk i środków walki podczas realizacji zadań operacyjnych, wykorzystaniu ich zróżnicowanych możliwości tak, aby w rezultacie efektu synergiczności skutki połączonych działań były większe niż zwykła suma skutków działania rodzajów sił zbrojnych z osobna.⁴¹

Jednocześnie, w wyniku doświadczeń uzyskanych podczas wojen w rejonie Zatoki Perskiej w teorii sztuki operacyjnej pojawiły się kolejne, nowe koncepcje rozgrywania operacji. Analiza poglądów specjalistów zachodnich wskazuje, że we współczesnych operacjach wojennych, nazywanych rozstrzygającymi, nie należy dążyć do fizycznego unicestwienia przeciwnika, ale raczej niszczenia (obezwładniania, dezorganizacji) elementów decydujących o możliwości prowadzenia działań, a szczególnie elementów systemów dowodzenia i kierowania.

Sposób prowadzenia operacji obronnych powinien uwzględniać dwa zasadnicze wymogi tj.: szybkie zakończenie konfliktu oraz ograniczenie szkód i strat, stąd ważne jest dążenie do szybkich rozstrzygnięć.

Współczesne poglądy na prowadzenie operacji zaczepnych uwypuklają ich powietrzno-lądowy charakter. Stąd skuteczne przeciwstawienie się takim działaniom wymaga podobnego charakteru operacji obronnej. W operacjach tych nie będzie się gromadzić głównej masy wojsk na rubieży styczności. Będą one miały „nieliniowy” charakter, a działania będzie się prowadzić jednocześnie na całej głębokości obszaru operacyjnego. Można przyjąć, że decydujący wpływ na formę operacji obronnej wywrze przewaga określonych form działania. Jeżeli więc w operacji obronnej dominują działania statyczne, to można mówić o obronie pozycyjnej. Jeżeli przeważa manewr, mamy do czynienia z manewrową operacją obronną.

Do powodzenia operacji przyczynia się szereg działań realizowanych przez wojska na całym obszarze jej prowadzenia. W ramach operacji wyróżnić można wspomniane wcześniej działania bezpośrednie, działania głębokie i działania tyłowe.⁴² Takie spektrum zadań i możliwości poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk w operacjach wskazuje na konieczność koordynacji i uzgodnienia działań. Przyszłe operacje prowadzone będą z reguły na dużych obszarach, a osiągnięcie rozstrzygnięcia uzależnione będzie od możliwości swobodnego

---

⁴¹Por. Zieliński J, Zarys teorii sztuki operacyjnej Wojsk Lądowych Rzeczypospolitej Polskiej, Toruń 1998, s.106.

⁴² Hofeditz K.M., Zasady prowadzenia ..., op. cit., s. 91-94.

przegrupowania sił na dużą odległość i skoncentrowania wysiłków w decydującym miejscu i czasie. Wymagać to będzie zarówno strategicznej, jak i operacyjnej ruchliwości wojsk. Konieczność działania zmniejszonymi siłami na dużym obszarze wymaga zdolności do skupienia wysiłków tam, gdzie z punktu widzenia własnych celów będzie to najbardziej korzystne, a dla przeciwnika najmniej dogodne. Niezbędna jest do tego ruchliwość powietrzna, czyli strukturalna zdolność jednostek wojsk lądowych do przemieszczania się i prowadzenia działań z powietrza. Zadania te skutecznie realizować będą związki aeromobilne, których ruchliwość zdecydowanie przewyższa możliwości klasycznych formacji wojsk lądowych. Związki powietrzno-zmechanizowane są szczególnie przydatne do przeprowadzenia, jeszcze w okresie kryzysu, błyskawicznej przeciwkoncentracji⁴³ na zagrożonym obszarze.

Reasumując, należy skonstatować, że dynamiczny postęp naukowo-techniczny ostatnich lat będzie miał wiele konsekwencji dla charakteru i przebiegu ewentualnej wojny. Sprawia on, że między innymi zmieniają się środki walki, co powoduje określone przeobrażenia w prowadzeniu walk, bitew i operacji.⁴⁴ Osiągnięcia nauki i techniki znajdują swoje odzwierciedlenie w wyposażeniu wojsk w coraz doskonalsze systemy uzbrojenia i techniki bojowej, powodując zmiany na polu walki. Wizje prowadzenia walki stymulują w wielu wypadkach rozwój określonych dziedzin nauki. Na podstawie doświadczeń z konfliktów zbrojnych oraz obserwacji problemów badawczych można wytyczyć prawdopodobne kierunki, w których będą się rozwijać obecne i przyszłościowe systemy uzbrojenia wojsk.⁴⁵

Współcześnie obserwujemy dynamiczny postęp jakościowy w rozwoju broni konwencjonalnej, szczególnie środków precyzyjnego rażenia oraz elektronicznego oddziaływania. Dokonuje się również szybki postęp w dziedzinie automatyzacji systemów informacyjnych, co w połączeniu ze zmianami struktur organizacyjnych wojsk lądowych zdeterminuje charakter działań operacyjnych i taktycznych. Nie bez znaczenia dla charakteru działań operacyjnych jest wprowadzanie do struktury wojsk lądowych lotnictwa wojsk lądowych oraz szerokiej gamy środków bezpilotowych. Rozwój śmigłowców oraz masowe ich wprowadzanie do uzbrojenia powoduje, że są

---

⁴³ Zieliński J., *Zarys teorii sztuki ...*, op. cit., s. 65.

⁴⁴ Ścibiorek Z., *Kierunki przeobrażeń w sztuce operacyjnej i taktyce wojsk lądowych*, *Myśl Wojskowa* nr 3/1997, s. 67.

⁴⁵ Kaczmarek W., *Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych*, *Myśl Wojskowa* nr 6/1995, s. 19.

one ważnym elementem struktury wojsk lądowych.⁴⁶ Stały się bowiem jednym z podstawowych środków walki, poszerzając ją o trzeci wymiar tzn. „powietrzny”. W tych warunkach realne staje się prowadzenie powietrzno-lądowych walk i operacji. Stosowanie desantów powietrznych, użycie pododdziałów (oddziałów) desantowo-szturmowych i wykonywanie rajdów przy użyciu śmigłowców jest obecnie czymś naturalnym, powszechnym, nie wymagającym szczególnego traktowania.⁴⁷ Odmienne od dotychczasowego charakter działań operacyjnych wojsk lądowych pozwala na wykonywanie zsynchronizowanych precyzyjnych uderzeń w różnych miejscach ugrupowania przeciwnika. Może to doprowadzić do powstania wielu ognisk walki, a tym samym zmusi potencjalnego przeciwnika do rozdrobnienia wysiłku oraz częstych korekt we wcześniej opracowanych planach walki. Powietrzno-lądowy charakter działań pozwala na szybkie, kierunkowe wdzieranie się w ugrupowanie przeciwnika. Powoduje to wymieszanie się wojsk stron przeciwnych, a tym samym mało prawdopodobne staje się precyzyjne określenie rubieży styczności wojsk.⁴⁸ Wspólne działania komponentów lądowego, powietrznego i innych dynamizują walkę oraz rzutują na czas i sposób osiągnięcia jej celów. Jednak dla osiągnięcia wymiernych efektów prowadzonych działań konieczne będzie posiadanie przewagi w powietrzu oraz przygotowanie i prowadzenie operacji radioelektronicznej. Współczesne możliwości prowadzenia wojny radioelektronicznej oraz jej skutki można było zaobserwować wyraźnie podczas konfliktów w rejonie Zatoki Perskiej.

Operacje obronne

Analizując współczesne operacje obronne można przyjąć, że jest to starcie zbrojne z przeciwnikiem, prowadzone przez wojska na lądzie i w powietrzu, w różnym miejscu i czasie w celu załamania natarcia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika i utrzymania bronionego obszaru. Celem operacji obronnej może być również zyskanie czasu i stworzenie warunków do użycia głównej części sił zbrojnych. W zależności od sposobu osiągnięcia celu operacja obronna może mieć

---

⁴⁶ Należy jednak pamiętać o „wrażliwości” śmigłowców na ogień przeciwlotniczy. Przykład zaczerpnięty z operacji „Iracka wolność”, dotyczący mało fortunnego użycia amerykańskich śmigłowców szturmowych w rejonie Karbali wzbudził szereg refleksji. Część teoretyków sztuki wojennej prezentowała opinie o potrzebie zmian w taktyce użycia tych środków walki.

⁴⁷ Ścibiorek Z., Kierunki przeobrażeń ..., op. cit., s. 66.

⁴⁸ Przykładem ilustrującym powyższą tezę są działania amerykańskiej 173 BPDes, w ramach operacji „Airborn Dragon”.

formę operacji pozycyjnej (stałej) lub manewrowej (ruchowej). Gdy celem operacji jest pozbawienie przeciwnika ogólnej przewagi przez uchylenie się od rozstrzygającej bitwy i przejście do obrony na rubieży w głębi, wówczas operacja taka przybiera charakter operacji opóźniającej.⁴⁹

Zgodnie z założeniami doktrynalnymi operacja obronna jest najważniejszym rodzajem operacji, zwłaszcza w początkowym okresie wojny. Operacja obronna związku operacyjnego (korpusu) może być częścią składową strategicznej operacji obronnej prowadzonej przez całe siły zbrojne, lądowej operacji obronnej kierowanej przez wyższy związek (dowództwo operacyjne, koalicyjny organ dowodzenia), może też być realizowana samodzielnie przez związek operacyjny w przydzielonym mu obszarze odpowiedzialności.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji obronnej w okresie kryzysu (zagrożenia wojennego) lub w toku wojny, w pierwszym rzucie lub odwodzie wyższego związku. W razie przechodzenia do obrony w okresie wojny następować to może w styczności lub bez styczności z przeciwnikiem. Przechodzenie do obrony w warunkach styczności z przeciwnikiem może być realizowane w początkowej fazie działań wojennych - podczas odpierania agresji przeciwnika, jeżeli związek operacyjny nie zdołał przejść do obrony jeszcze w sytuacji kryzysowej. Może mieć także miejsce w trakcie rozwijania operacji zaczepnych (przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia), w celu odparcia zwrotów zaczepnych przeciwnika. Może następować również w końcowej fazie działań opóźniających (odwrotu) związku operacyjnego. W styczności z przeciwnikiem związek operacyjny przechodził będzie również do obrony po pomyślnie wykonanym zwrocie zaczepnym i wyparciu przeciwnika poza granice kraju lub zamknięciu go w okrążeniu. Bez styczności z przeciwnikiem związek operacyjny przechodzić może do obrony na strategicznej rubieży obrony pod osłoną wojsk innego związku operacyjnego, prowadzącego operację obronną we własnym obszarze odpowiedzialności.

Z uwagi na uwarunkowania geopolityczne i militarne siły zbrojne nie będą w stanie zorganizować ciągłej obrony wzdłuż granic państwa. Nie zawsze też będzie można wcześniej określić obszary obrony związków operacyjnych. W takiej sytuacji wojska związku operacyjnego przechodzić będą, zwłaszcza w początkowym okresie wojny, do obrony tylko określonych kierunków operacyjnych na powierzonym im

---

⁴⁹ Por.: Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa 1999.

obszarze odpowiedzialności, najczęściej tylko w luźnym współdziałaniu z sąsiadami. Operację taką związek operacyjny prowadzi będzie samodzielnie jako część składową obrony strategicznej kraju, z wykorzystaniem przygotowanej wcześniej infrastruktury operacyjnej.

Cel operacji obronnej i zadania związku operacyjnego wynikają z celu wojny, koncepcji obrony kraju i warunków przejścia do obrony. Niezależnie od warunków przechodzenia do operacji obronnej jej cel będzie obejmował:

- w wymiarze rzeczowym - zadanie przeciwnikowi strat uniemożliwiających mu kontynuowanie działań zaczepnych;
- w wymiarze przestrzennym - utrzymanie bronionego terytorium;
- w wymiarze czasowym - zyskanie czasu niezbędnego do mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia pozostałych sił lub przegrupowania wojsk (w tym sojuszniczych) z innych kierunków⁵⁰.

W nowych uwarunkowaniach szczególnego znaczenia nabiera pierwsza grupa celów, bowiem odparcie uderzenia i utrzymanie zajmowanego obszaru może okazać się niewystarczające. Przeciwnik odparty na jednym kierunku może próbować uzyskać powodzenie na innym. Dlatego też celem operacji musi być również rozbicie nacierających wojsk przeciwnika oraz niszczenie ich w takim stopniu, aby nie mogły odtworzyć zdolności bojowej i przejść ponownie do operacji zaczepnej. obrońca musi dążyć do uzyskania rozstrzygnięcia. Z uwagi na konieczność zminimalizowania szkód i strat na własnym terytorium należy dążyć do uniemożliwienia przeciwnikowi dalszego działania i odebrania mu swobody operacyjnej, na przykład poprzez odcięcie jego linii komunikacyjnych lub przez okrążenie jego zgrupowań uderzeniowych.

Cel operacji obronnej wywiera decydujący wpływ na zadania prowadzących ją wojsk. Zadaniem związku operacyjnego jest uniemożliwienie osiągnięcia zakładanych celów przez nacierające zgrupowanie przeciwnika. Zadanie to może być przy tym realizowane przez rozbicie sił głównych zgrupowania uderzeniowego przeciwnika lub przez utrzymanie ważnych rejonów. W zależności od sposobu osiągnięcia celu i zadań operacji obronnej, obrońca zmierzał będzie do rozegrania decydującej bitwy na głównym obszarze obrony korpusu lub też w głębi własnego ugrupowania, czyli w strefie tylowej. Wpływ na miejsce stoczenia decydującej o

---

⁵⁰ Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993, s. 138.

rozstrzygnięciu operacji mieć będą również inne czynniki. Jeżeli celem obrony będzie utrzymanie zajmowanych obszarów i obrońca będzie mógł wykorzystać sprzyjające warunki terenowe, będzie miał dużo czasu na przygotowanie operacji obronnej oraz w miarę dokładnie pozna zamiary przeciwnika, to dążyć będzie do rozegrania decydującej bitwy przed lub w głównym obszarze obrony. W razie konieczności odparcia głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, braku czasu na organizację obrony w oparciu o przedni skraj oraz nieodzowności utrzymania szerokiego i głębokiego pasa obrony, obrońca może zostać zmuszony do przyjęcia decydującej bitwy w głębi głównego obszaru obrony, zwłaszcza jeżeli teren sprzyjał będzie temu zamiarowi.

Cel operacji obronnej osiąga się przez wykonanie szeregu zadań, do których zaliczyć należy:

- odparcie zmasowanych nalotów lotnictwa przeciwnika;
- ogniowe porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie lub zniszczenie nacierających zgrupowań przeciwnika, uderzeń lotnictwa wojsk lądowych, rozbicie desantów oraz utrzymanie ważnych rubieży, rejonów i obiektów, a tym samym uniemożliwienie przeciwnikowi przełamania obrony;
- wykonanie zwrotu zaczepnego w celu rozbicia lub odcięcia zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w głąb ugrupowania operacyjnego korpusu, lub utrzymanie rubieży obrony w głębi i stworzenie warunków do wykonania przeciwnatarcia⁵¹.

O wykonaniu zadań i osiągnięciu celu operacji obronnej decydować więc będzie zorganizowanie we właściwym czasie skutecznego rażenia ogniowego i przygotowanie systemu zapór inżynierskich, racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu i rozbudowa inżynierska obrony, odpowiednie ugrupowanie wojsk i ich ruchliwość oraz racjonalne połączenie działań wszystkich sił, w tym lotnictwa, uczestniczących w operacji obronnej.

Skuteczne prowadzenie operacji obronnej wymaga skoordynowania działań zgrupowań lądowych z lotnictwem, a na kierunkach nadmorskich z Marynarką Wojenną. Operacja obronna ma więc charakter operacji połączonej, gdyż jej cele mogą być osiągnięte tylko wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

---

⁵¹ Zieliński J., Zarys teorii ..., op. cit., s. 110.

W razie samodzielnego prowadzenia operacji na własnym obszarze odpowiedzialności dowódca związku operacyjnego musi planować i kierować działaniami wydzielonych na jego korzyść komponentów sił powietrznych, a nie tylko wykorzystywać skutki ich działań, zaplanowanych na wyższym szczeblu.

Operacja obronna początkowego okresu wojny powinna być prowadzona tak blisko granicy państwowej, jak tylko będzie to możliwe. Charakteryzować się przy tym musi dążeniem do możliwie szybkiego załamania uderzenia przeciwnika i odparcia jego agresji oraz minimalizacji destrukcyjnego wpływu działań zbrojnych tak, aby ograniczyć straty wśród ludności cywilnej (konieczne wcześniejsze przygotowanie ewakuacji), zniszczenia środowiska naturalnego, infrastruktury i dóbr kultury.

Prowadzenie operacji obronnej na własnym terytorium wymaga wcześniejszego obronnego przygotowania kraju. Do ważniejszych przedsięwzięć w tym zakresie należy zaliczyć określenie rubieży dogodnych do obrony, wykonanie ukryć dla stanowisk dowodzenia oraz dla środków walki w rejonach koncentracji i na planowanych rubieżach obronnych, stworzenie gotowego do uruchomienia systemu zapór inżynieryjnych w obszarach przygranicznych oraz przygotowanie do obrony miast na zagrożonych kierunkach. Przedsięwzięcia te służyć będą zapewnieniu trwałości obrony zapewniającej skuteczność i siłę obrony. Trwałość obrony to zdolność do skutecznego przeciwstawiania się przeciwnikowi w nakazanym miejscu i czasie. Warunkami jej osiągnięcia są przede wszystkim odporność na oddziaływanie przeciwnika, żywotność broniących się wojsk, ich uporczywość i utrzymywanie się na zajmowanych pozycjach. Ta właściwość obrony, oparta na sile ognia broniących się wojsk, ich manewrowości i wykorzystaniu dogodnych właściwości terenu, prowadzi do rozbicia bądź poważnego osłabienia przeciwnika i utrzymania zajmowanego pasa obrony, a tym samym do wykonania otrzymanego zadania. Trwałość obrony jest nierozzerwalnie związana z jej drugą cechą, jaką jest aktywność. Obrona jest tym bardziej trwała, im aktywniejsze będą działania obrońcy. Im mniejsze są siły przeznaczone do obrony danego obszaru, tym bardziej muszą być one ruchliwe i aktywne, tak aby obrońca mógł uprzedzić nacierającego w decydujących momentach i miejscach operacji.

Nie należy przy tym zapominać, że jedną z podstawowych cech operacji obronnej musi być manewrowość realizujących ją wojsk. Wyrażać się ona powinna w umiejętności dokonywania szybkich manewrów wojsk i środków walki z kierunków

nie atakowanych i obsadzania nimi rubieży obronnych lub wykonania przeciwuderzeń. Nie chodzi przy tym wyłącznie o szybkość fizycznego przemieszczania się wojsk, lecz o wiele bardziej o zdolność do szybkiego zbierania, przetwarzania i przekazywania informacji, wypracowania decyzji, przetwarzania wytycznych i rozkazów na różnych szczeblach dowodzenia oraz reagowania na rozwój sytuacji. Ruchliwość wojsk prowadzących operację obronną powinna co najmniej dorównywać ruchliwości przeciwnika, który dysponował będzie przewagą. Przewaga sztuki operacyjnej obrońcy powinna wyrażać się zapewnieniem korzystnego stosunku sił we właściwym miejscu i we właściwym czasie. Służyć temu ma zapewnienie swobody ruchu (swobody operacyjnej) własnym wojskom, przy jednoczesnym ograniczeniu ruchliwości przeciwnika. Takie działanie stworzy możliwość przejęcia inicjatywy, umożliwi zachowanie woli walki i utrzymanie ważnych obszarów, a ponadto zapewni przenoszenie głównego wysiłku operacji obronnej na zagrożone kierunki.

Ogólnie należy powiedzieć, że operacja obronna powinna się charakteryzować:

- prowadzeniem działań w wymiarze powietrzno-lądowym;
- synchronizowaniem efektów użycia wszystkich sił i środków biorących w niej udział;
- uporczywością utrzymywania rubieży i obiektów mających znaczenie operacyjne i strategiczne;
- powiązaniem trwałości obrony określonych obszarów i rubieży z dążeniem do wykonania przeciwuderzeń;
- ruchliwością wojsk i manewrowością środków ogniowych zapewniających stałe dezorganizowanie i opóźnianie natarcia przeciwnika;
- efektywnym użyciem sił i środków WRE przez cały czas prowadzenia operacji⁵².

Operacje zaczepne

Operacja zaczepna to starcie zbrojne z przeciwnikiem prowadzone w celu rozbicia jego wojsk i opanowania zajmowanego przez niego obszaru. Operacje zaczepne mogą być prowadzone w ramach obrony strategicznej, w formie

---

⁵² Zieliński J., Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej, Warszawa 1995, s. 13.

przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia⁵³. Istotą operacji zaczepnej jest opanowanie bądź odzyskanie określonego obszaru poprzez rozbięcie broniących się zgrupowań przeciwnika oraz stworzenie warunków do kontynuowania działań zaczepnych. Natomiast jej celem jest rozbięcie przeciwstawnego zgrupowania wojsk przeciwnika oraz opanowanie (odzyskanie) ważnych rubieży. Operację zaczepną przygotowują i prowadzą związki operacyjne.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji zaczepnej po przegrupowaniu wojsk z głębi lub z rejonów położonych w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Przegrupowania do operacji zaczepnych mogą być wykonywane w okresie kryzysu w ramach operacyjnego rozwijania, lub w toku działań wojennych (konfliktu). Operacja zaczepna związku operacyjnego może stanowić część strategicznej operacji obronnej lub może być prowadzona samodzielnie.

W obronie strategicznej Polski operacje zaczepne mogą być prowadzone w postaci:

- przeciwuderzenia;
- przeciwnatarcia;
- kolejnej operacji zaczepnej (rozwinęcia powodzenia).

Przeciwuderzenie jest elementem obrony operacyjnej lub strategicznej i nie wychodzi z reguły poza uprzednio zorganizowaną strukturę obrony. Uczestniczy w nim jedynie część sił, a większość prowadzi nadal operację obronną (strategiczną operację obronną). Na zadania i sposób ich realizowania istotny wpływ ma przebieg operacji obronnej, w tym również szczebla nadrzędnego. Głębokość włamania przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego, rzutuje w istotny sposób na decyzję o jego wykonaniu bądź też rezygnacji. Przeciwuderzenie może zakończyć się przejściem do obrony na wyznaczonej rubieży, a w korzystnych warunkach przekształcić się w przeciwnatarcie⁵⁴.

Przeciwnatarcie jako rodzaj operacji zaczepnej, może mieć miejsce wówczas, gdy większość sił dotychczas prowadzących operację obronną przejdzie do zwrotu zaczepnego, którego celem będzie rozbięcie przeciwnika i odzyskanie utraconego obszaru. Przeciwnatarcie może wykraczać poza ramy systemu prowadzonej do tej pory operacji obronnej. Osiągnięcie celów w przeciwnatarciu tworzy warunki do

⁵³ Por.: Regulamin działań ..., op.cit.

⁵⁴ Por.: Zieliński J., Zarys teorii ..., op. cit., s. 121.

kolejnej operacji zaczepnej (rozwinęcia powodzenia). Przeciwnatarcie związków operacyjnych może być prowadzone samodzielnie lub wspólnie z sąsiadami w ramach przeciwnatarcia szczebla nadrzędnego.

Kolejna operacja zaczepna (rozwinęcie powodzenia) jest konsekwencją pomyślnego wykonania zadań w przeciwuderzeniu lub przeciwnatarciu. Może być prowadzona wówczas, gdy w wyniku dokonanego przełomu w poprzedzających ją operacjach, przeciwnik po utracie inicjatywy operacyjnej (strategicznej) będzie przechodził do obrony na kolejnych rubieżach terenowych. Uzyskana przewaga nad przeciwnikiem i przyjęta inicjatywa operacyjna (strategiczna) pozwalają realizować kolejne cele zmierzające do całkowitego rozbicia jego zgrupowań i osiągnięcia celów wojny (konfliktu). W każdym z wymienionych wyżej rodzajów operacji zaczepnej inny będzie cel działania.

W przeciwuderzeniu cel będzie ograniczony i sprowadzać się może do zamknięcia wyłomu i odtworzenia przedniej linii obrony lub rozbicia sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika i wyhamowania jego natarcia.

Sposób realizacji każdego z wymienionych celów będzie inny. W pierwszym wypadku polegać będzie na odcięciu części zgrupowania przeciwnika w rejonie włamania, od jego sił głównych i podchodzących odwodów, poprzez odtworzenie obrony na jej głównym obszarze. W następnej kolejności przystępuje się do zniszczenia odciętych sił przeciwnika. W drugim wypadku chodzi o jak najszybsze okrążenie tych sił zgrupowania przeciwnika, które znalazły się w obszarze włamania i ich rozbicie wspólnie z sąsiadami.

W przeciwnatarciu, do którego przechodzi się po uprzednim powstrzymaniu operacji zaczepnej przeciwnika, celem jest rozbicie jego głównego zgrupowania uderzeniowego, a następnie rozwinęcie własnej operacji zaczepnej, zmierzającej do opanowania ważnych rubieży i obiektów znajdujących się często poza przednią linią dotychczasowej obrony oraz stworzenie dogodnych warunków do kolejnej operacji:

Celem kolejnej operacji zaczepnej może być rozbicie zgrupowań przeciwnika broniących się na kolejnych rubieżach obrony, aż do ostatecznego uniemożliwienia realizacji jego podstawowych celów. Kolejna operacja zaczepna występuje jako rozwinęcie powodzenia dotychczasowych działań zaczepnych.

Realizacja wymienionych rodzajów operacji zaczepnych odbywa się w określonych warunkach. Jednak nie zaistnieją one samoistnie, lecz będą zależeć

od wielu czynników, spośród których najważniejszym są umiejętności dowódców i sztabów w swoistym sterowaniu działaniem przeciwnika.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że współcześnie każda z wcześniej wymienionych operacji prowadzona będzie w formie operacji połączonej. W operacjach połączonych (Joint Operations), operacjach sojuszniczych (Allied Operations) oraz sojuszniczych (wielonarodowych) operacjach połączonych (Allied [Combined] Joint Operations) dowództwo komponentu wojsk (sił) lądowych funkcjonuje zwykle na poziomie operacyjnym (operational level of war). Obejmuje on skoordynowane działania różnych rodzajów wojsk, zmierzające do osiągnięcia celu strategicznego. W ten sposób uzyskuje się zdolność do łączenia celów operacji zdefiniowanych na poziomie strategicznym⁵⁵, ze sposobami ich osiągnięcia realizowanymi na poziomie taktycznym⁵⁶. Innymi słowy dowództwo komponentu lądowego wykorzystuje zasady sztuki operacyjnej dla osiągnięcia celów postrzeganych w wymiarze strategicznym lub operacyjnym. Na poziomie strategicznym zamierzonym efektem jest zagwarantowanie, że cele Sojuszu i koalicji są jasno określone z zachowaniem globalnych i dalekosiężnych celów państw uczestniczących i składają się z możliwości wojskowych państw, które przejawiają wolę zaangażowania. Natomiast na poziomie operacyjnym zamierzonym efektem jest zagwarantowanie, że taktyczne użycie wojsk jest zharmonizowane tak, by osiągnąć cele strategiczne. Wojska na tym szczeblu osiągają cele strategiczne poprzez zaplanowanie, zorganizowanie i przeprowadzenie kampanii i operacji.

Etapy pośrednie

Działania operacyjne mogą być prowadzone jednocześnie przez poszczególne elementy wchodzące w skład ugrupowania operacyjnego lub przez całość jego sił. W celu osiągnięcia ciągłości, ich działania łączone są podczas operacji etapami pośrednimi, w których wojska wychodzą z walki lub dążą do ponownego kontaktu z przeciwnikiem. Zalicza się do nich: marsz zbliżania, bój spotkaniowy, działania na połączenie, wycofanie, luzowanie wojsk oraz (na poziomie

---

⁵⁵ Poziom strategiczny (strategic level of war) obejmuje działania zmierzające do osiągnięcia celów politycznych, zgodnie z możliwościami państwa (koalicji), przy użyciu wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

⁵⁶ Poziom taktyczny (tactical level of war) obejmuje wszelkie działania związków taktycznych (niekiedy również operacyjnych), oddziałów i pododdziałów w celu efektywnego wykorzystania ich potencjalnych możliwości bojowych. Sukcesy i porażki na szczeblu taktycznym tworzą warunki do działań na szczeblu operacyjnym.

operacyjnym) działania opóźniające. W określonych sytuacjach mogą być wyspecyfikowane inne, w tym miejscu nie ujęte formy działań pośrednich.

Marsz zbliżania polega w swej istocie na prowadzeniu działań, w których wojska dążą do uzyskania lub odtworzenia styczności z przeciwnikiem. Dla osiągnięcia tak postrzeganego celu niezbędne jest prowadzenie intensywne działań rozpoznawczych, zwracając w nich szczególną uwagę na osłonę skrzydeł. Jest to bardzo ważne, bowiem ubezpieczenia przeciwnika powinny być niszczone lub obezwładniane bez zmniejszenia tempa przemieszczania sił głównych. Marsz zbliżania wykonuje się zwykle w ramach przygotowania do późniejszego działania i kończy się wtedy, gdy siły główne rozmieszczone zostaną zgodnie z planem dowódcy. Ponieważ dzięki niemu wojska przechwytyją i utrzymują inicjatywę, działanie to może pociągać za sobą potrzebę zniszczenia lub zmuszenia do wycofania mniejszych sił przeciwnika oraz opanowania terenu o znaczeniu taktycznym.

Tempo marszu zbliżania będzie się zmieniać zgodnie z aktualną sytuacją operacyjno-taktyczną. Śmiałe, szybkie działania powinny być połączone z zachowaniem dążenia do utrzymania właściwego stosunku sił, tak by ewentualna reakcja przeciwnika i zmiana charakterystyki terenu nie powodowały zachwiania przyjętych planów działania. Niekiedy zasadne może być obejście stawiających opór sił przeciwnika (gdy są one wiązane przez siły działające od czoła) lub podjęcie decyzji o ich rozbiciu przez kolejne rzuty wojsk własnych.

Bój spotkaniowy jest działaniem, którego istota polega na dążeniu obu stron do wykonania swojego zadania poprzez działania zaczepne. Bój spotkaniowy będzie często pojawiał się podczas marszu zbliżania, w formie nagłych (agresywnych) uderzeń. Z kolei w działaniach zaczepnych i obronnych będzie to oznaczać moment przejściowy, którego rezultat może decydować o charakterze przyszłych działań. Nawet gdy główna część wojsk broni się, naciera lub prowadzi działania opóźniające, poszczególne elementy mogą znaleźć się w sytuacji, która posiada cechy boju spotkaniowego. Należy zaznaczyć, że chociaż wojska na szczeblu dywizji i wyższym (posiadające przestrzeń do manewru) mogą być niekiedy zaangażowane w całości w bój spotkaniowy, to jednak jest on typowy dla szczebla brygady i niższych.

Wyniki badań wskazują, że bój spotkaniowy może wynikać, gdy wojska przemieszczają się w przewidywaniu wejścia do walki (w kolumnach na drogach marszu), nawiązują styczność z przeciwnikiem (o którym posiadały mało informacji)

lub przypadkiem (gdy rozpoznanie było nieskuteczne). Może on wyniknąć także, gdy obie strony wiedzą nawzajem o swoich działaniach i decydują się na atak. W tej sytuacji celem boju spotkaniowego jest dążenie do uzyskania lokalnej przewagi, opanowania taktycznie ważnego terenu, utrzymania tempa lub zapewnienia sobie przewagi nad przeciwnikiem. Ponadto bój spotkaniowy wyniknąć może także wtedy, gdy jedna ze stron wykonuje zwrot zaczepny w działaniach obronnych.

Podstawową zasadą boju spotkaniowego jest uchwycenie i utrzymanie inicjatywy. Daje to dowódcy swobodę działania, jakiej potrzebuje zarówno w celu zakończenia pierwotnego zadania bojowego, jak i podjęcia nowego zadania. Powodzenie zależy w większości przypadków od szybkości reakcji dowódcy, bowiem to on będzie decydował o tym, jak rozwijać bój spotkaniowy w ramach jednego z dwóch głównych rodzajów działań (tj. obrony lub natarcia). Ponadto zależec będzie przede wszystkim od umiejętnego przewidywania rozwoju walki oraz doprowadzenia do pełnego użycia wojsk, będących w dyspozycji. W ten sposób śmiałe i energiczne działania dowódców na wszystkich szczeblach, są zwykle kluczem do powodzenia. Natychmiastowe działanie w celu uzyskania inicjatywy obniża szansę przeciwnika na realizację jego planów i może pomóc w zachowaniu swobody działania wojsk własnych.

Działania na połączenie prowadzone są wtedy, gdy wojska łączą się na terytorium kontrolowanym przez przeciwnika. Ich istota polega na uzyskaniu styczności pomiędzy dwoma lub więcej własnymi zgrupowaniami, które mogą mieć te same lub różne zadania. Działania na połączenie są w swoim charakterze zwykle działaniami zaczepnymi, bowiem koniecznym może być zniszczenie przeciwnika, który znalazł się pomiędzy własnymi wojskami.

Zadanie podejmowane w ramach działania na połączenie będzie zwykle adekwatne do późniejszych zadań. Połączenie z okrążonymi lub odciętymi wojskami może mieć miejsce na rubieży obrony prowadzonej przez te wojska lub wiązać się z dążeniem do wyjścia z okrążenia. Wielkość i skład sił uzależnione jest z reguły od przyszłego zadania bojowego. Należy podkreślić, że potrzeba działań na połączenie może być częścią zamiaru działań. Głównym problemem w tym rodzaju działań jest szybkość w przeprowadzeniu połączenia, aby obniżyć możliwość reakcji przeciwnika i zminimalizować okres narażania się na nie.

Wycofanie występuje wtedy, gdy wojska wychodzą z walki w celu przerwania styczności z przeciwnikiem. Natomiast odejście różni się od wycofania tym, że jest to

przemieszczenie wojsk nie będących w styczności z przeciwnikiem i ma charakter organizacyjny. Wycofanie z walki może być podjęte w sytuacji, gdy cel działania nie może być osiągnięty i wojska są zagrożone pokonaniem lub gdy cel jest osiągnięty i brak jest dalszej potrzeby utrzymywania styczności z przeciwnikiem. Ponadto może być realizowane po to, by uniknąć walki w niesprzyjających warunkach taktycznych, np. by dostosować się do przemieszczeń sąsiadów. Niekiedy wycofanie będzie stosowane ze względu na potrzebę użycia wojsk w innym rejonie lub z powodu trudności z realizacją zabezpieczenia logistycznego.

Wycofanie z walki powinno być przeprowadzone tak, aby ewentualne oddziaływanie przeciwnika na to działanie było minimalne. Realizacja tej zasady wymusi położenie głównego nacisku na rozpoznanie, zaskoczenie i szybkość działania. Jak wskazują wyniki badań istotnym problemem podczas wycofania jest zerwanie kontaktu z przeciwnikiem, bowiem warunki w jakich zachodzi są zwykle niesprzyjające. Przeciwnik będzie posiadał wówczas inicjatywę na lądzie, a wojska będą narażone na jego atak podczas wycofywania się i być może zmuszone do ponownej organizacji obrony. Ponadto sytuacja powietrzna może być także niesprzyjająca. W tym przypadku wycofanie powinno być rozpoczęte w ciemności lub w warunkach ograniczonej widoczności.

Luzowanie wojsk nalega na wykonaniu takich działań, w których jedne siły przejmują od drugich prowadzenie dotychczasowych działań. Wyniki badań wskazują, że można wyspecyfikować następujące rodzaje luzowania:

- luzowanie na miejscu, polegające na działaniu, w którym całość lub część wojsk zastępowane są na pewnym odcinku przez jednostkę luzującą;
- przejście przez ugrupowanie sił będących w styczności, polegające na działaniu, w którym wojska luzujące nacierają poprzez siły znajdujące się w styczności z przeciwnikiem;
- przejęcie zadania od sił wychodzących z walki, polegające na działaniu, w którym wojska przemieszczające się do tyłu przechodzą poprzez odcinek jednostki zajmującej tyłową pozycję obrony.

Luzowanie podejmowane jest zwykle wtedy, gdy wojska nie są w stanie kontynuować swojego zadania bojowego, potrzebne są do działań w innym rejonie lub zakończyły swoje zadanie bojowe. Innymi słowy w takiej sytuacji, w której powinny zostać zamienione aby uniknąć utraty zdolności bojowej lub nie są w stanie realizować nowego zadania. A zatem luzowanie zazwyczaj podejmowane jest w

celu utrzymania ogólnego poziomu zdolności bojowej. Nieodłączne z tymi działaniami jest przekazanie odpowiedzialności za realizowane dotąd zadanie. Podstawowym wymogiem jest także to, by przekazanie to miało miejsce przy jednoczesnym zachowaniu pożądanego poziomu możliwości operacyjnych (bojowych).

Działania opóźniające mogą być prowadzone niezależnie (na szczeblach taktycznych) lub w ramach innych rodzajów działań (na szczeblach operacyjnych). Stanowią z reguły podstawę innych działań, głównie poprzez utrzymanie terenu oraz zapewnienie elastyczności i swobody działania w celu zadania przeciwnikowi maksymalnych strat.

Celem działań opóźniających jest zwykle powstrzymanie natarcia przeciwnika poprzez zadawanie mu strat, które obniżają jego możliwości bojowe. Niekiedy ich celem jest wmanewrowanie przeciwnika do rejonu, w którym będzie podatny na uderzenia lub uniknięcie walki w niepożądanych (niewygodnych) warunkach, a tym samym ochrona sił własnych. W działaniach opóźniających struktura obszaru działań jest podobna do tej, która występuje w obronie. Opóźnianie zaczyna się zwykle od rubieży podanej w zadaniu i rozciąga się do tyłu do rubieży, gdzie odpowiedzialność za przeciwnika przechodzi na inne wojska lub do rubieży, na której zmienia się rodzaj działań. W ramach tak określonego rejonu wojska rozdzielone będą zwykle bocznymi liniami rozgraniczenia. Szerokości obszaru opóźniania dla oddziału i związku taktycznego będzie zwykle większa w stosunku do szerokości w obronie.

W konkluzji tej części rozważań można stwierdzić, że w ramach odparcia agresji przeciwnika wojska prowadzić będą operacje o różnym charakterze i rozmachu. W każdej sytuacji czynnikiem decydującym o typie operacji będzie jej cel postrzegany w wymiarze strategicznym.

3.2. Wojska lądowe w operacjach reagowania kryzysowego

Jednym z kierunków ewolucji wojsk lądowych jest problematyka operacji reagowania kryzysowego, szczególnie zaś tych, które z natury wiązały się będą z użyciem siły w różnej formie. Są one przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj oraz zakres są uzależnione głównie od charakteru konfliktu (międzynarodowy, wewnętrzny), sił uczestniczących w konflikcie (regularne siły zbrojne, organizacje paramilitarne,

zorganizowane grupy przestępcze) oraz politycznej woli uczestników konfliktu co do jego rozwiązania. Zatem działania społeczności międzynarodowej, podejmowane w celu rozwiązania lub przynajmniej ograniczenia zasięgu konfliktu obejmują z reguły cały, złożony konglomerat działań dyplomatycznych, politycznych, wojskowych i humanitarnych. Powinny być one postrzegane jako swoisty system, którego skuteczność oceniana jest przez pryzmat zdolności do zapobiegania, ograniczania oraz wygaszania powstałych ognisk zapalnych.

Z wojskowego punktu widzenia istota operacji reagowania kryzysowego polega na dążeniach do utrzymania międzynarodowego pokoju poprzez tworzenie i funkcjonowanie sił o charakterze prewencyjnym, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu. Dotyczy to także likwidacji potencjalnych zagrożeń, postrzeganych na przykład przez pryzmat międzynarodowego terroryzmu. Są to zatem różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, prowadzone zwykle pod auspicjami i zgodnie z mandatem Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych organizacji międzynarodowych (np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unii Europejskiej, itp.). Z reguły angażowane są w nich wydzielone, zwykle wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych oraz różnego rodzaju organizacje i agendy rządowe oraz pozarządowe.

Pod pojęciem operacji reagowania kryzysowego (Crisis Respons Operations) należy rozumieć różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, kierowane przez NATO, przy wsparciu i akceptacji międzynarodowych organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych i gospodarczych. Obejmują one całą gamę przedsięwzięć zarówno o charakterze politycznym, dyplomatycznym, gospodarczym jak i wojskowym, które są realizowane w myśl prawa międzynarodowego. Z reguły angażuje się w nich, wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych NATO, przy zachowaniu możliwości współdziałania z państwami spoza Sojuszu, organizacjami międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi. Ich rodzaj oraz zakres uzależniony jest od charakteru danego konfliktu, uczestniczących w nich sił oraz woli politycznej stron przeciwnych, co do jego zakończenia. Operacje reagowania kryzysowego mogą być ograniczone w odniesieniu do celu, środków, obszaru i czasu, w zależności od określonego przez Radę pożądanego stanu końcowego.

Wymienione wyżej działania polityczne mogą obejmować szereg różnorodnych przedsięwzięć, poczynając od publicznego zajęcia stanowiska przez czołowych polityków; noty dyplomatyczne, udział w gremiach dążących do rozwiązania konfliktu, przede wszystkim w ramach ONZ i OBWE; odwołanie ambasadorów i przedstawicielstw wojskowych, a na wspólnych oświadczeniach w imieniu NATO – kończąc.

Z kolei działania o charakterze gospodarczym mogą obejmować wypowiedzi na temat negatywnych prawdopodobnych skutków kryzysu; odmowę oficjalnych konsultacji handlowych; brak poręczeń państwowych dla kredytów eksportowych; ograniczenia wymiany towarów; embargo; bojkot; zwiększenie opłat celnych; ograniczenie połączeń lotniczych; zamrożenie wierzytelności; kontrolę transferu kapitału; wywłaszczanie; oraz szereg innych.

Z punktu widzenia charakteru czynionych rozważań najbardziej istotne są kwestie, dotyczące działań wojskowych. Generalnie rzecz ujmując zalicza się do nich zerwanie współpracy wojskowej; intensyfikowanie współpracy wojskowej ze stroną zagrożoną, monitorowanie rozwoju sytuacji w rejonie potencjalnego konfliktu (loty rozpoznawcze, dozorowanie granic, działania wywiadu), wzrost gotowości do reakcji na rozwijający się konflikt (wzrost gotowości bojowej wojsk, ćwiczenia wojskowe), odstraszenie i demonstrowanie woli Sojuszu do działania (utworzenie sił zadaniowych, wysłanie wojsk w rejon konfliktu oraz opanowanie konfliktu z użyciem ograniczonych środków militarnych (obserwatorzy wojskowi, kontrola przestrzegania embarga). W przypadku dużego prawdopodobieństwa wybuchu walk lub ich zaistnienia działania te mogą polegać na przeprowadzeniu operacji wojskowej o różnej skali, adekwatnej do potencjalnego kryzysu.

Z powyższego wynika, że zasadniczym celem CRO jest zapobieganie (rozwiązywanie) sytuacji kryzysowych zagrażających bezpieczeństwu członków Sojuszu lub jego stabilności na peryferiach NATO poprzez różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, kierowane przez NATO, przy wsparciu i akceptacji międzynarodowych organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych i gospodarczych. Mogą być prowadzone w różnej formie, obejmując swoim zasięgiem wszystkie działania, które nie dotyczą art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

W zależności od zaistniałej sytuacji mogą być prowadzone w różnej formie, obejmując swoim zasięgiem wszystkie działania, które nie dotyczą artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego, a więc: akcje ratownicze i ewakuacyjne, akcje

humanitarne, świadczenia pomocy w wypadku zaistnienia katastrof lub klęsk żywiołowych, operacje wsparcia pokoju oraz operacje militarne.

Poniżej przedstawione zostaną wybrane rodzaje działań wojskowych innych niż wojna:

- a. ewakuacja ludności cywilnej – celem działań wojskowych jest zapewnienie bezpiecznej ewakuacji zagrożonej ludności cywilnej. Polegają one na ochronie transportu, eskortowaniu, rejestracji. Analiza dotychczas prowadzonych działań umożliwia ich podział na trzy kategorie w zależności od charakteru środowiska w którym są prowadzone:
  - ewakuacja w środowisku w którym nie występują zagrożenia – w tym przypadku działania mogą ograniczać się do zapewnienia transportu, utrzymania dróg komunikacyjnych i zabezpieczeniu medycznym,
  - ewakuacja w środowisku o możliwym zagrożeniu – ma miejsce w sytuacji gdy lokalny rząd nie jest w stanie zagwarantować bezpieczeństwa ewakuowanym. W tym przypadku w celu zapewnienia ochrony mogą wzdłuż dróg zostać rozmieszczone pododdziały wojskowe,
  - ewakuacja w sytuacji zagrożenia – występuje gdy lokalny rząd nie wyraził zgody na prowadzenie działań tego rodzaju. W tym przypadku rozpatruje się również zagrożenia ze stron walczących ugrupowań. W najgorszym przypadku działania wojskowe mogą przyjąć formę typowych działań bojowych.
- b. działania humanitarne – przez kilka ostatnich lat ich zakres ogromnie wzrasta, a analitycy przewidują ich dalsze rozszerzanie. Działania te mogą występować w sytuacjach w których odpowiedzialne i sprawujące rządy organizacje nie są w stanie prowadzić dalszej działalności lub sytuacji gdy rząd wystąpił przeciwko własnemu społeczeństwu. Szczególnie drugi przypadek wymaga obecności wojsk. Celem działań humanitarnych jest ochrona życia, łagodzenie ludzkich cierpień i zapewnienie godziwej egzystencji. W literaturze zachodniej można się spotkać z podziałem na trzy kategorie działań humanitarnych:
  - pomoc w klęskach żywiołowych - jej celem jest łagodzenie cierpienia, ochrona życia ludzkiego oraz stworzenie podstawowych warunków egzystencji ofiarom klęski nie mniej ważna jest ochrona i zabezpieczenie własności państwowej i prywatnej.

- pomoc uchodźcom – celem tych działań jest ochrona życia i zapewnienie podstawowych warunków bytowania większym grupom ludzi, którzy opuścili własne domy i zostali skierowani w rejony o niedostatecznym zabezpieczeniu. Działania te mogą polegać na zapewnieniu i zabezpieczeniu transportu, zabezpieczeniu technicznym i medycznym, budowie i utrzymaniu obozów uchodźców jak również ochronie uchodźców.
- pomoc humanitarna – polega na dostarczeniu wody, żywności środków opatrunkowych i medycznych oraz środków higieny w rejony ogarnięte walkami, katastrofami lub klęskami.

wsparcie działań państwowych- pomoc wojskowa – celem ich jest wykonywanie szerokiego zakresu zadań w normalnych warunkach realizowanych przez rząd danego państwa. Działania te zmierzają do wyprowadzenia państwa z kryzysu i umożliwienie mu niezależnej egzystencji. W wielu przypadkach pomoc wojskowa będzie miała charakter lokalny i prowadzona będzie przez pododdziały oraz wojskowych i cywilnych specjalistów.

Biorąc pod uwagę wcześniejsze rozważania należy skonstatować, że jednym z istotnych elementów operacji reagowania kryzysowego są operacje wsparcia pokoju. Pod tym pojęciem należy rozumieć różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, prowadzone pod auspicjami i zgodnie z mandatem⁵⁷ Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych organizacji międzynarodowych (np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unii Europejskiej, itp.). Zwykle angażuje się w nich wydzielone, zwykle wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych oraz różnego rodzaju organizacje i agendy rządowe oraz pozarządowe.

Operacje wsparcia pokoju (PSO) są przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj oraz zakres uzależnione są od charakteru konfliktu (międzynarodowy, wewnętrzny), sił uczestniczących w konflikcie (regularne siły zbrojne, organizacje paramilitarne, zorganizowane grupy przestępcze) oraz politycznej woli uczestników konfliktu co do jego rozwiązania. Zatem działania społeczności międzynarodowej, podejmowane w celu rozwiązania lub przynajmniej ograniczenia zasięgu konfliktu obejmują z reguły cały, złożony konglomerat działań dyplomatycznych, politycznych, wojskowych i humanitarnych.

⁵⁷ Pod pojęciem mandatu zwykle rozumie się określenie podstaw prawnych operacji (legalizację), jej charakter, ograniczenia i zastrzeżenia, cele strategiczne oraz pożądany stan po zakończeniu operacji.

Powinny być one postrzegane jako swoisty system, którego skuteczność oceniana jest przez pryzmat zdolności do zapobiegania, ograniczania oraz wygaszania powstałych ognisk zapalnych.

Operacje wsparcia pokoju, w których angażowane są wydzielone komponenty sił zbrojnych mogą być prowadzone w różnej formie. Zwykle obejmują one operacje utrzymania lub wymuszania pokoju oraz zapobieganie konfliktom, operacje tworzenia lub budowanie pokoju oraz operacje humanitarne.

Z wojskowego punktu widzenia istota operacji wsparcia pokoju polega zatem na dążeniach do utrzymania międzynarodowego pokoju poprzez tworzenie i funkcjonowanie sił o charakterze prewencyjnym⁵⁸, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu.

Operacje utrzymania pokoju (*ang. Peacekeeping*) są one podejmowane z reguły na podstawie Rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych. Są prowadzone za zgodą wszystkich stron biorących udział w konflikcie i polegają zwykle na kontrolowaniu i umożliwiania wprowadzenia w życie zawartego wcześniej porozumienia pokojowego. Mogą być prowadzone w ramach innych operacji, a szczególnie tych, które obejmują pomoc humanitarną. Ich istota polega głównie na powstrzymaniu, ograniczaniu i ewentualnie wygaszaniu wrogich działań między stronami przez użycie sił międzynarodowych (wojskowych i cywilnych). Natomiast ich cel polega na osiągnięciu kompromisu politycznego w rozwiązaniu konfliktu i stworzeniu warunków do pokojowego współżycia. Zadania komponentu wojskowego, w operacjach tego typu, polegają głównie na obserwacji i rozdzieleniu walczących stron przez rozwinięcie sił między nimi i ustanawianiu stref neutralnych. Realizowane zadania obejmować mogą także nadzorowanie postanowień organizacji międzynarodowych, obejmujących powrót ludności na obszary objęte wcześniej walkami oraz dotyczących przestrzegania przerwania ognia. Jako istotne zadanie

---

⁵⁸ Do takiej kategorii można z powodzeniem zaliczyć funkcjonujące w strukturze wojskowej NATO Siły Wysokiej Gotowości (High Readiness Forces (HRF)), w tym Siły Inicjujące (Initial Enter Forces (IEF)). We wspomnianych kategoriach mieszczą się również tworzone pod auspicjami Unii Europejskiej siły wojskowe w ramach Europejskiej Inicjatywy Bezpieczeństwa i Obrony (*ang. European Security Defence Identity – ESDI*).

postrzega się także pomoc w odtworzenie organów władzy i administracji państwowej.

Jedną z klasycznych form realizacji zadań w ramach operacji utrzymania pokoju jest obserwacja (ang. Observation). Jej zasadniczym celem jest monitorowanie działań prowadzonych przez strony konfliktu i składanie stosownych, bezstronnych meldunków. W zadaniach tego typu może być zaangażowanych od kilku do kilkuset osób. Monitoring prowadzony jest zwykle przez nieuzbrojonych obserwatorów ONZ. Należy jednak zaznaczyć, że o ile wojskowi obserwatorzy są zwykle integralną częścią każdej operacji utrzymania pokoju realizowanej przez siły ONZ, to jest to mało prawdopodobna forma realizacji zadań przez siły wydzielone przez NATO. Nie jest bowiem możliwe aby NATO zaakceptowało mandat, zgodnie z którym siły wojskowe, będące pod jego dowództwem, działały zarówno bez broni jak i bez stosownych możliwości użycia siły, określonych w zasadach zaangażowania sił (ang. Rules of Engagement – ROE).

Działania rozdzielające polegają na dążeniu do utrzymania sił przeciwnych stron w separacji. Prowadzone są z reguły na podstawie zawartych porozumień o wstrzymaniu ognia lub zawieszeniu broni. Realizowane są zwykle przez kontyngenty wojskowe, zwane w obowiązującej nomenklaturze siłami rozdzielającymi (ang. Interposition Force). Cechą charakterystyczną tych działań jest dążenie do rozmieszczenia sił natychmiast po zaistnieniu stosownych warunków. Należy bowiem sądzić, że każda zwłoka może doprowadzić do powstania kolejnych ognisk zapalnych.

Kolejną grupą zadań, które mogą być realizowane przez wojska w ramach operacji utrzymania pokoju jest tzw. pomoc przejściowa (ang. Transition Assistance). Są one prowadzone po wynegocjowaniu porozumienia pokojowego i stanowią element wprowadzenia go w życie. Ich celem jest tworzenie warunków umożliwiających bezkolizyjne przejście od stanu konfliktu do warunków pokojowych. Pomoc przejściowa obejmuje szereg przedsięwzięć o charakterze militarnym i niemilitarnym, podejmowanych w okresie pomiędzy ustanowieniem zawieszenia ognia a rozpoczęciem misji budowania pokoju przez organizacje cywilne. Ich myślą przewodnią jest doprowadzenie do takiego poziomu stabilizacji, w której ludność może powrócić do normalnego życia. Uzyskaniu pozytywnych efektów prowadzonych działań sprzyja bliska współpraca sił wojskowych ze strukturami

politycznymi, akceptowanymi przez ludność i organizacje o charakterze międzynarodowym.

Specyficzną formą zadań realizowanych w operacjach utrzymania pokoju jest kontrola zbrojeń (ang. Arms Control). Jest ona postrzegana jako kluczowe narzędzie używane w procesie osiągnięcia lub utrzymania stabilizacji na określonym obszarze (regionie) oraz jako niezbędny warunek budowania wzajemnego zaufania. Wprawdzie kontrola zbrojeń obejmuje głównie przedsięwzięcia o charakterze dyplomatycznym, jednak siły zbrojne mogą stanowić bardzo ważny element systemu kontroli. Szeroka gama zadań realizowanych w tym kontekście obejmuje zarówno inspekcje, kontrolowanie demobilizacji i działalność szkoleniową, jak i niszczenie systemów uzbrojenia oraz – w szczególnych wypadkach - prewencyjne rozwinięcie wojsk.

Operacje wymuszania pokoju (ang. *Peace Enforcement*) prowadzone są z kolei zgodnie z rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych. Polegają one na podjęciu działań (lub groźbie ich podjęcia) przez międzynarodowe siły wojskowe w celu przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Działania wojsk w operacjach tego typu przyjmują formy operacji militarnych, podejmowanych w takiej sytuacji, gdy zawiodą inne mechanizmy rozwiązywania konfliktów. Z natury są prowadzone wtedy, kiedy nie uzyskano zgody wszystkich stron konfliktu na ich prowadzenie lub jej uzyskanie jest mało prawdopodobne. Należy zatem przyjąć, że są one planowane w celu utrzymania lub ponownego ustanowienia pokoju albo narzucenia określonych warunków, sprecyzowanych w mandacie.

Szczególnie duże możliwości w tym zakresie posiada NATO. Współcześnie sądzi się nawet, że jest to najbardziej prawdopodobne zadanie dla sił Sojuszu w ramach wsparcia pokojowych wysiłków ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Siły przeznaczone do prowadzenia operacji wymuszania pokoju muszą być zorganizowane, wyposażone, wyszkolone i wprowadzone do działań w taki sposób, by mogły osiągnąć zakładane cele jak najmniejszym kosztem. Muszą one umieć reagować adekwatnie do sytuacji (opierając się na ROE), bowiem wymuszanie pokoju różni się od wojny tym, że zwycięstwo militarne nie jest ostateczną miarą sukcesu.

W operacjach wymuszania pokoju istotnego znaczenia nabierają wzajemne związki i zależności zachodzące pomiędzy celami politycznymi, a militarnymi sposobami ich osiągnięcia. Sposoby osiągnięcia wspomnianych celi muszą być w

czytelny sposób przekazana stronom konfliktu, tak by każda z nich mogła wnieść swój wkład w odniesienie sukcesu. Więzy pomiędzy wojskowymi i politycznymi celami muszą być na szczególnie wysokim poziomie integracji. Zaangażowanie sił powinno być dokładnie sprecyzowane, z położeniem nacisku na wyłącznie niezbędne użycie siły, proporcjonalnej do osiągnięcia zakładanego efektu i zminimalizowania skutków ubocznych⁵⁹. Ważne jest podkreślenie, że celem operacji wymuszania pokoju nie będzie pokonanie lub zniszczenie przeciwnika, ale raczej zmuszenie lub wymuszenie na jednej ze stron (bądź wszystkich stronach) określonego sposobu działania. Dlatego właśnie zapewnienie wystarczających sił i niezbędnych środków do wykonania zadań zawartych w mandacie, stanowi dopiero realną podstawę decyzji o podjęciu działań w ramach operacji wymuszania pokoju.

Na marginesie można zaznaczyć, że w ostatnim okresie coraz większego znaczenia nabierają działania związane z ochroną praw człowieka (*ang. Protection of Human Rights*). Kontyngenty wojskowe coraz częściej zostają angażowane w sytuacjach, które dotyczą przeciwdziałania łamaniu praw człowieka, ludobójstwu i czystkom etnicznym, występującym zwykle w parze z rozkładem struktur władzy i administracji państwowej. W takich okolicznościach wymuszenie pokoju będzie konieczne, żeby powstrzymać łamanie praw człowieka oraz stworzyć warunki do tego, by określone agencje (organizacje) cywilne mogły zlikwidować przyczyny konfliktu i rozpocząć proces budowania pokoju.

Zapobieganie konfliktom (*ang. Conflict Prevention*), podobnie jak inne operacje wsparcia pokoju, prowadzone są zwykle zgodnie z przywoływanym wcześniej Rozdziałem VI Karty NZ. Obejmują szeroki zakres działań począwszy od inicjatyw dyplomatycznych, a na działaniach sił zbrojnych kończąc. Jest to zatem cała gama wysiłków, zmierzających do zapobiegania nasilaniu się sporów i przeobrażaniu ich w konflikt zbrojny lub jego rozprzestrzeniania się, w rejonach szczególnych napięć. Zapobieganie konfliktom może zatem obejmować misje wyjaśniające, konsultacje, ostrzeżenie, inspekcje i monitorowanie. Natomiast środki wojskowe użyte w takich misjach muszą być ukierunkowane na wsparcie dyplomatycznych i politycznych działań zmierzających do rozstrzygnięcia sporu.

---

⁵⁹ O tym, że jest to bardzo trudne przekonują incydenty, do których doszło podczas prowadzenia operacji powietrznej w byłej Jugosławii (zbombardowanie ambasady chińskiej w Belgradzie, kolumny uchodźców kosowskich, itp.).

Specyficzne zadania wojskowe obejmują bardzo szeroki zakres przedsięwzięć poczynając od prewencyjnego rozwinięcia, a na działaniach ewakuacyjnych kończąc.

Prewencyjne rozmieszczenie (*ang. Preventive Deployment*) polega na rozmieszczaniu sił posiadających dostateczne zdolności odstraszania, a tym samym zapobiegnięcia wybuchowi działań wojennych. W tym miejscu warto podkreślić, iż jednym z najmocniejszych sygnałów jaki Sojusz może wysłać odnośnie rozwiązania sytuacji kryzysowej jest wyrażenie zgody na rozmieszczenie wielonarodowych sił. Może to być realizowane w formie: prowadzenia ćwiczeń i przelotów samolotów, rozmieszczania morskich lub desantowych sił na pozycjach, rozmieszczania powietrznych lub lądowych sił w regionie sąsiadującym z regionem, w którym istnieje problem bądź rozmieszczania sił w tym regionie. Szczególnie odpowiednie do tego typu zadań są Siły Zdolne do Przerzutu (*Deployable Forces - DF*), szczególnie Siły Wysokiej Gotowości (*High Readiness Forces - HRF*), a w tym Siły Inicjujące (*Initial Enter Forces IEF*). Stanowią one powinny trzon Sił Odpowiedzi NATO. Należy jednak zaznaczyć, że na wybór odpowiednich sił będzie miało swój wpływ wiele czynników, spośród których wyróżnia się: czas, gotowość bojową, rozmiar i istotę kryzysu oraz stopień zaangażowania Sojuszu.

Wczesne ostrzeżenie (*ang. Early Warning*) o potencjalnym konflikcie jest możliwe do osiągnięcia dzięki standardowym działaniom monitorującym, prowadzonym rutynowo przez poszczególnych członków Sojuszu, na obszarze zainteresowania NATO. Im wcześniej państwa i organizacje międzynarodowe świadome są grożącego kryzysu, tym wcześniej mogą przedsięwziąć odpowiednie polityczne lub militarne działania w celu zapobieżenia rozpoczęciu lub eskalacji działań wojennych. Dodatkowo, wczesne zidentyfikowanie sytuacji kryzysowych daje czas do wypracowania większej liczby możliwych wariantów działania oraz ułatwia skoordynowane przeciwdziałanie.

Nadzór (*ang. Surveillance*) polega na monitorowaniu przez środki będące w dyspozycji NATO działań w powietrzu, na lądzie i na morzu. Jawne, niekiedy wręcz demonstracyjne prowadzenie działań nadzorujących może przynieść bardzo pozytywny skutek. Jest jednak bardzo ważne, żeby podkreślać wobec społeczności międzynarodowej bezstronność tego rodzaju nadzoru, w stosunku do zainteresowanych stron.

Sankcje i embargo (*ang. Sanctions and Embargoes*) traktowane są jako próba wywarcia presji na stronę (strony) konfliktu. Polegają na wyborze i zastosowaniu

ekonomicznych bądź handlowych sankcji lub nałożeniu embarga. Należy zaznaczyć, że siły lotnicze i morskie NATO są przygotowane i zdolne do wyegzekwowania i wspierania operacji tego typu, praktycznie w każdym rejonie świata. Do spełniania określonej roli mogą być również użyte siły lądowe, których zadania mogą sprowadzać się na przykład do nadzorowania granic.

Operacje ewakuacyjne osób nie biorących udziału w wojnie (*ang. Non-Combatant Evacuation Operations*) są przedsięwzięciami o charakterze militarnym, prowadzonymi w celu zapewnienia bezpiecznej ewakuacji wymienionych osób z obcego kraju (obszaru objętego konfliktem). Są one zwykle prowadzone w sytuacji pogarszającego się bezpieczeństwa, równoległe z intensywną działalnością dyplomatyczną, której celem jest zapobieżenie rozszerzania się konfliktu. Ponieważ operacje tego typu wymagają podejmowania szybkich decyzji politycznych, będą one z reguły prowadzone przez jedno państwo lub przez ograniczoną koalicję zainteresowanych państw.

Należy podkreślić, że środowisko, w którym będą prowadzone operacje ewakuacyjne w wielu wypadkach nie będzie przyjaźnie ustosunkowane do realizujących je sił. W tej sytuacji zaangażowanie sił wojskowych może być również postrzegane jako swoista forma demonstracji siły oraz gotowości do podjęcia bardziej zdecydowanych działań.

Tworzenie pokoju (*ang. Peacemaking*) obejmuje działania dyplomatyczne prowadzone po rozpoczęciu konfliktu, których celem jest ustanowienie porozumienia o wstrzymaniu ognia lub szybkie zawarcie porozumienia pokojowego. Mogą one obejmować misje dobrych usług, misje mediacyjne i rozjemcze, a także naciski dyplomatyczne, izolowanie lub sankcje. Polega ono zwykle na dążeniu do ograniczenia intensywności konfliktu, rozdzielenia walczących stron i przekonania ich pokojowego rozwiązania konfliktu. Udział wojsk w tych misjach będzie ograniczony zwykle do działań o charakterze rozjemczym.

Można bez większego trudu zauważyć, że tworzenie pokoju jest osiąganego głównie przez środki dyplomatyczne. Jednak w wielu wypadkach wojskowe wsparcie dla operacji tworzenia pokoju jest możliwe zarówno pośrednio (na przykład w formie wsparcia sztabowego), jak i bezpośrednio (w formie wykorzystania sił i środków wojskowych). Tym bardziej, że tworzenie pokoju może niekiedy obejmować działania

adekwatne do tych, które wchodzą w skład operacji wymuszania pokoju. Sytuacje tego typu mogą mieć miejsce podczas wymuszania nałożonych sankcji.

Operacje budowania pokoju (*ang. Peace Building*) obejmują cały szereg działań, których celem jest militarne wsparcie przedsięwzięć o charakterze politycznym, ekonomicznym i społecznym. Zwykle są one realizowane z myślą o umocnieniu i utrwaleniu rozwiązań politycznych oraz dążeniu do usunięcia przyczyn konfliktu. Obejmują one zwykle mechanizmy identyfikowania i wspierania struktur, które będą zmierzały do umocnienia pokoju, promowania zaufania oraz odbudowy ekonomicznej.

Budowanie pokoju polega zatem na organizowaniu i prowadzeniu działań mających na celu normalizację stosunków (wewnętrznych lub zewnętrznych) w rejonie konfliktu, już po jego zakończeniu. Działania budowania pokoju ukierunkowane są na udzieleniu pomocy w scalaniu kruchego pokoju i wspieraniu dążeń do trwałej stabilizacji.

Udział wojsk w takich operacjach polegać może na ochronie misji dyplomatycznych i powstających (odtworzanych) struktur państwowych, rozdzielaniu zantagonizowanych stron, udzielaniu pomocy w przywracaniu porządku oraz udziale w działaniach stabilizujących (pomoc humanitarna dla ludności, rozminowanie, itp.). Jest bowiem bardzo prawdopodobne, że po zakończeniu konfliktu infrastruktura na obszarze wcześniej nim objętym będzie zniszczona, a cywilne i polityczne instytucje raczej nie będą istniały lub nie będą w stanie działać efektywnie. Sytuacja może się pogorszyć jeżeli jedna lub więcej stron konfliktu będzie przeciwna końcowemu porozumieniu lub strony sprzeciwią się roli spełnianej przez wojskowe siły wspierające działania.

Przyjmuje się, że w ramach operacji budowania pokoju kontyngenty wojskowe mogą realizować szeroką gamę zadań, wymienionych poniżej.

Pomoc wojskowa dla władz cywilnych (*ang. Military Aid to the Civil Authorities*) obejmuje wszystkie wojskowe działania, które zapewniają tymczasowe wsparcie, zgodnie z prawem, lokalnych władz cywilnych. Są z reguły podejmowane w sytuacji, gdy okoliczności lub warunki przekraczają możliwości władz cywilnych.

Pomoc dla uchodźców lub osób wysiedlonych (*ang. Refugee/Displaced Person Assistance*) jest ukierunkowana na dostarczanie niezbędnych usług

tymczasowo wysiedlonym ze swoich domów. Rodzaj i zakres udzielanej pomocy będzie zwykle wypadkową potrzeb i możliwości sił wojskowych.

Bardzo specyficznym zadaniem jest klasyfikacja (*ang. Classification*). Efektem wielu konfliktów są zmiany granic między zwaśnionymi państwami. W tej sytuacji częstym zjawiskiem są spory dotyczące zakwalifikowania określonych osób do kategorii uchodźców bądź wysiedlonych. Jest to problem trudny do rozstrzygnięcia. Ich właściwe zaszeregowanie może być ważne, bowiem liczba uchodźców czy osób wysiedlonych może osiągać wielkość od małych grup do wielu tysięcy osób, gromadzących się w obozach (określonych rejonach) bądź przemieszczających się. Wspomniane przemieszczanie może być spontaniczne, wynikające z charakteru danego konfliktu lub może być następstwem zamierzonych działań jednej ze stron konfliktu.

Operacje humanitarne (*ang. Humanitarian Operations*) mogą poprzedzać lub towarzyszyć działaniom humanitarnym, prowadzonym przez wyspecjalizowane organizacje cywilne. Pomoc humanitarna polega na działaniach mających na celu ograniczenie ludzkich cierpień, gdy odpowiednie władze – w rejonie konfliktu – nie są w stanie lub nie chcą jej udzielić. Udział wojsk w operacjach tego typu może przybierać formę: usuwania skutków zniszczeń i skażeń, ewakuacji ludności, pomocy wysiedlonym i uciekinierom, udzielania podstawowej pomocy medycznej, dostarczania żywności i środków pierwszej pomocy, utrzymywania i odbudowy infrastruktury, ochrony, itp. Zależnie od mandatu operacje humanitarne mogą również obejmować planowanie pomocy, ochronę cywilnych agencji (instytucji) niosących pomoc, jak również budowanie, utrzymywanie i ochronę dróg dla konwojów z pomocą. W sytuacjach ekstremalnych siły zbrojne mogą przejąć bezpośrednią odpowiedzialność za dostarczanie pomocy, głównie w celu utrzymania ciągłości dostaw. Takich rozwiązań powinno się jednak unikać jeśli jest to tylko możliwe.

Pomoc w wypadku klęsk żywiołowych (*ang. Disaster Relief*) to kolejne, specyficzne zadania realizowane w ramach operacji humanitarnych. W wielu wypadkach rozmiar klęski żywiołowej może przekraczać możliwości przeciwdziałania określonego państwa. W razie potrzeby, na prośbę zainteresowanego państwa kraje NATO mogą indywidualnie udzielać odpowiedniej pomocy, w tym również w postaci wydzielenia stosownego komponentu wojskowego.

Ochrona praw człowieka (*ang. Protection of Human Rights*) jest podstawowym elementem wszystkich operacji humanitarnych. Niekiedy zakres przedsięwzięć związanych z przeciwdziałaniem nadużyciom w zakresie łamania praw człowieka będzie wymagał prowadzenia operacji wymuszenia pokoju. Przykładem operacji tego typu był niedawny konflikt w Kosowie.

Przedstawiony podział i charakterystyka operacji wsparcia pokoju przyjmowany jest w dokumentach normatywnych Sojuszu Północno-atlantycznego. Wiele państw (w tym także te, które należą do NATO) stosuje własne, narodowe rozwiązania.

Jak już wcześniej wspomniano, podstawowymi formami zaangażowania wojsk lądowych w operacjach reagowania kryzysowego są operacje wsparcia pokoju. W ich toku celem wszelkiej działalności militarnej jest wsparcie działań politycznych poprzez tworzenia warunków do zapobiegania eskalacji sporu (konfliktu), a także jego rozwiązywania. Koresponduje to w pewnym sensie ze stwierdzeniem Carla von Clausewitza, że „wojna jest niczym innym, jak dalszym ciągiem polityki przy użyciu innych środków...”⁶⁰. Rozważając kwestie związane z operacjami wsparcia pokoju należy jednak podkreślić, że prowadzone są one w innym środowisku (otoczeniu) w porównaniu z „tradycyjnymi” operacjami wojskowymi. Operacje te obejmują też różne działania i cele, w odróżnieniu od tych, które charakteryzują udział sił zbrojnych w konflikcie zbrojnym. Dlatego też w działaniach tych stosowane są inne zasady. Pomimo powyższych zastrzeżeń należy podkreślić, że zarówno zasady walki, jak i sposoby jej prowadzenia stosowane w odpowiedni sposób są nie tylko aktualne w trakcie operacji wsparcia pokoju, ale wręcz pomocne w osiągnięciu celów operacji. Przedstawiając podstawowe zadania realizowane w ramach wybranych operacji wsparcia pokoju należy także pamiętać, że nie mogą być one postrzegane w jednakowy sposób w każdej sytuacji, chociaż wszystkie powinny być przedmiotem szczegółowej analizy w procesie ich planowania i prowadzenia.

Powyższe spostrzeżenia stanowią jeden z możliwych punktów odniesienia przy określaniu zadań, które realizują wojsk lądowe w toku prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Swoistym mottem wpływających na wiele kwestii dotyczących wspomnianych zadań niech będą słowa gen. bryg. Morrisa J. BOYA, który jest autorem następującej konstatacji: „*W operacjach pokojowych każdy żołnierz musi*

---

⁶⁰ C. von Clausewitz, *O wojnie*, Lublin, 1995, s. 763.

być świadomy, że zwycięstwem jest stworzenie warunków prowadzących do pokoju – a nie zniszczenie przeciwnika”.

Każda operacja wsparcia pokoju posiada swoje, specyficzne cechy, odróżniające ją od innych. Najlepszą ilustracją tego zjawiska mogą być specyficzne zadania, które realizowały wojska lądowe w trakcie kolejnych operacji wsparcia pokoju na Bałkanach. Na przykład zadania Sił Implementacyjnych (IFOR) sprowadzały się do:

- *zagwarantowania kontynuacji przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia;*
- *dokonania rozdzielenia walczących stron oraz zagwarantowania wycofania walczących wojsk z uzgodnionego obszaru separacji na swoje terytoria;*
- *zagwarantowania zgromadzenia ciężkiej broni w miejscach kantonizacji i w koszarach oraz demobilizacji pozostałości wojsk;*
- *stworzenia warunków do bezpiecznego, sprawnego oraz szybkiego wycofania wojsk ONZ, które nie zostały podporządkowane dowództwu IFOR.*

Ponadto, w ramach współpracy cywilno-wojskowej (ang. Civil Military Co-operation - CIMIC), realizowały one wsparcie zadań organizacji cywilnych. Siły IFOR zabezpieczały tym organizacjom szeroki wachlarz usług takich, jak:

- tymczasowe zakwaterowanie;
- opiekę oraz ewakuację medyczną;
- naprawę oraz ewakuację sprzętu;
- usługi transportowe;
- informacje o stanie bezpieczeństwa;
- oraz doradztwo i wiele innych usług logistycznych.

Wypełniając powyższe zadania Siły Implementacyjne NATO spełniały kluczową rolę w pierwszym roku obowiązywania Porozumienia Pokojowego z Dayton. Gwarantowały one bezpieczne środowisko, w którym pozostałe organizacje odpowiedzialne za wdrażanie porozumienia w obszarze cywilnym, mogły wypełniać swoje zadania bez przeszkód, co zaowocowało powrotem do normalizacji życia publicznego.

Natomiast zasadniczym zadaniem Sił Stabilizacyjnych (ang. Stabilisation Forces - SFOR) było zapewnienie niezbędnej konsolidacji pokoju oraz bezpieczeństwa w rejonie. Natomiast szczegółowe zadania sprowadzały się do:

- powstrzymania oraz zapobiegania wznowieniu przez strony konfliktu wrogich akcji zagrażających pokojowi;
- kontynuowania wyników osiągniętych przez siły IFOR oraz tworzenia klimatu, w którym możliwa była kontynuacja procesu pokojowego;
- zapewnienia, w ramach swoich możliwości, wsparcia organizacjom cywilnym w ramach współpracy cywilno-wojskowej.

Generalnie rzecz ujmując celem działania SFOR była stabilizacja porozumienia pomiędzy stronami konfliktu oraz stworzenie środowiska bezpieczeństwa, w którym państwowe i lokalne władze oraz inne organizacje międzynarodowe mogły wykonywać swe zadania bez przeszkód. Siły SFOR zagwarantowały, między innymi, możliwość przeprowadzenia wyborów municypalnych, które odbyły się 17 września 1997 roku. Były także przygotowane do udzielania innych form pomocy OBWE (ang. OSCE) w procesie przygotowania przez nią tych wyborów. SFOR kontynuował wsparcia OBWE w wypełnianiu przez nią roli organizacji udzielającej pomocy stronom konfliktu we wdrażaniu Porozumienia o Budowie Zaufania i Bezpieczeństwa oraz Porozumienia o Kontroli Zbrojeń. Drugie porozumienie nakładało, między innymi, na strony konfliktu ograniczenia w ilości posiadania ciężkiego uzbrojenia w celu uniknięcia niebezpieczeństwa regionalnego wyścigu zbrojeń oraz obniżenie ogólnej liczby posiadania tej broni w rejonie.

Z kolei siły KFOR (KFOR – Kosovo Forces) stanęły przed problemem zapewnienia humanitarnej pomocy tysiącom cierpiącym, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia Kosowa w wyniku czystek etnicznych prowadzonych przez stronę serbską. Żołnierze zbudowali wiele obozów dla uchodźców, centrów rejestracji uchodźców oraz ośrodków żywienia.

4. Ewolucja wojsk lądowych w świetle przewidywanych zadań

We współczesnej literaturze przedmiotu prezentowane są poglądy, w myśl których źródłem wspomnianych przekształceń są czynniki związane z naturą i charakterem społeczeństw: agrarnego, industrialnego i informacyjnego. Można zatem stwierdzić, że aktualnie funkcjonują trzy typy wojsk lądowych, wynikające z powyższego podziału społeczeństw. Stany Zjednoczone dysponują niewątpliwie najnowocześniejszymi wojskami lądowymi, które w dużej mierze wyprzedziły pod każdym względem podobne siły wszystkich innych państw. Zdecydowaną większość wojsk lądowych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz niektóre spoza niego można uznać za średnio rozwinięte pod względem technologicznym i organizacyjnym. Natomiast w pozostałych państwach najważniejszym determinantem powodzenia jest nadal czynnik masy, wsparty mało aktualnymi w świetle współczesnych uwarunkowań, poglądami na sztukę wojenną oraz starszej generacji sprzętem i wyposażeniem.

W wielu państwach dokonywana jest analiza całokształtu zachodzących procesów w szeroko rozumianej sferze bezpieczeństwa, przeprowadzane są badania w zakresie występowania określonych przeobrażeń. W konsekwencji dąży się do modyfikowania istniejących bądź tworzenia nowych struktur wojsk lądowych, które będą zdolne do realizacji zadań w nowym, coraz bardziej złożonym otoczeniu.

W kontekście powyższego warto zadać pytanie, w jakim kierunku ewoluują wojska lądowe w wybranych państwach, które są obecnie postrzegane jako najbardziej nowoczesne pod wieloma względami. Ponadto posiadają bogate doświadczenia w prowadzeniu różnego rodzaju działań militarnych.

Przystępując do prezentacji wyników badań nad problematyką ewolucji wojsk lądowych wybranych państw, zasadne jest odnieść się do pewnych kwestii natury ogólnej, które zdeterminowały procedury badawcze i uzyskane w ich toku wyniki badań. Przyjęto bowiem założenie, że dążąc do sformułowania wiarygodnych wniosków, dotyczących ewolucji wojsk lądowych w procesie badań, należy uwzględnić założenia przyjmowane w liczących się armiach europejskich. Stąd w niniejszej części rozważań skupiono się na koncepcjach prezentowanych i wdrażanych w wojskach lądowych tych państw, które z jednej strony należą do

czołowych pod względem technologicznym, a z drugiej strony posiadają wiele doświadczeń w prowadzeniu różnego rodzaju działań militarnych, zarówno o charakterze pokojowym, jak również typowo wojennych. Dlatego też wybrano wojska lądowe trzech kluczowych członków struktur militarnych NATO (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i Niemcy) oraz Francji, która jest jedną z potęg polityczno-militarnych w Europie oraz posiada duże doświadczenia w prowadzeniu działań militarnych. Państwa te zdecydowały się na przeprowadzenie głębokich zmian w strukturach i uzbrojeniu wojsk lądowych, aby mogły one sprostać wyzwaniom przyszłości.

4.1. Stany Zjednoczone

Przełom wieków postawił Stany Zjednoczone wobec nowych zagrożeń, a co za tym idzie nowych, bardziej skomplikowanych wyzwań. Spowodowało to konieczność przewartościowania poglądów dotyczących kształtu i zadań sił zbrojnych, w tym wojsk lądowych. Podstawowe założenia wprowadzanych zmian wynikają ze *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego*, *Strategii Obrony Narodowej* i *Narodowej Strategii Militarnej*⁶¹, w których zakłada się między innymi, że pomimo rozpadu dwubiegunowego świata, Stany Zjednoczone nie mogą czuć się bezpiecznie, ponieważ zrodziły się nowe, nieprzewidywalne zagrożenia. Dlatego muszą one posiadać siły zbrojne, które będą zdolne do realizowania zadań w całym spektrum możliwych działań militarnych.

Pogłębione analizy wykazały, że właśnie te wyzwania oraz ambicja utrzymania pozycji jedyne supermocarstwa na świecie, a także posiadanie interesów w skali globalnej spowodowały, że Stany Zjednoczone przeprowadzają największe zmiany w siłach zbrojnych. Dotyczy to zarówno aspektów strukturalno-organizacyjnych, jak również teoretyczno-koncepcyjnych. Ściśle z tym związane są również plany wprowadzania na uzbrojenie nowoczesnej technologii, często niedostępnej dla innych armii świata. Twierdzi się wręcz, że nadchodzi rewolucja w dotychczasowym pojmowaniu działań militarnych.

---

⁶¹ The National Security Strategy of the United States of America, The White House, Waszyngton 2002; The National Defense Strategy of the United States of America, Department of Defense, Waszyngton 2005; The National Military Strategy of the United States of America, Chief of Staff, Waszyngton 2004.

Wyniki badań prowadzonych w wielu ośrodkach wskazują, że przyszłe Siły Zbrojne USA muszą się charakteryzować następującymi cechami:

- całkowicie zintegrowane;
- połączone w jednolitą sieć;
- ekspedycyjne;
- zdecentralizowane;
- zdolne do przystosowania się do zmieniających się uwarunkowań;
- zdolne do uzyskania i utrzymania przewagi decyzyjnej;
- posiadające możliwości skutecznego rażenia⁶².

Aby osiągnąć zakładane cele prowadzona jest transformacja wojsk lądowych. Jej podstawowe założenia opierają się na nowych koncepcjach dotyczących działań militarnych, które zakładają prowadzenie tych działań przy posiadaniu pełnej dominacji we wszystkich sferach.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że wraz z zakończeniem okresu zimnowojennego pojawiły się tendencje przeprowadzenia gruntownych zmian zmierzających do przystosowania amerykańskich wojsk lądowych do zmieniającego się środowiska geostrategicznego. Stwierdzono, że nie odpowiadają one wymogom nadchodzących czasów, szczególnie odnośnie posiadania zdolności do przerzutu potrzebnych sił w określonym czasie, w dowolne miejsce na świecie. Wojska te w 1998 roku składały się z dziesięciu dywizji, w tym sześciu ciężkich, trzech lekkich i jednej uznawanej za średnią (101 Dywizja Powietrzno-Szturmowa). A zatem amerykańskie wojska lądowe w swoich strukturach posiadały albo ciężkie jednostki pancerno-zmechanizowane, wyposażone w ogromną liczbę ciężkich pojazdów gąsienicowych, albo bardzo lekkie jednostki piechoty, których mobilność na lądzie i zdolność rażenia była znacznie ograniczona⁶³. Oceniano, że takie rozwiązanie nie jest adekwatne do potrzeb. Powstało więc pytanie, czy w najbliższych latach wojska lądowe mają pozostać w dotychczasowych strukturach organizacyjnych, czy też należy je zmodyfikować, dostosowując je do współczesnych wyzwań i zagrożeń w odniesieniu do środowiska bezpieczeństwa wewnętrznego, jak i międzynarodowego. Dodatkową kwestią była skala i tempo ewentualnych zmian.

---

⁶² Por. The National Military Strategy of the United States of America, Chief of Staff, Waszyngton 2004. Odzwierciedlenie tych wyników znajduje się w strategii wojskowej Stanów Zjednoczonych, który jest najważniejszym dokumentem w dziedzinie militarnej.

⁶³ Gordon IV J., Wilson P. A., The Case for Army XXI "Medium Weight" Aero-motorized Divisions: A Pathway to the Army of 2020, U.S. Army War College, Carlisle 1998, s. 4.

Pod tym względem rozważano dwie opcje, z których jedna zakładała w miarę wolne, ale sukcesywne zmiany, natomiast druga miała charakter bardzo radykalny.

Zgodnie z opinią większości specjalistów wojskowych najlepiej zorganizowane i najbogatsze amerykańskie siły zbrojne powinny rozpocząć daleko idącą metamorfozę, aby sprostać wyzwaniom nowych czasów⁶⁴. Stąd w obecnym czasie przechodzą one okres zasadniczych przemian w zakresie struktur, procedur i systemów uzbrojenia. Prowadzone są różnego typu programy badawczo-rozwojowe, dotyczące nowych systemów uzbrojenia. Zostało to określone mianem transformacji i nie ogranicza się tylko do samej sfery militarnej. Wpływa także na inne, tak zróżnicowane obszary jak gospodarka czy świadomość elit politycznych i wojskowych. Transformacja w rozumieniu amerykańskim nie jest więc kolejnym procesem modernizacyjnym, rozumianym jako wymiana systemów uzbrojenia na nowsze, mające większe możliwości bojowe. Istota zmian ma dotyczyć sposobu podejścia do problemów i sposobów ich rozwiązywania⁶⁵.

Amerykańskie wojska lądowe przechodzą transformację o zasięgu najszerszym od II Wojny Światowej. Jest ona fundamentalną częścią transformacji całych sił zbrojnych. Pierwszoplanowym celem transformacji wojsk lądowych jest stworzenie Przyszłych Sił (*Army Future Force*), zdolnych do dominowania w całym spektrum działań militarnych na poziomie strategicznym. Muszą być zdolne do płynnego przechodzenia od działań bojowych do działań stabilizacyjnych lub prowadzenia ich równocześnie. Uniwersalne, wszechstronne, lżejsze i bardziej mobilne siły zdominują działania lądowe w każdym przyszłym konflikcie, płynnie przechodząc z gotowości czasu pokojowego do działań o charakterze pokojowym lub wojny o dużej skali. Wojska lądowe spełniają najważniejszą rolę w wysoce złożonym środowisku lądowym, które stanowi „serce” większości operacji połączonych. Ich działania są w pełni zintegrowane w zakresie takich czynników jak połączone i wielonarodowość, bowiem doświadczenia ostatnich lat wskazują, że nie mogą być niezależne.

Aby zrozumieć kierunki zachodzących zmian warto przytoczyć hasło przewodnie koncepcji *Army Vision 2010*, którego autorem był ówczesny Szef Sztabu Wojsk Lądowych USA, gen. Dennis J. Reimer: *Amerykańskie Wojska Lądowe ...*

⁶⁴ Lisowski M., Łuczak W., Żaloga S., Armia czasów wojny i transformacji, Raport Wojsko Technika Obronność, 11/2003.

⁶⁵ Gmurczyk D., Transformacja Sił Zbrojnych USA, Raport Wojsko Technika Obronność, 07/2003, s. 4.

wyszkolone i gotowe na osiągnięcie zwycięstwa⁶⁶. Zgodnie z tym mają one być:

- organizacją opartą na wartościach;
- integralną częścią Sił Połączonych;
- wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt i uzbrojenie;
- zdolne do wypełnienia pożądanых zadań;
- zmieniające się w celu sprostania wyzwaniom dzisiejszym, jutrzejszym i rozpoczynającego się XXI wieku.

Należy również zaznaczyć, że wojska lądowe odgrywają jedną z zasadniczych ról w polityce międzynarodowej Stanów Zjednoczonych, czego dowodem są plany NATO dotyczące operacji wsparcia pokoju, które przewidują bardzo duży kontyngent amerykański w najbliższym okresie. Ostatnia dekada XX wieku i pierwsze lata obecnego są najlepszym przykładem ogromnego udziału amerykańskich sił zbrojnych w działaniach o charakterze pokojowym (szczególnie w operacjach wsparcia pokoju na Bałkanach), w których siły lądowe są najbardziej odpowiednie do osiągnięcia zamierzonych celów.

W wyniku wieloletnich badań, gier wojennych, eksperymentów i wniosków z doświadczeń, dotyczących nie tylko wojsk lądowych, ale również innych rodzajów sił zbrojnych, opracowano koncepcję prowadzenia działań militarnych przez Przyszłe Wojska Lądowe w aspekcie operacji połączonych⁶⁷. Zakłada ona, że w odróżnieniu od działań prowadzonych w ubiegłym wieku, przyszłe operacje połączone skupią się na szybkiej odpowiedzi strategicznej przez wszystkie siły połączone, prowadzące zsynchronizowane działania kształtujące i rozstrzygające na całym obszarze. Dowódca połączonych sił musi ustanowić kontrolę we wszystkich wymiarach pola walki – na lądzie, morzu, w powietrzu i kosmosie, a także w sferze informacji. Musi skupić swój wysiłek przeciwko najważniejszemu elementowi struktury przeciwnika – kluczowym zdolnościom, punktom decydującym i środkowi ciężkości – poprzez dezintegrację sił przeciwnika i jego woli walki. Ogólnie mówiąc, dowódca połączonych sił:

---

⁶⁶ "The U.S. Army ... Trained and Ready for Victory." Por. Army Vision 2010, Department of the Army. Army Vision 2010 jest pochodną Joint Vision 2010 (poprzednika Joint Vision 2020), która przedstawiała koncepcję prowadzenia przyszłych operacji połączonych. Army Vision 2010 skupia się na zdolnościach Wojsk Lądowych do prowadzenia działań militarnych w wymiarze lądowym w aspekcie operacji połączonych. Określa również podstawowe założenia koncepcyjne oraz kierunki rozwoju technologicznego w celu osiągnięcia w działaniach militarnych dominacji w pełnym zakresie.

⁶⁷ The Army Future Force: Decisive 21st Century Landpower, Strategic Responsive, Full Spectrum Dominant, United States Army Training and Doctrine Command HQ, sierpień 2003.

- rozpocznie działanie na swoich warunkach i szybko przejmie inicjatywę;
- integrując połączony ogień i manewr ukształtuje pole walki, zdobędzie przewagę informacyjną i stworzy warunki do działań rozstrzygających;
- szybko podejmując decyzje zniszczy siły przeciwnika, zneutralizuje jego zdolność do reakcji, rozbije spójność i w konsekwencji osiągnie zakładane cele.

Koncepcja transformacji dotyczy przede wszystkim zmian strukturalno-organizacyjnych. Zakłada się, że jednostki lądowe będą lżejsze i bardziej mobilne od dotychczasowych, a także mniejsze liczebnie, ale za to lepiej przygotowane i wyposażone.

Zapowiada się przejście amerykańskich wojsk lądowych na system brygadowy. Ma to być początek tworzenia nowego oblicza amerykańskich sił zbrojnych, czyli przejścia do nowych połączonych struktur zadaniowych, składających się z mniejszych sił, dobieranych zgodnie z charakterem danej operacji, a nie jak dotychczas jednostek wydzielanych z rodzajów SZ i integrowanych dopiero w czasie działania. W rezultacie ma to być kres sztywnego podziału na całkowicie oddzielne formacje rodzajów sił zbrojnych i stworzenie przyszłych sił połączonych⁶⁸. Brygady te będą mniejsze od dotychczasowych, jednak zostaną wzmocnione pododdziałami artylerii i rozpoznania oraz będą dysponowały wsparciem lotniczym, które do tej pory występowało na szczeblu dywizji. W ten sposób staną się bardziej samodzielne⁶⁹.

W związku z takimi założeniami stworzono koncepcję tzw. sił modularnych (*Modular Forces – MF*), odpowiadające wielkością brygadowym grupom bojowym (*Brigade Combat Team – BCT*). Nadrzędnym celem do stworzenia tych sił było zwiększenie liczby bojowych zespołów zadaniowych, które byłyby bardziej dostosowane organizacyjnie i sprzętowo do wymagań współczesnego pola walki.

Głównymi elementami sił modularnych będą brygady manewrowe (*Maneuver*

⁶⁸ Lisowski M., Łuczak W., Żaloga S., *Armia czasów wojny i transformacji*, dz. cyt.

⁶⁹ W najbliższym czasie nowe brygady, tak jak do tej pory, zgrupowane będą w strukturach dywizji. Jednak w strukturze tych ostatnich pozostanie jedynie zmniejszony personel dowódczy, zajmujący się planowaniem, przyjmowaniem i przekazywaniem informacji oraz ogólnym kierowaniem działaniami. W Wojskach Lądowych pozostanie 10 dywizji. Będą one posiadały 4 brygady zamiast 3 związków tego typu, zaś w przyszłości zostanie rozpatrzona opcja stworzenia dywizji z aż 5 brygadami. Ideą zmian jest uzyskanie możliwości wymiany brygad – jako podstawowych modułów taktycznych (tzw. brygadowych grup bojowych) – w ramach dywizji. Pozwoli to na stosunkowo łatwe i szybkie tworzenie grup taktycznych dla wykonania poszczególnych zadań, natomiast dywizje staną się – przy większej unifikacji – bardziej uniwersalne. W jej skład będą mogły wchodzić np. dwie brygady pancerne, brygada piechoty, brygadowa grupa bojowa typu Stryker, a nawet brygada piechoty morskiej.

Brigade – MB) oraz samodzielne brygady wsparcia (*Support Brigade – SB*), których struktura będzie kształtowana przede wszystkim w zależności od wykonywanych zadań. Docelowo planuje się stworzenie około 76 brygad manewrowych i 225 brygad wsparcia⁷⁰.

Do brygad wsparcia zaliczać się będą⁷¹:

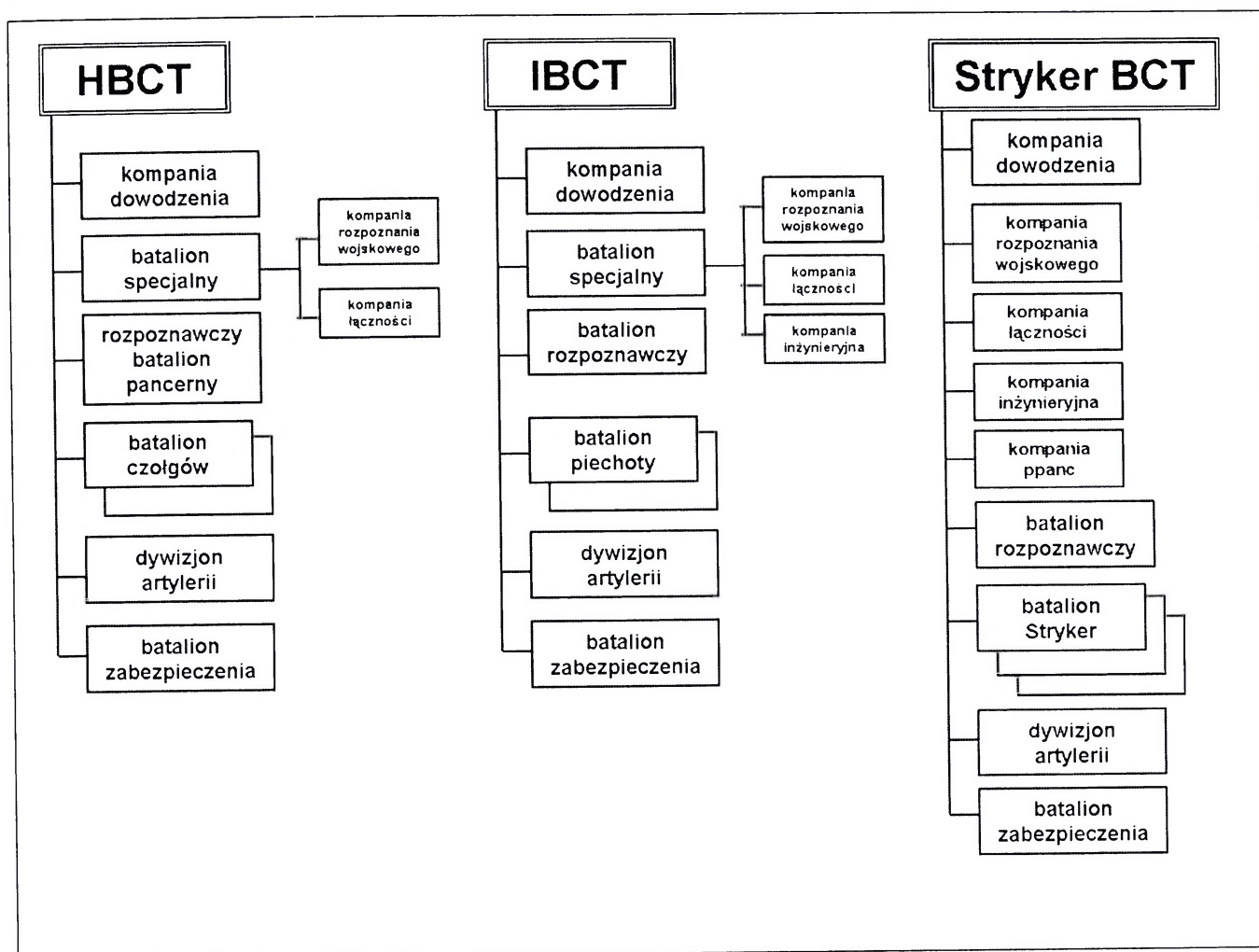
- brygady ogniowe (*Fire Brigade – FB*), które będą wykonywać precyzyjne i skoordynowane uderzeń, powiązane ściśle ze wszystkimi dostępnymi środkami systemu rozpoznania. Ponadto będą one kierowały uderzeniami uzbrojonych bezzałogowych aparatów latających;
- brygady do obserwacji pola walki (*Battlefield Surveillance Brigade – BfSB*), które łącząc w sobie wszystkie możliwości obserwacji i rozpoznania, będą dostarczać wiarygodnej i terminowej informacji brygadam manewrowym;
- brygady wsparcia bojowego (*Combat Support Brigade (Maneuver Enhancement) – CSB (ME)*) będą zabezpieczały działania brygad manewrujących w całym obszarze działania pod względem inżynieryjnym, OPBMAR, OPL, ŻW itp.;
- brygady logistyczne (*Sustainment Brigade – StB*), które w założeniach będą odpowiedzialne za dostarczanie logistycznego zabezpieczenia dla jednostek znajdujących się w całym obszarze odpowiedzialności wojsk własnych;
- brygady lotnictwa wojsk lądowych (*Combat Aviation Brigade – CAB*) będą planowały, przygotowywały, wykonywały i oceniały uderzenia śmigłowców szturmowych. Planuje się cztery warianty organizacji tych brygad: ciężką, średnią, lekką i ekspedycyjną.

Manewrowe brygady, na bazie Brygadowych Grup Bojowych (*Brigade Combat Team – BCT*), będą dzieliły się na trzy typy: ciężka (*Heavy BCT – HBCT*), piechoty (*Infantry BCT – IBCT*) i Stryker (*Stryker BCT – SBCT*). Będą one do siebie podobne w strukturze, z tą zasadniczą różnicą, że *SBCT* posiadać będzie trzy bataliony manewrowe, a *HBCT* i *IBCT* tylko po dwa (Rys. 4.1)⁷².

⁷⁰ 2007 Army Modernization Plan, Department of the Army, Waszyngton 2007, s. 25.

⁷¹ Tamże, s. 28-29.

⁷² Tamże, s. 26.

Rys. 4.1. Struktury organizacyjne amerykańskich brygad manewrowych.
Źródło: Opracowanie własne.

W pierwszych dwóch dekadach XXI wieku Stany Zjednoczone planują wprowadzić w życie koncepcję zwaną *Force XXI*⁷³, wynikającą z założeń *Joint Vision 2020*, która obejmuje całe siły zbrojne. Jej częścią jest koncepcja *Army XXI*⁷⁴, która z kolei odnosi się do wojsk lądowych. Podstawowym celem jest integracja technologii informacyjnej, służącej do zdobywania, opracowywania, wymiany i terminowego wykorzystywania informacji na całym obszarze działań militarnych.

Z założeń tej koncepcji wynika, że jednolity system informacyjny nie będzie rodzajem banku danych, ale będzie miał możliwość „tworzenia wiedzy”, dzięki czemu powstanie możliwość otrzymywania „gotowego produktu”⁷⁵. Całość oparta jest o omówioną wcześniej, teorię sieciocentrycznych działań militarnych, zakładającą, że siły, które będą miały wspólną świadomość sytuacyjną dzięki dzieleniu się posiadaną wiedzą oraz zdolność do samosynchronizacji, zdobędą w konsekwencji przewagę informacyjną, która jest kluczowym czynnikiem w osiąganiu sukcesu. Jednakże

⁷³ Force XXI – Siły Zbrojne XXI wieku.

⁷⁴ Army XXI – Wojska Lądowe XXI wieku.

⁷⁵ Gmurczyk D., *Transformacja Sił Zbrojnych USA*, dz. cyt., s. 5.

w tym celu niezbędny jest nieograniczony i efektywny dostęp do informacji oraz szybszy proces dowodzenia.

W publikacjach dotyczących transformacji amerykańskich wojsk lądowych proces wyposażania jednostek w nowoczesną technologię informacyjną, wspomagającą systemy *C4ISR*⁷⁶ nazywany jest „ucyfrowieniem”. Jest on prowadzony od kilku lat⁷⁷ przy dużych nakładach finansowych. Docelowe plany obejmują wprowadzenie w wojskach lądowych ponad 100 nowych różnego rodzaju systemów technologii cyfrowej⁷⁸, które mają ze sobą współpracować. Szczególny nacisk kładzie się na wspieranie procesu podejmowania decyzji i dowodzenia podległymi siłami na szczeblu brygady i batalionu.

Jednym z najważniejszych, a może najważniejszym systemem jest *FBCB2*⁷⁹. Umożliwia on zobrazowanie sytuacji we wnętrzu wozów bojowych na mapach cyfrowych, uaktualnianej w czasie niemal rzeczywistym, a przede wszystkim współużytkowanie informacji przez wszystkich użytkowników systemu (głównie ma zastosowanie w siłach od szczebla brygady w dół). Dzięki zapewnieniu stałej łączności, nieprzerwanemu dostępowi do informacji o sytuacji oraz danych z rozpoznania, system ten pozwala na ciągłe dowodzenie siłami, w tym przede wszystkim kierowanie ogniem i logistyką, nawet w czasie zmiany położenia stanowisk dowodzenia. W efekcie oczekuje się zwiększenia skuteczności rażenia, możliwości ochrony wojsk i tempa działań.

W tym miejscu warto nieco szerzej scharakteryzować wspomniany system. *FBCB2* w każdym wozie bojowym składa się z⁸⁰:

- komputera, który może obrazować różnorodne informacje, w tym przede wszystkim wspólny obraz sytuacji, z uwypukleniem położenia sił własnych i przeciwnika;
- oprogramowania, które automatycznie łączy informacje z wojskowych i cywilnych satelitów GPS oraz systemów rozpoznawczych, bazy danych oraz poszczególnych jednostek sprzętu (włącznie z danymi o stanie amunicji, paliwa itp.);

⁷⁶ C4ISR – Command Control Computer Communication Intelligence Surveillance Reconnaissance.

⁷⁷ Decyzję o „ucyfrowieniu” pierwszej jednostki (4DP) podjęto w sierpniu 1997 roku.

⁷⁸ Por. Battlefield Automation. Performance Uncertainties Are Likely When Army Fields Its First Digitized Division, US General Accounting Office, Waszyngton, Lipiec 1999, s. 3. Na ten cel w latach 2000-2005 planowano przeznaczyć ponad 20 mld dolarów.

⁷⁹ FBCB2 – Force XXI Battle Command Brigade and Below.

⁸⁰ Battlefield Automation. Performance Uncertainties, dz. cyt., s. 8.

- interfejsu do systemów łączności.

Bezpośrednio związany z *FBCB2* jest tzw. *blue tracking system*, który umożliwia śledzenie na ogromnym ekranie sił własnych oraz przeciwnika, z możliwością określenia każdej formacji aż do szczebla plutonu. Dzięki temu można dysponować w realnym czasie pełnymi danymi o lokalizacji wojsk własnych, sile i kierunku działania, a zatem posiada się znacznie większą wiedzę o własnych siłach niż dotychczas było to możliwe. System ten jest niezwykle pomocnym narzędziem w sprawowaniu dowodzenia i kierowaniu działaniami na szczeblu taktycznym, ponieważ umożliwia dowódcom stały dostęp do precyzyjnych informacji o swoich jednostkach.

Obecnie pierwszą „ucyfrowioną” jednostką w amerykańskich wojskach lądowych jest 4 Dywizja Piechoty. W dalszej kolejności procesem tym ma być objęta 1 Dywizja Kawalerii oraz 3 Pułk Kawalerii Pancernej. Ma on znacząco poprawić zdolności tych sił w zakresie⁸¹:

- zintegrowania dowodzenia od szczebla plutonu do korpusu;
- dostępu do wspólnego obrazu sytuacji na każdym szczeblu;
- posiadania mniejszych jednostek o większych możliwościach w zakresie skuteczności rażenia i ochrony;
- większej efektywności procesów zabezpieczenia logistycznego na całym obszarze działań;
- interoperacyjności działań połączonych na poszczególnych poziomach dowodzenia.

Badania wskazują, że przedsięwzięcia w zakresie transformacji dotyczą zrównoważenia możliwości ogniowych, manewrowych i ochronnych ze zdolnością do skutecznego reagowania, włączając w to zdolność do sprawnego przegrupowania w dowolny obszar i prowadzenia ciągłych działań przy użyciu mniejszych sił. W rezultacie jednostki wojsk lądowych mają dominować w pełnym spektrum działań militarnych.

Nowe wyzwania, zmieniające się warunki i charakter konfliktów zbrojnych, w tym potrzeba prowadzenia operacji o charakterze pokojowym, spowodowały konieczność wyposażenia jednostek wojsk lądowych w odpowiednie środki, przede wszystkim nowoczesne wozy bojowe. Stało się to niezbędne w związku

---

⁸¹ Tamże, s. 4.

z rozszerzającym się zakresem zadań, gdzie oprócz typowych, związanych z obroną własnego terytorium, coraz częściej wojsko odgrywa kluczową rolę w zapobieganiu konfliktom lub przywracaniu pokoju.

W konsekwencji wielu analiz i badań prowadzonych w amerykańskich Wojskach Lądowych wybrano kołowy transporter opancerzony *Stryker*, którego pierwowzorem był transporter *Piranha III*, postrzegany jako podstawowa platforma bojowa. Na bazie tej platformy, oprócz typowego transportera piechoty, powstała cała gama specjalistycznych pojazdów, do których zalicza się:

- wozy dowodzenia;
- moździerze samobieżne;
- wozy rozpoznawcze;
- niszczyciele czołgów z ppk;
- wozy kierowania wsparciem ogniowym;
- wozy ewakuacji medycznej;
- wozy saperskie.

Rozpoczęto przekształcanie sześciu istniejących brygad w tzw. Brygadowe Grupy Bojowe typu *Stryker* (SBCT), dla których przewiduje się wyprodukowanie ponad 2 tysięcy *Strykerów*⁸². Nowe brygady mają być lżejsze, zdolne do szybszego rozwinięcia i posiadać większe możliwości bojowe, a w konsekwencji mają być skuteczniejsze w działaniach w różnych środowiskach i w całym spektrum działań militarnych, od działań humanitarnych, poprzez operacje wsparcia pokoju, a kończąc na konfliktach zbrojnych o dużej skali.

Fundamentalnymi wyznacznikami, dotyczącymi potencjału nowych brygad były⁸³:

- wysoka mobilność na szczeblu taktycznym, operacyjnym i strategicznym;
- zdolność do przeprowadzenia rozstrzygających działań, poprzez użycie spieszony piechoty, wspartej przez organiczne środki prowadzenia ognia bezpośredniego i pośredniego;
- zwiększenie stopnia wspólnego zrozumienia sytuacyjnego.

Ponadto, zgodnie z założeniami jako siły szybkiego użycia, powinny posiadać

⁸² Por. Military Transformation. The Army and OSD Met Legislative Requirements for First Stryker Brigade Design Evaluation, but Issues Remain for Future Brigades, US General Accounting Office, Waszyngton, grudzień 2003, s. 5. Pierwsza BCT, w którą przeistoczyła się 3 Brygada 2DP, otrzymuje nowy sprzęt od połowy 2002 roku.

⁸³ Tamże, s. 5.

one wystarczający potencjał bojowy do prowadzenia wszelkich działań natychmiast po przybyciu do określonego obszaru. Oprócz tego brygada powinna być dostosowana do sprawnego przyjęcia dodatkowego wsparcia lub wzmocnienia. Również szkolenie od początku obejmowało wszelkiego typu potencjalne zadania, które mogą być realizowane przez brygadę, aby była gotowa znacznie wcześniej niż jednostki w obecnym kształcie⁸⁴.

Ze względu na to, że brygady typu *Stryker* są strukturą całkowicie nową i jednocześnie odmienną od dotychczasowych, zdecydowano się na przeprowadzenie gruntownej oceny, szczególnie pod kątem posiadania zdolności do rozwinięcia oraz realizacji wszystkich potencjalnych zadań. Aby ją przeprowadzić zmodyfikowano istniejące ćwiczenia, które zostały przeprowadzone w dwóch ośrodkach poligonowych – *Joint Readiness Training Center* i *National Training Center*. Ich celem była ocena poziomu wyszkolenia oraz określenie obszarów, które należy doskonalić. Ćwiczenia prowadzone były w warunkach jak najbardziej zbliżonych do rzeczywistych, przeciwko siłom przeciwnika, który działał zgodnie ze scenariuszem przewidywanym podczas konfliktu zbrojnego na dużą skalę oraz w ramach konfliktu małej intensywności. Przykładowo jeden ze scenariuszy zakładał prowadzenie działań przeciwko siłom zmechanizowanym, natomiast inny realizację w terenie zurbanizowanym zadania o charakterze zbliżonym do operacji wymuszania pokoju.

Podczas tych ćwiczeń brygada była wzmocniana przez lotnictwo wojsk lądowych, żandarmerię wojskową, a także pododdziały czołgów. Przeprowadzono między innymi zmianę miejsca dyslokacji na dużą odległość, przy wykorzystaniu różnych sposobów transportu (drogowy, kolejowy, morski, powietrzny). Należy przy tym zaznaczyć, że w zespole oceniającym byli również niezależni eksperci, którzy wcześniej odbyli przeszkolenie w zakresie doktryn stosowanych w BCT typu *Stryker*.

W ramach sprawdzenia brygady założono, że zostanie ona oceniona pod względem stopnia osiągnięcia następujących zdolności:

- osiągnięcie odpowiedniej równowagi w zakresie możliwości przerzutu na dużą odległość, a wymaganiami odnośnie dominacji na obszarze działania;
- realizacja zadań w pełnym spektrum działań militarnych (od typowo wojennych do pokojowych);

---

⁸⁴ Przykładowo obecne jednostki otrzymują zadanie, następnie szkolą się do określonego zadania i dopiero wtedy rozpoczynają jego realizację.

- zmniejszenie wymagań odnośnie skali zabezpieczenia logistycznego;
- ujednoczenie sprzętu dzięki zastosowaniu tej samej platformy jako bazy dla pojazdów o różnym przeznaczeniu;
- mobilność;
- prowadzenie walki;
- zrozumienie sytuacyjne i osiągnięcie przewagi informacyjnej;
- ochrona sił;
- rażenie;
- skuteczność działania;
- interoperacyjność w działaniach połączonych i wielonarodowych;
- elastyczność działania;
- wykorzystanie wzmocnienia i wsparcia.

W oparciu o analizę wniosków z przeprowadzonych ćwiczeń stwierdzono, że BCT typu *Stryker* spełnia oczekiwania i należy kontynuować proces modernizacji następnych brygad. Oceniono, że najsilniejszymi stronami tego typu brygady były możliwości przemieszczenia przy wykorzystaniu różnych środków transportu i natychmiastowa gotowość do działania. Dużym atutem samego transportera była szybkość, manewrowość i skuteczność rażenia.

Pomimo, że ogólna ocena była pozytywna, to jednak stwierdzono pewne niedociągnięcia. Dotyczyło to szczególnie niezbyt efektywnego wykorzystania technologii cyfrowej (w tym przede wszystkim systemów wsparcia dowodzenia tj. *FBCB2*), co spowodowało niestabilne i niekompletne posiadanie wspólnego obrazu operacyjnego, a w rezultacie zmniejszenie stopnia wykorzystania wszystkich dostępnych sił i środków. Podstawowym tego powodem były problemy przy realizacji planu wdrożenia nowego sprzętu⁸⁵ oraz brak wystarczającego czasu na przeszkolenie specjalistyczne w tym zakresie.

Dokonano również oceny pod innym kątem, porównując *Strykera* z *M113*. Z przeprowadzonych badań wynika, że *Stryker* jest zdecydowanie lepszym pojazdem bojowym od *M113*. Okazało się, że biorąc pod uwagę zakup i 20-letni okres eksploatacji, *Strykery* będą nieco droższymi środkami walki, ale są szybszymi, bardziej wygodnymi platformami dla żołnierzy, których lepiej chronią przed kulami

---

⁸⁵ Nie wszystkie transportery *Stryker* były wyposażone w *FBCB2*, bowiem posiadała go tylko połowa z nich w każdym plutonie.

i minami. Pod względem logistycznym brygady *Strykerów* wymagają zaś znacznie mniejszych nakładów od tych, które potrzeba na utrzymanie dotychczasowych brygad wyposażonych w *M113*. Natomiast obydwie wozy bojowe wykazały taką samą skuteczność rażenia, a ich użycie stwarza podobne zagrożenie dla przeciwnika⁸⁶.

Warto jednakże podkreślić, że *Strykery* są wozami „prześciowymi”, które mają przetrzeć szlak i umożliwić płynne przejście brygadowych grup bojowych na zupełnie nową generację wozów bojowych, tworzonych w ramach programu *Future Combat System* (FCS). Już teraz niektóre elementy konstrukcji wozów FCS oraz sposób ich działania są poddawane badaniom w ramach użycia *Strykerów*. Niemniej jednak istotna rewolucja nastąpi z chwilą wdrożenia innowacyjnych technologii powstających wraz z rozwijaniem FCS. Z tego względu warto przeanalizować w szerszym zakresie amerykańskie rozwiązania i plany.

Według prognoz amerykańskich ekspertów w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku nastąpi znaczący przełom technologiczny, który będzie miał znaczący wpływ na teorię prowadzenia działań militarnych. Przewiduje się, że będziemy mieli do czynienia z zupełnie innymi niż dotychczas środkami walki i wsparcia, w związku z prowadzeniem zaawansowanych prac badawczo-rozwojowych, szczególnie w amerykańskich i zachodnioeuropejskich koncernach. Nowe rozwiązania konstrukcyjno-doświadczalne są w pewnym sensie odpowiedzią na zapotrzebowanie przyszłych sił połączonych związane z koncepcją *Joint Vision 2020*⁸⁷ oraz założeniami transformacji, prowadzonej w amerykańskich siłach zbrojnych.

Dla transformacji wojsk lądowych fundamentalne znaczenie będzie miało rozwijanie i wdrażanie w życie programu *Future Combat System*, który jest najbardziej rozbudowanym i niezwykle złożonym przedsięwzięciem, ale jednocześnie najkosztowniejszym ze znanych obecnie projektów tego typu. Jest on największym i zarazem najbardziej ambitnym programem zbrojeniowym wojsk lądowych w historii⁸⁸. Inicjatywa stworzenia tego programu sięga lat 80-tych, ale został on formalnie uruchomiony w roku 2000. Głównym celem FCS jest zaprojektowanie i wprowadzenie na wyposażenie jednostek wojsk lądowych całkowicie nowych

⁸⁶ Łuczak W., *Strykery torują drogę wozom FCS*, Raport Wojsko Technika Obronność, 03/2003, s. 18.

⁸⁷ Koncepcja „*Joint Vision 2020*” zawiera wytyczne dotyczące przeprowadzenia głębokich zmian w zakresie zdolności bojowych, doktryn oraz uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Stanowi również pewnego rodzaju drogowskaz dla decydentów podejmujących decyzje w zakresie prowadzonego procesu transformacji sił zbrojnych USA.

⁸⁸ Por. Łuczak W., *Rewolucja w US Army*, Raport Wojsko Technika Obronność, 12/2002, s. 38. Całość kosztów uruchomienia FCS szacowana jest na prawie 60 mld dolarów.

systemów walki, od wozów bojowych do indywidualnego wyposażenia żołnierza. Program ten ma doprowadzić do znacznego zwiększenia możliwości bojowych sił lądowych, dzięki czemu będą one zdolne do dominowania w pełnym zakresie, co stanowi główne założenie koncepcji *Joint Vision 2020*.

Podstawową ideą FCS jest zmniejszenie jednostek pod względem ilościowym przy jednoczesnym zapewnieniu im większych zdolności, w tym skuteczności rażenia, możliwości ochronnych i manewrowych. Zakłada się, że w 2014 roku pierwsza brygada w pełni wyposażona w systemy programu FCS osiągnie gotowość do działania⁸⁹. Ta typowo samodzielna grupa bojowa będzie nosić miano *Unit of Action* (UA). Będzie ją można przerzucić samolotami transportowymi C-130 do dowolnego obszaru na kuli ziemskiej w 4 dni⁹⁰. A zatem może stanowić wysmienite narzędzie w zakresie reagowania kryzysowego, a w tym operacji wsparcia pokoju.

Program FCS zakłada, że dzięki postępowi technologicznemu możliwe będzie stworzenie o wiele lżejszych wozów bojowych niż czołgi, jednakże o podobnych właściwościach techniczno-taktycznych. Masa tego typu wozu, a właściwie platformy wraz ze specjalistycznym wyposażeniem zależnie od przeznaczenia, nie powinna przekraczać kilkunastu ton, ze względu na potrzebę transportowania ich drogą powietrzną na pokładzie samolotu C-130. Mają one w przyszłości zastąpić transporterzy *Stryker* i posiadać większe możliwości rażenia, między innymi dzięki zastosowaniu takich rozwiązań, jak amunicja teleskopowa oraz wykorzystanie systemów zdalnego sterowania uzbrojeniem pokładowym. Zostanie również zwiększona ochrona poprzez wykorzystanie nowego opancerzenia oraz systemów ostrzegania i przeciwdziałania.

Platformy FCS mają stanowić bazę dla wozów o różnym przeznaczeniu, począwszy od transporterów piechoty, poprzez wozy kierowania bezzałogowymi pojazdami lądowymi i bezpilotowymi aparatami latającymi, a skończywszy na wozach dowodzenia i łączności oraz zabezpieczenia logistycznego. Będą one posiadały napęd hybrydowy, choć już teraz prowadzone są prace badawczo-rozwojowe mające na celu zastąpienie tego rodzaju układów napędowych ogniwoami paliwowymi, wytwarzającymi energię elektryczną dla cichego silnika⁹¹.

⁸⁹ 2004 Army Transformation Roadmap, Army Transformation Office, Waszyngton 2004, s. 4-4.

⁹⁰ Por. Łuczak W., Zrobotyzowana US Army XXI wieku, Raport Wojsko Technika Obronność, 09/2002, s. 36. Ma ona liczyć ma 661 lądowych pojazdów bezzałogowych i maszyn bojowych oraz 513 bezpilotowych aparatów latających.

⁹¹ Tamże, s. 36.

Kolejnym elementem FCS jest nowa generacja indywidualnego wyposażenia żołnierza wojsk lądowych. Ten program nosi nazwę *Land Warrior* i zgodnie z założeniami żołnierz XXI wieku ma dysponować⁹²:

- bronią osobistą wyposażoną w celownik z dalmierzem laserowym, umożliwiającym zlokalizowanie celu bez względu na warunki atmosferyczne;
- hełm wraz z noktowizorem (termowizorem), kamerą na podczerwień, miniaturowym ekranem wyświetlającym potrzebne informacje (np. lokalizację swojej pozycji, informacje z rozpoznania itp.);
- kombinezon monitorujący stan zdrowia żołnierza, dopasowujący się barwami ochronnymi do otoczenia, chroniący przed bronią masowego rażenia;
- urządzenie informujące żołnierza, że został namierzony laserem przeciwnika;
- urządzenie ostrzegające przed minami i pułapkami stawianymi w ziemi;
- system łączności i nawigacji włączony w jednolitą sieć dowodzenia, dzięki czemu będzie mógł na bieżąco otrzymywać rozkazy, aktualizowane informacje o przeciwniku oraz przekazywać zdobyte informacje (pochodzące między innymi z kamery).

Aby dopełnić przyszłościowego obrazu amerykańskich wojsk lądowych w roku 2020 należy wymienić różnego typu roboty i pojazdy zdalnie sterowane. Już obecnie coraz powszechniej wykorzystuje się bezpilotowe aparaty latające, wyposażone w kamery dzień-noć. Prace rozwojowe idą w kierunku wyposażania tych aparatów w uzbrojenie, aby mogły same razić wybrane obiekty, a także zbudowania niewielkich aparatów rozpoznawczych, które mogłyby penetrować wnętrza budynków, bunkrów itp.⁹³ Dzięki temu stanie się możliwe zlokalizowanie przeciwnika, zasadzek i niebezpiecznych urządzeń w tego typu terenie, a dzięki temu ocenienie podejmowanego ryzyka oraz przygotowanie stosownego przeciwdziałania i ochrony.

Na podstawie wniosków z doświadczeń działań militarnych przełomu XX i XXI wieku, a szczególnie operacji sił pokojowych na Bałkanach i w Afganistanie, stwierdzono potrzebę skupienia wysiłku na zapewnieniu pełnej ochrony dla wojsk

⁹² Gmurczyk D., Transformacja Sił Zbrojnych USA, dz. cyt., s. 7; Łuczak W., Zrobotyzowana US Army XXI wieku, dz. cyt., s. 36.

⁹³ Łuczak W., Zrobotyzowana US Army XXI wieku, dz. cyt., s. 36.

działających w warunkach różnego rodzaju zagrożeń, w tym przede wszystkim asymetrycznych. Planuje się skonstruowanie całej gamy różnego typu bezzałogowych pojazdów bojowych i specjalistycznych oraz robotów, aby wszędzie tam, gdzie jest to możliwe maszyny zastąpiły człowieka. Obecnie buduje się prototypy pojazdów przewożących automatyczne działa, wyrzutnie pocisków raketowych i moździerze, a także transportujących bezpilotowe aparaty latające. Dużą wagę poświęca się stworzeniu pojazdów rozpoznawczych, które mogłyby penetrować niedostępne i niebezpieczne tereny oraz wykrywać stanowiska przeciwnika lub pola minowe⁹⁴. Pojazdy bezzałogowe i roboty mają również spełniać ważną rolę w zakresie transportowania zaopatrzenia dla wojsk działających z dala od swych baz.

Konkludując, można stwierdzić, że dalsza realizacja programu FCS zgodnie z przyjętymi założeniami oraz wdrożenie nowych systemów ma kluczowe znaczenie dla transformacji amerykańskich wojsk lądowych. Nie bez podstaw twierdzi się, że przyczyni się to do ogromnych, wręcz rewolucyjnych zmian w teorii i praktyce prowadzenia działań militarnych. Należy również podkreślić, że choć na krótszą metę jego koszty wydają się bardzo wysokie, to w końcowym efekcie Stany Zjednoczone będą dysponować o wiele skuteczniejszymi wojskami lądowymi, które będą bardziej elastyczne, a także w konsekwencji tańsze od obecnych.

Reasumując, należy stwierdzić, że w przyszłych strukturach w każdym rodzaju sił zbrojnych istotne będzie uwzględnienie potrzeby zintegrowania wszystkich wymaganych zdolności na możliwie najniższym szczeblu organizacyjnym. Szczęólnego znaczenia nabiera to w kontekście różnorodnych zadań przewidywanych do realizacji, począwszy od operacji wojennych, a skończywszy na operacjach o charakterze pokojowym.

Zasadniczym celem prowadzonej transformacji przejście do nowych połączonych struktur zadaniowych składających się z mniejszych sił, dobieranych zgodnie z charakterem danej operacji, a nie jak dotychczas jednostek wydzielanych z rodzajów SZ i integrowanych dopiero w czasie działania. W rezultacie skończy się czas podziału na jednostki poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i zacznie się era

---

⁹⁴ Por. Grupa bojowa przyszłości US Army, Raport Wojsko Technika Obronność, 05/2003, s. 44. Prototypy przenośnych małych robotów rozpoznawczych, konstruowanych w ramach FCS, już teraz mają zastosowanie w Afganistanie, gdzie wykorzystuje się je do przeszukiwania jaskiń, bunkrów i budynków zmniejszającym tym niebezpieczeństwo rażenia żołnierzy.

zintegrowanych sił połączonych⁹⁵. Dzięki temu możliwe będzie formowanie odpowiednich zgrupowań dla realizacji określonych zadań. Natomiast nowe uzbrojenie i wyposażenie w znaczny sposób wpłynie na kształt przyszłych sił zbrojnych. Ich rozwój dalej będzie ukierunkowany na zwiększenie możliwości własnego oddziaływania na przeciwnika przy jak największym zabezpieczeniu się przed podobnym oddziaływaniem z jego strony. Odpowiednie wyposażenie pozwoli na prowadzenie każdego rodzaju działań bez względu na warunki terenowe i atmosferyczne. Wartość bojowa zgrupowań zadaniowych mierzona również będzie zdolnością zdobywania, przetwarzania i dystrybuowania informacji w czasie niemal rzeczywistym.

4.2. Wielka Brytania

Analizując literaturę oraz fachowe opracowania dotyczące poszczególnych armii świata, należy jednoznacznie stwierdzić, że brytyjskie wojska lądowe należą do najnowocześniejszych, najlepiej wyposażonych i najlepiej przygotowanych na świecie. Niemniej jednak Brytyjczycy nie zadowolają się tym, czym dysponują obecnie i również dostrzegają nowe wyzwania oraz zagrożenia współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

Brytyjskie Wojska Lądowe składają się obecnie z sił ciężkich i lekkich, w skład których wchodzi dywizje ogólnowojskowe (dwie dywizje zdolne do przerzutu⁹⁶ i trzy dywizje regionalne oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia. Ponadto w skład wojsk lądowych wchodzi również dywizje piechoty, które składają się z samodzielnych batalionów (dziedziczących historyczne tradycje pułków) oraz szereg jednostek spełniających głównie funkcje reprezentacyjne i historyczne. Podstawowym wyposażeniem sił ciężkich są czołgi *Challenger 2* i wozy bojowe *Warrior*, które

---

⁹⁵ Przykładem jest stworzenie w przyszłości systemu brygadowego, gdzie poszczególne brygady będą posiadały mniej pododdziałów ogólnowojskowych niż obecnie funkcjonujące. Natomiast zostaną one wzmocnione pododdziałami rodzajów wojsk, głównie artylerii i rozpoznania. Będą również dysponowały wsparciem lotniczym, które dotąd występowało na szczeblu dywizji. W ten sposób staną się one bardziej samodzielne. Mają one być w dalszym ciągu usytuowane w strukturach dywizji. Jednakże dowództwo dywizji ma zostać zmniejszone, a jego zadania ograniczą się tylko do planowania i dowodzenia podczas działań.

⁹⁶ Do dywizji zdolnych do przerzutu zalicza się 1DPanc (trzy brygady pancerne oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia) i 3DZ (trzy brygady zmechanizowane oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia). Dodatkowo do sił zdolnych do przerzutu zaliczana jest 16BPD, która wchodzi w skład Korpusu Sił Szybkiego Reagowania Sojuszu (ARRC) lub może być użyta jako brygada powietrzno-manewrowa w składzie wyżej wymienionych dywizji.

posiadają duże możliwości ogniowe i ochronne niezbędne w działaniach o wysokiej intensywności. Siły lekkie z kolei mogą być przegrupowane i rozwijane o wiele szybciej niż siły ciężkie, jednakże cechują się znacznie mniejszymi możliwościami ogniowymi i ochronnymi, szczególnie w aspekcie prowadzenia działań przeciwko przeciwnikowi wyposażonemu w sprzęt pancerno-zmechanizowany.

Obecnie można zaobserwować głęboki proces transformacyjny brytyjskich wojsk lądowych, gdzie planuje się, a niekiedy już wprowadza, nowe rozwiązania organizacyjno-strukturalne i wprowadzenie nowej technologii do systemów uzbrojenia i wyposażenia. Zmiany te związane są z podejmowanymi wysiłkami zmierzającymi do dostosowania sił zbrojnych do współczesnych i przyszłych zadań⁹⁷. Ich głównym celem jest sprostanie wyzwaniom w sferze szeroko rozumianej obronności i bezpieczeństwa, poprzez udoskonalenie struktur organizacyjnych i znaczne zwiększenie możliwości bojowych sprzętu i uzbrojenia w zakresie skuteczności i mobilności.

Brytyjscy eksperci wojskowi uważają, że zmiany w strategicznym otoczeniu oraz postęp technologiczny, a także potrzeba natychmiastowego rozwijania sił militarnych, mają istotny wpływ na wymagania odnośnie sposobu prowadzenia operacji w przyszłości. Z tego powodu nacisk jest położony na dysponowanie takimi siłami, które są lżejsze i bardziej mobilne. Odpowiedzią na powyższe jest szereg dokumentów koncepcyjnych⁹⁸, z których najważniejsze to:

- *Future Land Operational Concept (FLOC)* – nowa koncepcja dotycząca przyszłych działań wojsk lądowych;

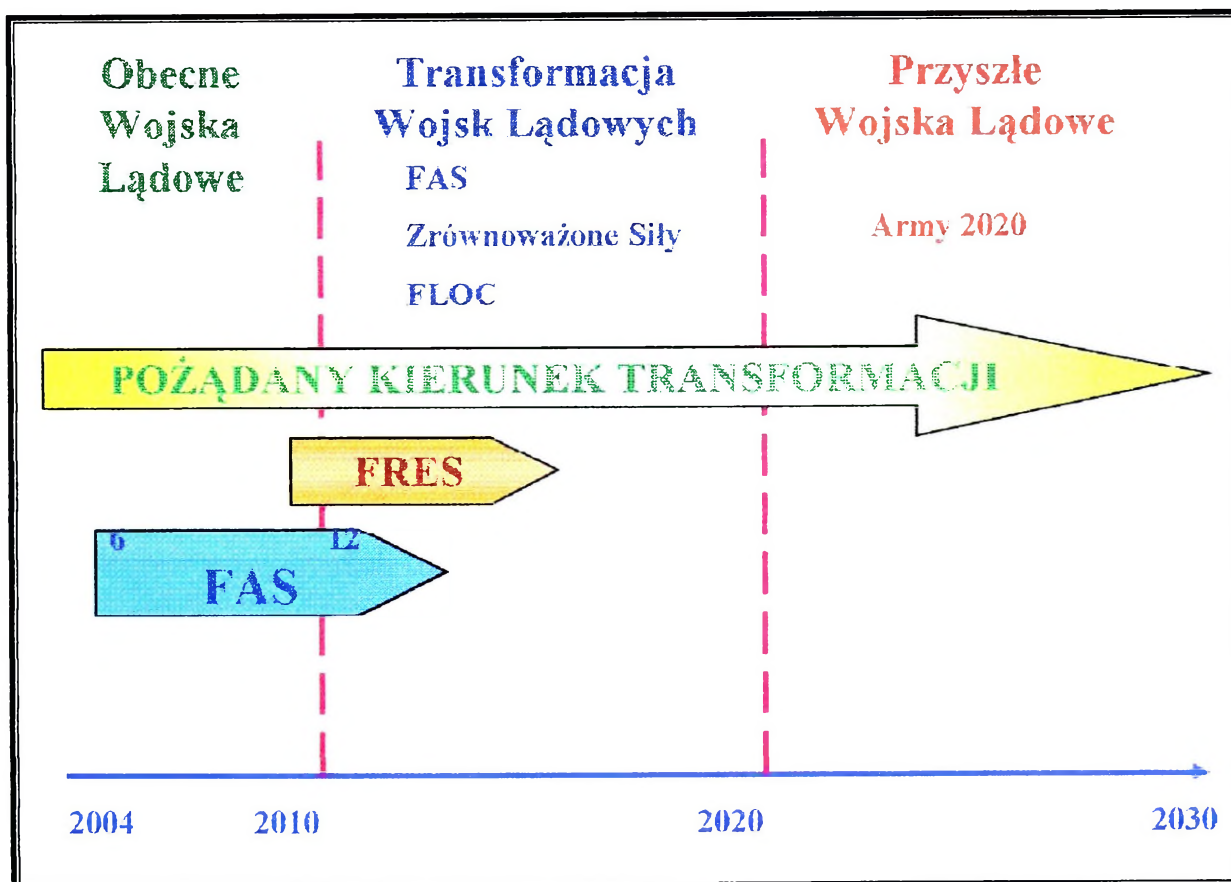
---

⁹⁷ Założenia dotyczące kształtu brytyjskich sił zbrojnych, w tym wojsk lądowych, zostały sprecyzowane w Strategicznym Przeglądzie Obronnym (Strategic Defence Review – SDR) opublikowanym w 1998 roku. Odnosiły się one przede wszystkim do ówczesnych uwarunkowań geopolitycznych, a także nowych wyzwań stojących przed siłami zbrojnymi wobec złożoności środowiska bezpieczeństwa. Po wydarzeniach z 11 września 2001 roku do Strategicznego Przeglądu Obronnego został dodany tzw. „Nowy Rozdział” (SDR New Chapter), który kładł nacisk na walkę z międzynarodowym terroryzmem. Większe znaczenie nabrało posiadania sił ekspedycyjnych, które powinny cechować zdolności do precyzyjnego rażenia, szybkiego przemieszczenia i rozwinięcia w dowolnym rejonie świata (w tym także odpowiedniego zabezpieczenia logistycznego sił rozmieszczonych i działających z dala od baz) oraz działania w środowisku sieciocentrycznym. Por. *Delivering Security in a Changing World*. Defence White Paper, Secretary of State for Defence, Londyn, grudzień 2003, s. 2

⁹⁸ Za rozwój koncepcji i doktryn mających na celu maksymalizowanie zarówno obecnych jak i przyszłych zdolności sił zbrojnych odpowiada Generalny Zarząd Rozwoju i Doktryn (DGD&D – Directorate General of Development & Doctrine), usytuowany w brytyjskim Ministerstwie Obrony. Obecnie głównym zadaniem tego zarządu jest realizowanie szeroko zakrojonego projektu *Army of Tomorrow*, którego celem jest zidentyfikowanie kierunków rozwoju i wymagań mających wpływ na kształt wojsk lądowych w przyszłości.

- *Future Army Structure (FAS)* – projekt przyszłych struktur wojsk lądowych;
- *Future Rapid Effect System (FRES)* – program unowocześniania wyposażenia i sprzętu bojowego;
- *Future Army (Army 2020)* – koncepcyjna wizja wojsk lądowych po roku 2020 łącząca całość prac związanych z kształtem tych wojsk w przyszłości⁹⁹.

Wspólną myślą przewodnią tych dokumentów jest wykreowanie optymalnych zdolności sił lądowych i sposobów ich użycia, aby mogły one zrealizować swoje zadania i osiągnąć zakładane cele w przyszłych operacjach militarnych. Jest to ściśle związane ze stworzeniem odpowiednich struktur i wyposażeniem w najnowocześniejszy sprzęt. Rysunek 4.2 ilustruje ścieżkę rozwoju wojsk lądowych począwszy od 2004 roku poprzez okres „zrównoważonych sił” (ang. *Balanced Force*) w latach 2006-2012 oparty o *FAS*, aż do osiągnięcia założonych celów koncepcji *Army 2020*. Transformacja ta ma na celu przekształcenie brytyjskich wojsk lądowych w nowoczesne siły XXI wieku.

Rys. 4.2. Proces transformacji brytyjskich Wojsk Lądowych

Źródło: *Forging The Future Army*, Directorate General of Development & Doctrine, Londyn 2004.

⁹⁹ Prace nad nią jeszcze nie zostały ukończone.

Koncepcja *FLOC*¹⁰⁰ stanowi w pewnym sensie bazę dla wszystkich prac mających na celu dostosowanie brytyjskich wojsk lądowych do współczesnych i przyszłych uwarunkowań. Podkreśla wymóg sprawnego i terminowego działania, w celu zapobieżenia lub zlikwidowania kryzysu (konfliktu) przez odpowiednio szybko rozwinięte siły militarne. Z tego względu wojska lądowe powinny być ekspedycyjne i mobilne, a więc zdolne do przegrupowania w dowolny obszar oraz posiadać zrównoważone zdolności.

Zauważa się potrzebę posiadania takich sił, które będą w pełni przygotowane do prowadzenia najbardziej prawdopodobnych działań w danej sytuacji, ale jednocześnie będą zdolne sprawnie przejść do najbardziej wymagających i nieprzewidzianych działań. Istotną ich cechą jest tzw. „zręczność” (ang. *agility*)¹⁰¹, ponieważ współcześnie należy szybko podejmować decyzje, błyskawicznie działać i sprawnie przechodzić od jednego typu działania do drugiego¹⁰². Uważa się, że działając sprawnie i z zaskoczenia, można uzyskać przewagę. Dodatkowo struktura organizacyjna tych sił powinna zapewniać pełne wykorzystanie potencjałów połączonych broni, a w dalszej kolejności zintegrowanie tego z innymi komponentami, aby osiągnąć pożądane efekty działań połączonych rodzajów sił zbrojnych.

Koncepcja *FLOC* rozpatruje okres począwszy od roku 2006, kiedy planowane było rozpoczęcie projektu *FAS*, a skończywszy na roku 2020, czyli kulminacyjnym punkcie wizji *Army 2020*. Wraz z innymi, bardziej szczegółowymi koncepcjami, przedstawia założenia dotyczące prowadzenia działań militarnych przez wojska lądowe w XXI wieku. Z jednej strony odpowiada na pytanie, w jaki sposób wykorzystać siły lądowe dla osiągnięcia strategicznych efektów¹⁰³, a z drugiej strony, określa potrzebne zdolności, dzięki którym osiąga się te skutki. Składa się z czterech podstawowych koncepcji:

---

¹⁰⁰ Future Land Operational Concept (FLOC), Directorate General of Development & Doctrine, Londyn 2004.

¹⁰¹ Zręczny – umiejący tak postępować, aby osiągnąć jakieś korzyści; zdolny do sprawnego wykonywania określonych czynności. Por. Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1989.

¹⁰² Koncepcja ta traktuje także o tzw. wojnie trójblokowej, jednoczesnym prowadzeniu działań bojowych, humanitarnych i pokojowych na tym samym obszarze operacji, równocześnie przez te same siły.

¹⁰³ Por. Future Land Operational Concept (FLOC), dz. cyt. Strategiczne skutki są następujące: zapobieżenie, odstraszenie, wymuszenie, przerwanie, zniszczenie, opanowanie, pokonanie, ustabilizowanie.

- Siły uniwersalne (ang. *Agile Forces*) – dotyczy potrzeby stworzenia takich sił, które będą zdolne do optymalnego przystosowania się do permanentnie zmieniającego się i niepewnego otoczenia strategicznego. Cechami tak postrzeganej uniwersalności są: elastyczność odnośnie otrzymanego zadania, wszechstronność i użyteczność w stosunku do różnego rodzaju zadań, zdolność do natychmiastowej i skutecznej reakcji na nowe zagrożenie, zdolność do przystosowania doktryn i procedur do nowych okoliczności. Uniwersalność obejmuje wszystkie aspekty funkcjonowania sił militarnych, począwszy od szkolenia i przygotowania ludzi i sprzętu, a skończywszy na prowadzeniu określonych działań, również wielonarodowych. Jednym z najważniejszych czynników warunkujących powodzenie jest czynnik „ludzki”, a w szczególności możliwości intelektualne żołnierzy. Ważne jest przy tym wykorzystanie lub wykształcenie powyższych cech w umysłach dowódców i podległych im osób.
- Działania ukierunkowane na skutki (ang. *Effects Based Operations – EBO*) – koncepcja ta skupia się na pożądanym stanie końcowym w celu określenia bardziej skutecznych sposobów jego osiągnięcia. Można stwierdzić, że są tu rozważane pożądane skutki na poziomie strategicznym, sposoby dojścia do nich na poziomie operacyjnym i środki, dzięki którym osiąga się te skutki na poziomie taktycznym. Jednakże kwestie z tym związane należy rozpatrywać w kontekście połączonych działań. Działanie komponentu lądowego jest tu w głównej mierze oparte o zastosowanie podejścia manewrowego, ukształtowanie stosownego obrazu obszaru działań u przeciwnika, obniżenie jego woli i zaatakowanie tych elementów, które decydują o jego spójności. Ważnymi czynnikami w tej koncepcji są: uzyskanie zaskoczenia, skuteczność operacji informacyjnych, redukcja najważniejszych potencjałów bojowych przeciwnika i wykorzystywanie jego słabych stron.
- Ukierunkowana logistyka (ang. *Directed Logistics – DL*) – jest to zdolność do skutecznego kierowania wysiłkiem logistycznym w określonym miejscu i czasie, wykorzystując technologię informacyjną

i łączność. Dodatkowo obejmuje ona charakterystykę i możliwości przyszłego sprzętu i wyposażenia, procesy logistyczne oraz szkolenia w tym zakresie. Ukierunkowana logistyka nie jest właściwie odpowiedzią na wymagania, ale jest integralną częścią każdego działania i umożliwia w znaczącym stopniu powodzenie tychże działań. Zależy ona jednak w dużym stopniu od wprowadzenia technologii cyfrowej i zastosowania sieciowego systemu logistycznego, a także od zręczności i ekonomii sił logistycznych, zarówno w aspekcie struktur, jak i procedur.

- Zdolność do działania w sieci (*Network Enabled Capability – NEC*) – jest to koncepcja, która spaja pozostałe koncepcje. Dzięki informacji, która jest bardziej precyzyjna i terminowa, dowódca może szybciej podejmować decyzje, a siły mogą skuteczniej działać poprzez przejęcie inicjatywy. Zgodnie z założeniami systemu dowodzenia, łączności oraz rozpoznania powinny być efektywne i charakteryzować się interoperacyjnością w kontekście działań połączonych i wielonarodowych. Dodatkowo systemy informacyjne na strategicznym, operacyjnym i taktycznym szczeblu muszą stanowić całość jednego systemu.

Warto podkreślić, że koncepcja ta zakłada błyskawiczne przemieszczanie manewrowych sił, wspieranych przez ukierunkowaną logistykę, w celu przeprowadzania operacji lądowych mających na celu osiągnięcie konkretnych efektów. Wykorzystuje przy tym możliwości zapewnione dzięki współpracy w sieci, w ramach zintegrowanych działań wielonarodowych. Siły takie powinny mieć możliwość dostosowywania się do warunków operacji poprzez tworzenie zgrupowań połączonych sił, również w działaniach prowadzonych za granicą jako siły ekspedycyjne.

W oparciu o założenia koncepcji *FLOC* opracowano projekt przyszłej struktury organizacyjnej wojsk lądowych (*FAS*). Od 2006 roku zaczęto wprowadzać tę strukturę, z takim założeniem, żeby w 2012 roku wojska¹⁰⁴:

---

¹⁰⁴ Forging The Future Army, Directorate General of Development & Doctrine, Londyn 2004.

- osiągnęły pełną funkcjonalność w całym spektrum prawdopodobnych zadań militarnych i posiadały zdolności do szybkiego rozwinięcia i działania;
- mogły zastosować mechanizmy skutecznego generowania sił, wykorzystując również przy tym w najlepszy sposób rezerwowe siły, zdolne do przegrupowania i rozwinięcia;
- były w stanie efektywnie wprowadzać nowy sprzęt i uzbrojenie.

Ogólnym założeniem wymienionej koncepcji jest stworzenie takich sił, które będą elastyczne w użyciu, mobilne, posiadały zrównoważone zdolności, zdolne do reagowania na konkretne potrzeby, w celu osiągnięcia wymaganych rezultatów. W zależności od charakteru działań militarnych komponent sił lądowych przyjmować będzie odpowiednią strukturę, dostosowaną do potrzeb. Istotnym aspektem jest równowaga pomiędzy siłami lekkimi, średnimi i ciężkimi oraz odejście od armii opartej o zimnowojenne założenia.

Brytyjskie wojska lądowe składają się obecnie z sił lekkich oraz ciężkich, brakuje natomiast czynnika pośredniego. Zdaniem płk. Weighilla¹⁰⁵ (z-cy dyrektora Biura Koncepcji Systemów Wojsk Lądowych MON Wielkiej Brytanii) armia brytyjska, wykorzystując siły ciężkie, jest obecnie zdolna do prowadzenia operacji na dużą skalę. Siły lekkie są zoptymalizowane pod kątem szybkiej dyslokacji, ale wymagają również wzmocnienia elementami cięższymi. Są one ważne dla wywiadu (rozpoznania), zbierania informacji, ale potrzebują wzmocnienia siły ognia. Zrównoważone siły oznaczają połączenie trzech potencjałów. Pozwolą one dostosować się do specyficznych uwarunkowań każdej ewentualnej operacji, również w kontekście operacji połączonych i wielonarodowych. Niezbędne jest więc stworzenie komponentu średniego, aby móc prowadzić działania w sposób bardziej elastyczny i brać udział w większej liczbie zsynchronizowanych mniejszych operacji, zamiast w mniejszej liczbie większych. Brakujący komponent średni zrównoważy istniejącą strukturę. Będzie on przeznaczony zarówno do prowadzenia działań typowo bojowych, jak również do innego rodzaju operacji takich, jak na przykład utrzymanie pokoju. Będzie stanowił istotne wsparcie operacji pokojowych, maksymalnie wzmocni efektywność oraz elastyczność działań.

¹⁰⁵ Weighill R. P. M., FLOC – przejście Armii Brytyjskiej w XXI wiek, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003, s. 22.

Idea *FAS* sprowadza się w swojej istocie do utworzenia dwóch lekkich, trzech średnich i dwóch ciężkich dywizji. W przyszłości, jeśli możliwości technologiczne i czynniki ekonomiczne pozwolą, planuje się zastąpienie jednej dywizji ciężkiej dywizją średnią.

W latach 2006-2007 kontynuowano zakładane w projekcie *FAS* zmiany strukturalno-organizacyjne, dotyczące przede wszystkim przekształcenia batalionów piechoty w pododdziały manewrowe oraz reorganizacji jednostek rozpoznania i łączności. Przewiduje się, że do końca 2007 roku struktura pułków będzie oparta o zwiększone pod względem wielkości i zdolności bataliony, a do kwietnia 2008 zostanie zredukowana liczba batalionów piechoty z 40 do 36 (z czego jeden zostanie przeformowany w batalion rozpoznania specjalnego).

W wojskach lądowych prowadzone są również głębokie zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu. W ostatnim roku wprowadzono szereg nowoczesnego uzbrojenia, w tym przede wszystkim wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych, automatyczne wyrzutnie granatów, pojazdy typu *Bulldog*, *Vector* i *Mastiff* oraz pojazdy inżynieryjne (*Titan* i *Trojan*). Udoskonalono również pancerze i dodatkowo wyposażono jednostki w radiostacje *Bowman* (10 tysięcy sztuk).

Dla realizacji założeń transformacji konieczne jest także stworzenie nowej generacji systemów bojowych, zapewniających siłom zbrojnym możliwości bojowe zbliżone do sił ciężkich, przy zachowaniu mobilności taktyczno-operacyjnej podobnej do sił lekkich oraz znajomość sytuacji na odpowiednio wysokim poziomie. Będzie to możliwe dzięki wdrożeniu programu *FRES*, którego wprowadzenie jest planowane na 2009 rok, a pełna realizacja na rok 2015.

FRES zakłada, że brytyjska armia w przyszłości będzie osiągała lepsze skutki, angażując mniejszą ilość środków. Nowe wymagania dotyczą przede wszystkim nie modernizacji, ale wymiany przestarzałego sprzętu bojowego. Systemy uzbrojenia, które nie są perspektywiczne zostaną zastąpione nowymi. Wozy bojowe będą bardziej odporne, doskonalsze technologicznie, będą miały możliwość lepszego rozpoznania sytuacji, bezpieczną łączność, mobilność taktyczno-operacyjną, a także zdolność do koordynowania prowadzonego ognia¹⁰⁶. *FRES* daje także szansę zintegrowania średniego i ciężkiego potencjału sił i powinien zapewniać jego

---

¹⁰⁶ Tamże, s. 22.

funkcjonalność. Technologia cyfrowa będzie swoistym katalizatorem wszystkich przemian.

Program *FRES* odnosi się w istocie do tworzenia wozu opancerzonego (platformy bazowej), zbliżonego w założeniach do rodziny amerykańskich *Strykerów*, przeznaczonych dla średnich sił lądowych, które będą zdolne do prowadzenia długotrwałych, ekspedycyjnych działań w pełnym spektrum operacji militarnych, w połączonym i wielonarodowym środowisku. Z założeń wynika, że przyszłe uzbrojenie musi spełniać następujące wymagania:

- mobilność;
- szybkość;
- skuteczność;
- odpowiednią ochronę;
- uniwersalność;
- zminimalizowane potrzeby zabezpieczenia logistycznego.

Brytyjskie Ministerstwo Obrony Narodowej przeznaczyło ogromne sumy pieniędzy¹⁰⁷ na wdrożenie do wojsk lądowych nowych pojazdów opancerzonych. Obecne założenia przewidują, że potrzebne będzie około trzy i pół tysiąca takich pojazdów.

Pojazdy *FRES* mają w przyszłości zastąpić transportery *Saxon*, *FV430* i rodzinę pojazdów rozpoznawczych *CVR(T)*. W dalszej kolejności przewiduje się wycofywanie czołgów *Challenger 2* i transportera *Warrior*. W rezultacie mają one spełniać rolę platformy dla różnego rodzaju pojazdów, takich jak wozy:

- dowodzenia;
- rozpoznania (ogólnowojskowego, inżynieryjnego, artyleryjskiego);
- przeciwpancerne (niszczyciele czołgów i innych środków opancerzonych przeciwnika);
- wsparcia piechoty (transport, bezpośrednie wsparcie w walce);
- zabezpieczenia inżynieryjnego (w aspekcie pokonywania przeszkód wodnych, minowania, rozminowywania wykonywania prac inżynieryjnych);

---

¹⁰⁷ Por. Pengelley R., *Future Rapid Effect System leads British forces' transformation*, Jane's, sierpień 2003. Przewidywany koszt wyposażenia stanowić będzie 6 bilionów funtów brytyjskich. Ocenia się, że całkowity koszt (włącznie z eksploatacją, szkoleniem i dodatkowym wyposażeniem) w ciągu najbliższych trzech dekad będzie wynosił prawie 50 bilionów funtów.

- wsparcia ogniowego (ogniem pośrednim armat i moździerzy montowanych na platformie);
- obrony przeciwlotniczej;
- obrony przed bronią masowego rażenia;
- łączności i walki elektronicznej;
- zabezpieczenia logistycznego;
- ewakuacji i pomocy medycznej;
- remontowo-ewakuacyjne;

Brytyjskie MON zakłada, że pojazdy programu *FRES* muszą posiadać¹⁰⁸:

- zdolność do przetrwania (*survivability*) – zintegrowanie systemów pancerzy pasywnych i aktywnych oraz innych technologii ochronnych;
- zdolność do przerzutu (*deployability*)¹⁰⁹ – przede wszystkim możliwość transportowania samolotami A400M (ładowność do 35 ton)¹¹⁰;
- zdolność do działania w sieci (*networked enabled capability*)¹¹¹ – pełne zintegrowanie wszystkich pojazdów w szerszą sieć cyfrowej łączności i systemów zobrazowania pola walki;
- możliwość unowocześniania wszystkich elementów (*through-life upgrade potential*) – co najmniej przez 30 lat użytkowania.

Reasumując, można stwierdzić, że proces transformacji brytyjskich wojsk lądowych dotyczy przede wszystkim nowych rozwiązań organizacyjno-strukturalnych i wprowadzenia nowej technologii do systemów uzbrojenia i wyposażenia. Zmiany te związane są z podejmowanymi wysiłkami zmierzającymi do dostosowania wojsk lądowych do współczesnych i przyszłych zadań. Wyraźnie rysują się tendencje

¹⁰⁸ The Army's requirement for armoured vehicles: the FRES programme. Seventh Report of Session 2006-07, House of Commons. Defence Committee, Londyn, luty 2007, s. 13.

¹⁰⁹ Por. Hurley S., To what extent is the British Army able to meet the joint operational challenges of the future?, Joint Services Command and Staff College, 2007. Brytyjskie wojska lądowe nie posiadają środków do strategicznego transportu tego rodzaju pojazdów. Może on być zapewniony przez siły powietrzne i marynarkę wojenną. Niemniej jednak zarówno jeden, jak i drugi rodzaj sił zbrojnych nie ma wystarczającej ilości środków transportowych w wypadku działań na szerszą skalę. W takim wypadku wykorzystywane są cywilne samoloty i statki, a odpowiednim zorganizowaniem i skoordynowaniem tego przedsięwzięcia zajmuje się Logistyczne Dowództwo Połączonych Sił (Joint Force Logistic Command).

¹¹⁰ W oryginalnych założeniach miał to być samolot C-130J Herkules (ładowność do 17 ton). Obecnie przewidywany ciężar pojazdu FRES wyniesie 20-30 ton.

¹¹¹ Brytyjska koncepcja NEC (Networked Enabled Capability) jest bardzo zbliżona do amerykańskiej koncepcji NCW (Network-Centric Warfare). Zakłada ona spójne zintegrowanie sensorów, decydentów, systemów rażenia i wsparcia w sieć sieci, aby osiągnąć wspólny pożądany skutek. Szerzej w: Networked Enabled Capability, Ministry of Defence, Londyn 2007.

tworzenia sił średnich, które mają łączyć zdolności sił ciężkich w zakresie ochrony, zapewnienia bezpieczeństwa i skuteczności rażenia z cechami sił lekkich, odnośnie mobilności oraz zabezpieczenia logistycznego. W konsekwencji wojska lądowe mają cechować się zrównoważonym charakterem.

Analizując kierunki reorganizacji brytyjskich wojsk lądowych należy podkreślić również rolę czynnika informacji, determinującego w dużym stopniu ich przyszły kształt. Pozyskiwanie i przekazywanie odpowiedniej informacji właściwym odbiorcom w określonym momencie obecnie jest, i będzie w przyszłości niezwykle istotne, szczególnie w aspekcie maksymalizowania skutków. Szczególna uwaga będzie zwrócona także na inne aspekty pozyskiwania informacji, to jest tworzenie nowych jednostek, które mają wykorzystywać moduły walki elektronicznej, bezzałogowe pojazdy i aparaty latające oraz roboty.

4.3. Niemcy

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że zmiany sytuacji polityczno-militarnej w układzie „Wschód - Zachód” oraz towarzyszące im zjawiska przyczyniły się do pierwszych gruntownych przemian w zakresie zadań i organizacji niemieckich sił zbrojnych, w tym wojsk lądowych. Specjaliści wojskowi w Niemczech, podobnie w Wielkiej Brytanii, podkreślają, że w ciągu ostatnich kilkunastu lat środowisko bezpieczeństwa na świecie zmieniło się diametralnie, głównie w aspekcie zagrożeń, których podłożem jest terroryzm. Stąd prawie jednogłośnie twierdzą, że w dającej się przewidzieć przyszłości terytorium niemieckiemu nie zagraża agresja sił konwencjonalnych. Uważają oni, że najbardziej prawdopodobne operacje, w których siły zbrojne mogą być zaangażowane to operacje reagowania kryzysowego, a w tym wszelkie formy zwalczania terroryzmu¹¹². Nie zapomina się mimo wszystko o zobowiązaniach sojuszniczych i zdolności do udziału w operacji zgodnie z Art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Podkreślenia wymaga w tym aspekcie nowe podejście do zagadnienia, jakim jest obrona i zapewnienie bezpieczeństwa państwa. Uważa się, że w obecnych uwarunkowaniach polityka obronna nie zależy już od ograniczeń czynnika geograficznego, a siły militarne powinny skupić się na zapobieganiu konfliktom i kryzysom.

---

¹¹² Brockmann W., Kształt i rola Bundeswehry po roku 2008, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003, s. 12.

Wnioski wynikające z oceny przyszłych zagrożeń i wyzwań zapoczątkował proces transformacji wojsk lądowych, którego zakończenie przewidziano na rok 2010. Tworząc nową strukturę wzięto pod uwagę pełne spektrum zadaniowe, które powinno korespondować ze zdolnościami operacyjnymi, bez względu na ograniczenia geograficzne oraz intensywność działań. Założono jednocześnie, że będzie zredukowana liczebność żołnierzy przy jednoczesnym zachowaniu obecnych możliwości bojowych¹¹³. W konsekwencji przyszłe wojska lądowe mają być:

- zdolne do realizacji wszystkich przypisanych im zadań;
- odpowiednio wyposażone;
- mobilne i posiadać ekspedycyjną naturę.

Zdaniem niemieckich teoretyków i praktyków, wojska lądowe obecnie i w przyszłości, powinny posiadać zdolność do prowadzenia działań w regionach, położonych w dużej odległości od terytorium Niemiec, co wymaga stworzenia całkowicie odmiennego od poprzednich, nowego profilu działania. W praktycznym wymiarze oznacza to transformację, której celem jest stworzenie mniejszych, lecz efektywniejszych wojsk lądowych, których struktura, wyposażenie i system szkolenia będą adekwatne do wymogów działań prowadzonych poza terytorium Niemiec.

Aby sprostać powyższym wymaganiom wojska lądowe ma cechować zrównoważony charakter, od sił lekkich przez średnie do ciężkich¹¹⁴. Ich zdolności muszą być tak dopasowane, aby zapewnić swobodę działania, która wyraża się w możliwości użycia określonych sił i środków w zależności od zadania. Ważnym czynnikiem jest tu także umiejętność działania zarówno w środowisku narodowym jak i międzynarodowym. Siły te muszą również dysponować nowoczesnym wyposażeniem, adekwatnym do współczesnych wyzwań.

Zgodnie z założeniami siły lekkie mają obejmować jednostki specjalne oraz wyspecjalizowane. Powinny być najszybciej dostępne, najszybciej dyslokowane i wykonywać zadania w skali całego spektrum działań wojsk lądowych, począwszy od wysoce wyspecjalizowanych misji, takich jak uwalnianie zakładników, poprzez angażowanie się w operacje wsparcia pokoju (np. ISAF w Afganistanie), do prowadzenia działań zbrojnych. Z kolei siły ciężkie pozostaną w dalszym ciągu

---

¹¹³ Liczba żołnierzy ma zostać zmniejszona z 290 tys. do 252,5 tys., a pracowników cywilnych wojska ze 115 tys. do 75 tys.

¹¹⁴ Galiński C., Grabania M. Ł., Knapczyk H., Tendencje i kierunki transformacji Sił Zbrojnych państw zachodnich; [W:] Materiały z konferencji naukowej nt. Polska Wizja Przyszłego Pola Walki. Wymagania i Potrzeby, Warszawa 19 kwietnia 2004.

podstawowym elementem struktury wojsk lądowych. Są one przeznaczone do prowadzenia działań w konfliktach o wysokiej intensywności. Posiadają stosowny potencjał, który jest wymagany do szybkiego i skutecznego zakończenia działań wojennych. Lukę między siłami lekkimi i ciężkimi mają w niedalekiej przyszłości wypełnić siły średnie, widziane jako siły do natychmiastowego użycia. Stanowią one kompromis pomiędzy szybką dyslokacją, a ochroną i siłą rażenia. Siły te powinny być bardziej odporne na rażenie, posiadać większą zdolność przetrwania i większy potencjał bojowy niż wyspecjalizowane siły lekkie. Muszą też posiadać zdolność do przerzutu drogą powietrzną¹¹⁵. Ich cechą będzie zrównoważenie ochrony i siły ognia z wysoką mobilnością operacyjno-taktyczną. Takie cechy, jak możliwość przegrupowania drogą powietrzną, skuteczna ochrona, zdolność utrzymania określonego stanu gotowości bojowej, zdolność do długotrwałego działania powodują, że są one odpowiednie podczas operacji reagowania kryzysowego o niskiej bądź średniej intensywności, w tym operacji wsparcia pokoju¹¹⁶. Powinny one również być efektywne podczas działań w ramach konfliktów wysokiej intensywności.

Koncepcja transformacji Bundeswehry, w tym wojsk lądowych obejmuje również inny podział sił ze względu na przewidywane zadania. Stosując kryterium zadaniowe wyróżnia się trzy podstawowe kategorie:

- Siły Uderzeniowe (niem. *Angreifkräfte*) – przeznaczone do operacji wysokiej intensywności, głównie do realizacji zadań, wynikających zarówno z zobowiązań międzynarodowych, jak również narodowych;
- Siły Stabilizacyjne (niem. *Stabilisierungskräfte*) – przeznaczone do operacji o niskim lub średnim stopniu intensywności, głównie o charakterze pokojowym; siły te mają posiadać zdolność do walki przeciw zorganizowanym organizacjom militarnym, a także z zagrożeniami asymetrycznymi;

---

¹¹⁵ Jednostki sił średnich muszą mieć możliwość transportowania przez samoloty transportowe A 400M (podobny wymóg jak w przypadku francuskich sił średnich).

¹¹⁶ Por. Brockmann W., *Kształt i rola Bundeswehry po roku 2008*, dz. cyt., s. 18. Według zakładanego scenariusza działania w operacjach reagowania kryzysowego w pierwszej fazie użyte są jednostki lekkie, które mają powstrzymać narastanie kryzysu. Jeśli zachodzi potrzeba ich wzmocnienia planuje się wykorzystanie kolejnych sił. Transport lądowy i morski nie zapewnia szybkiego przerzutu sił ciężkich do określonego obszaru, więc siły te mogłyby się rozwinąć zbyt późno. W tym przypadku siły średnie są odpowiednie ze względu na możliwość przegrupowania drogą powietrzną. Jeśli nie są one wystarczające, wykonywałyby zadania do czasu przybycia jednostek ciężkich.

- Siły Wsparcia (niem. *Unterstützungskräfte*) – spełniające funkcje wszelkiego rodzaju wsparcia i zabezpieczenia dwóch pozostałych kategorii sił w procesie przygotowania i prowadzenia działań.

Wojska Lądowe w przewidywanej strukturze będą się składać z 5 dywizji, a w tym 12 brygad (obecnie jest to 8 dywizji złożonych z 22 brygad). Jest to swoista odpowiedź na wyzwania przyszłych kryzysów i konfliktów. Powyższy rodzaj sił zbrojnych powinien być dostosowany, a co za tym idzie odpowiednio wyszkolony i wyposażony, do potrzeb realizowania całego spektrum zadań. Z tego względu obejmują one siły zdolne do prowadzenia działań wojennych różnej intensywności. Znajdują się tu także stosowne siły do prowadzenia działań specjalnych i wyspecjalizowanych (włączając w to walkę z terroryzmem, operacje ewakuacyjne itp.). Jednakże najważniejszym aspektem jest zwiększona ilość wojsk pozostająca w wysokiej gotowości bojowej i mająca możliwości do sprawnego przegrupowania i rozwinięcia w rejonie potencjalnego kryzysu lub wojny.

Dywizja zmechanizowana (niem. *Division Angreifkräfte*), składająca się z dwóch brygad i jednostek dywizyjnych razem z niemiecko-francuską brygadą piechoty zmechanizowanej należą do sił odpowiedzi NATO. Jest ona zaszeregowana do pierwszej kategorii sił Bundeswehry¹¹⁷ i przeznaczona również do realizacji zadań w ramach operacji o charakterze wymuszania pokoju, czyli w działaniach, które wymagają użycia przemocy w konfliktach zbrojnych. Jej podstawowym wyposażeniem mają być czołgi *Leopard 3* i nowe bojowe wozy piechoty (BWP) *Puma*¹¹⁸. Na podstawie dokonanych ocen stwierdzono, że będący dotychczas na wyposażeniu BWP *Marder* nie odpowiada nowym wymaganiom. Rozszerzające się spektrum przyszłych operacji, w tym również zmieniające się warunki i charakter konfliktów zbrojnych, spowodowały konieczność stworzenia zupełnie nowej koncepcji wozu bojowego niemieckich jednostek zmechanizowanych¹¹⁹. Dotyczy to głównie rozszerzenia zadań obrony własnego terytorium o operacje reagowania kryzysowego. Wymogi dla nowych BWP sprecyzowano następująco¹²⁰:

¹¹⁷ Dywizja ta jest zasadniczym elementem Sił Uderzeniowych Bundeswehry.

¹¹⁸ Sprawdzenie i pierwsze testy BWP *Puma* odbyły się w trzecim kwartale 2006 roku. Do końca 2009 roku ma wejść na wyposażenie ponad 400 sztuk, które zastąpią *Mardery*.

¹¹⁹ Jednostki, które będą wyposażone w BWP *Puma* razem z elementami innych dywizji (np. brygadą powietrzno-zmechanizowaną) będą stanowiły nowe siły średnie.

¹²⁰ Meuter T., *Puma – niemiecka platforma bojowa przyszłości*, Raport Wojsko Technika Obronność, 04/2004, s. 46-47.

- muszą mieć one możliwość skutecznego zwalczania najnowszych generacji wozów bojowych i artylerii samobieżnej przeciwnika w bezpośrednim starciu;
- działając wraz z przewożonym lub spieszonym desantem – przy wsparciu czołgów – muszą charakteryzować się właściwościami trakcyjnymi i siłą ognia wystarczającą do skutecznego niszczenia piechoty przeciwnika oraz jej wozów bojowych w każdych warunkach pogodowych, także w nocy;
- muszą zapewnić odpowiedni poziom odporności na środki ogniowe przeciwnika, dla zachowania zdolności bojowych jednostek zmechanizowanych na współczesnym polu walki, jak również wykonywania zadań o charakterze ochronnym czy policyjnym;
- muszą być odpowiednio przygotowane do walki w mieście, w tym posiadać zwiększony poziom ochrony przeciwpancernej;
- powinny być dostosowane do transportowania drogą morską i powietrzną;
- muszą posiadać możliwość zainstalowania zintegrowanego sieciocentrycznego systemu dowodzenia, łączności, rozpoznania i kierowania ogniem, przy jednoczesnym wysokim stopniu niezawodności wszystkich podsystemów.

Analizując nową strukturę niemieckich wojsk lądowych, warto zwrócić uwagę na dwie wyspecjalizowane dywizje. Pierwsza z nich to dywizja operacji (działań) specjalnych¹²¹ (DOS), składająca się z dwóch brygad powietrzno-desantowych i jednostek dywizyjnych. Jedna z tych brygad z wydzielonymi jednostkami dywizyjnymi jako część Sił Uderzeniowych przeznaczona będzie do operacji specjalnych, ratowniczych i ewakuacyjnych oraz do walki z terroryzmem. Druga brygada z pozostałymi elementami dywizyjnymi będzie częścią Sił Stabilizacyjnych. Może ona być, dzięki zdolności do szybkiego przegrupowania i rozwinięcia, tym elementem, który zainicjuje działania stabilizacyjne. Z analizy danych zawartych w koncepcji „Nowych Wojsk Lądowych” wynika, że dywizja ta już obecnie posiada pełną zdolność w zakresie zdefiniowanych pod jej kątem zadań. Z tego też względu, zarówno jej struktura organizacyjna, jak i liczebność wojsk pozostanie bez zmian.

---

¹²¹ Niem. Division Spezielle Operationen.

Innowacyjną koncepcją jest utworzenie dywizji operacji (działań) aeromobilnych (DOA)¹²². Dowództwo tej dywizji może być trzonem wielonarodowego dowództwa sił wyznaczonych do operacji stabilizacyjnej, co umożliwi kierowanie nią w roli państwa wiodącego (ang. *lead nation*) W jej skład wchodzi jedna brygada powietrzno-zmechanizowana¹²³ i różne jednostki z Sił Stabilizacyjnych. Wymieniona brygada jest całkowicie nową ideą. Ma ona w założeniach składać się z następujących elementów:

- dwóch pułków wyposażonych w śmigłowce wielozadaniowe typu *Tiger* (64 szt.)¹²⁴;
- pułku wyposażonego w śmigłowce transportowe typu *NH-90* (64 szt.) i *CH-53* (72 szt.);
- pododdziałów brygady, w tym szwadronu śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych typu *BO-105* (razem 73 szt.);
- pułku piechoty lekkiej.

Brygada ta będzie najbardziej uniwersalną formacją Wojsk Lądowych. Należy jednak zaznaczyć, że nie będzie stanowiła zamiennika dla wojsk pancerno-zmechanizowanych, a ma przede wszystkim zwiększać możliwości całego komponentu lądowego Bundeswehry. Brygada będzie samowystarczalna pod względem logistycznym i całkowicie niezależna od naziemnych jednostek wsparcia. Transport sił i sprzętu oraz zadania wsparcia logistycznego mają zapewnić śmigłowce, głównie klasy *NH-90*. Będą one przeznaczone również do wielu innych zadań w kontekście dowodzenia, zabezpieczenia medycznego, obrony przeciwchemicznej itp. Natomiast śmigłowce *Tiger* będą wykonywać przede wszystkim zadania bojowe. Będą się one charakteryzować różnorodnością uzbrojenia, które dzięki specjalnie zaprojektowanym modułom będzie można szybko zmieniać, zależnie od przewidzianego zadania. Kolejną cechą tych śmigłowców będzie wprowadzenie najnowocześniejszych zdobyczy techniki w zakresie możliwości ogniowych, rozpoznania, walki elektronicznej oraz systemów wspomagających własną ochronę. Organiczny pułk piechoty lekkiej będzie dopełniać potrzeby i możliwości w zakresie prowadzenia działań aeromobilnych.

---

¹²² Niem. Division Luftbewegliche Operationen.

¹²³ Czasami można spotkać inną nazwę, a mianowicie brygada powietrzno-manewrowa.

¹²⁴ Pierwsze egzemplarze śmigłowców *Tiger* zostały wprowadzone do użytku w 2004 roku, obecnie na wyposażeniu wojsk lądowych znajduje się około 20 sztuk.

Posiadając najwyższy stopień mobilności i najkrótszy czas reakcji, Brygada będzie przeznaczona głównie do prowadzenia działań w początkowym okresie każdego rodzaju operacji. Będzie to dodatkowy, a zarazem niezwykle istotny element manewrowy w rękach dowódcy, który może w wielu sytuacjach być decydującym o sukcesie czynnikiem, zwłaszcza ze względu na czas reakcji. Powyższe wskazuje na konsekwentne dążenie niemieckich wojsk lądowych do osiągnięcia zdolności powietrzno-manewrowej.

Kolejnym istotnym elementem dywizji aeromobilnej będzie brygada wsparcia, składająca się z jednostek rodzajów wojsk takich jak: obrona przeciwlotnicza, artyleria, obrona przeciwchemiczna. Jednostki te będą ważnym elementem elastycznego wzmocnienia brygad Sił Stabilizacyjnych. Przykładowo pułk obrony przeciwchemicznej będzie przeznaczony zwłaszcza do zadań związanych z potencjalnym zagrożeniem terrorystycznym.

Kończąc rozważania na temat nowej struktury niemieckich wojsk lądowych należy dostrzec dwie pozostałe dywizje, które są właściwie trzonem Sił Stabilizacyjnych. Ich zadania mogą obejmować, zarówno rozdzielenie stron konfliktu, ochronę ludności cywilnej, a także stworzenie warunków do odbudowy struktur państwowych oraz społecznych. W ich skład wchodzi w sumie trzy brygady zmechanizowane i jedna brygada piechoty górskiej. Nie mają one organicznych jednostek dywizyjnych, które mogą być przydzielone z brygady wsparcia na okres określonej operacji. Każda z tych brygad natomiast może działać w całości lub wydzielać stosowne siły do określonych zadań. Stanowi to wyraz elastyczności przyszłych Sił Stabilizacyjnych. Warto przy tym zaznaczyć, że siły te muszą również posiadać zdolność do prowadzenia walki zbrojnej. Z tego względu każda z czterech brygad posiada w swoim składzie trzy bataliony bojowe, po jednym batalionie logistycznym, rozpoznania, wsparcia dowodzenia oraz saperów. Ponadto w zależności od sytuacji i rodzaju prowadzonych działań, w ich skład mogą zostać włączone jednostki artylerii, OPL, czy też ochrony przed bronią masowego rażenia, które są wydzielane z Dowództwa Jednostek Wsparcia Działań Wojsk Lądowych (niem. *Heerestruppenkommando HTrKdo*).

Przeprowadzone porównanie wybranych elementów struktury organizacyjnej brygad sił uderzeniowych i stabilizacyjnych wskazuje na istnienie wielu różnic, ale także cech wspólnych, łączących powyższe kategorie sił. Podczas gdy w przypadku sił uderzeniowych wyłącznie dywizja posiada zdolność do dowodzenia tzw. „walką

broni połączonych”¹²⁵, to w przypadku sił stabilizacyjnych brygady stanowią samodzielne zgrupowania, które tylko pod względem administracyjnym i służbowym podlegają dowództwom dywizji. Wynika to z faktu, iż współczesne działania stabilizacyjne prowadzone są z reguły na poziomie brygady lub też niższych szczeblach dowodzenia. Powyższe uwarunkowania okazały się jednym z głównych determinantów i znalazły odzwierciedlenie w przyjętej strukturze organizacyjnej, która w zależności od wymogów sytuacji pozwala na użycie w działaniach, zarówno całości sił brygady stabilizacyjnej, jak również wybranych jej elementów oddzielnie. Natomiast ich cechą wspólną jest posiadanie w swoim składzie zgrupowań pancernych i zmechanizowanych, zapewniających im zdolność do prowadzenia walki. Niemniej jednak niezależnie od odmiennych zadań, zróżnicowanej struktury wewnętrznej oraz ich wyposażenia, obie z przedstawionych kategorii sił muszą posiadać zdolność do ścisłego współdziałania na jednym obszarze operacji.

Wnioski z przeprowadzonych analiz i ocen procesu transformacji wojsk lądowych wskazują, że nie ogranicza się on wyłącznie do zmian w zakresie organizacji wojsk, lecz obejmuje swoim zasięgiem również długofalową modernizację systemów uzbrojenia. Niemieccy teoretycy i praktycy wojskowi reprezentują pogląd, że kluczem do osiągnięcia wysokiego poziomu interoperacyjności wojsk lądowych jest stopniowe podwyższanie zdolności w pięciu, ściśle powiązanych ze sobą obszarach:

- automatyzacji systemów dowodzenia;
- rozpoznania wojskowego;
- mobilności;
- efektywności działań;
- wyposażenia i ochrony wojsk.

Zdaniem ich spośród powyższych obszarów w pierwszym etapie modernizacji najważniejsze znaczenie ma zwiększenie ochrony i skuteczności działających wojsk, w oparciu o zdolności precyzyjnego rozpoznania oraz przewagę w zakresie dowodzenia. Z tego też względu według nich głównym celem modernizacji wojsk lądowych powinno być jak najlepsze wyposażenie sił pod kątem nowo zdefiniowanych zadań. Pierwszym wynikiem podjętych prac jest m.in. wprowadzanie na wyposażenie wojsk lądowych pojazdów opancerzonych nowej generacji. Są to

---

¹²⁵ Dzięki podporządkowanym jej brygadam oraz dywizyjnym jednostkom wsparcia działań.

m.in. dla wojsk zmechanizowanych BWP *Puma*, dla jednostek sił specjalnych wóz patrolowy *Dingo 2* oraz lekki transporter opancerzony *Mungo*, a dla piechoty lekki pojazd gaśnicowy *Wiesel 2* i transporter terenowy *Hägglund BV 206 S*. Ponadto wiele innowacyjnych elementów można dostrzec również w zakresie indywidualnej ochrony żołnierzy. Przykładem może być wprowadzany obecnie na wyposażenie wojsk najnowocześniejszy system „Piechur Przyszłości” (niem. „*Infanterist der Zukunft*“) oraz pakiet indywidualny „Żołnierz w Działaniu” (niem. „*Soldat im Einsatz*“¹²⁶).

Po przedstawieniu wybranych aspektów modernizacji, dotyczących wyposażenia i ochrony wojsk, zasadne jest rozpatrzenie kolejnych, bezpośrednio związanych z nimi, a mianowicie zdolności w zakresie dowodzenia i rozpoznania. Zdolności w zakresie dowodzenia mają w myśl poglądów niemieckich decydujące znaczenie, zwłaszcza w kontekście efektywności prowadzonych działań. Niemcy wychodzą z założenia, że wysoce zautomatyzowane systemy dowodzenia z jednej strony umożliwiają uzyskanie przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem, z drugiej zaś zapewniają skuteczność funkcjonowania własnego systemu dowodzenia, tak w odniesieniu do działań prowadzonych w wymiarze narodowym, jak i wielonarodowym. Zautomatyzowany system dowodzenia pozwoli na włączenie w jeden wspólny system obecnie funkcjonujących niezależnie systemów dowódczo-informacyjnych oraz systemów dowodzenia i kierowania ogniem¹²⁷. Ponadto, z przeprowadzonych analiz i ocen rozwiązań niemieckich wynika, że prognozowany w pełni zautomatyzowany system wojsk lądowych, stanowiąc integralną częścią systemu dowodzenia Bundeswehry, będzie posiadał również zdolności pozwalające na prowadzenie operacji sieciocentrycznych.

Z kolei w odniesieniu do zdolności w zakresie rozpoznania przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że już obecnie Wojska Lądowe spełniają główne wymagania w aspekcie zdefiniowanych współcześnie zadań. Na standardowym wyposażeniu jednostek znajduje się m.in. lekki opancerzony wóz rozpoznawczy

---

¹²⁶ W pierwsze systemy „Piechur Przyszłości” zostały wyposażone wojska biorące udział w operacji w Afganistanie.

¹²⁷ B. Panek, Transformacja wojsk lądowych w świetle wymagań operacji wsparcia pokoju na przykładzie Sił Zbrojnych RFN, [W:] Kaczmarek W. (red. nauk.), *Udział wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Wsparcie”*, AON, Warszawa 2005, s. 66.

*Fennek*¹²⁸, system radiolokacyjny artylerii *Cobra*¹²⁹, system rozpoznawczy *Drohne CL 289*¹³⁰, *KZO* (niem. *Kleinfluggerät für Zielortung*)¹³¹ oraz *Luna*¹³². Ponadto trwają też prace nad procesem wdrożenia bezpilotowego środka rozpoznawczego małego zasięgu *Allodyn*.

Reasumując należy stwierdzić, że przeprowadzane obecnie zmiany w niemieckich wojskach lądowych są dążeniem do wzmocnienia ich zdolności operacyjnej. Prowadzone analizy i oceny wskazują, że proces zwiększenia efektywności operacyjnej jest procesem ciągłym i w przyszłości będzie stawał się coraz bardziej złożony. Wynika to przede wszystkim z wymagań określanych przez charakter potencjalnych kryzysów i konfliktów zbrojnych.

4.4. Francja

Zmiany dokonujące się w strukturach i wyposażeniu francuskich wojsk lądowych wynikają przede wszystkim z roli polityczno-militarnej, jaką spełnia Francja zarówno w Europie jak i na świecie. W pełni należy się zgodzić z opinią, że są one współcześnie jednymi z najnowocześniejszych i najbardziej doświadczonych wojsk lądowych. Dlatego też warto w tym miejscu dokonać analizy kierunków transformacji wynikających z ich zadań oraz wymagań, do jakich ten rodzaj sił zbrojnych jest dostosowywany.

Przewodnim hasłem francuskiej koncepcji nowoczesnych sił zbrojnych jest informacja. Rewolucja w sposobie prowadzenia wojny ma być związana z pozyskiwaniem i przekazywaniem odpowiedniej informacji właściwym czynnikom w określonym momencie. Wojska mogą rozpocząć działania w momencie, kiedy uzyskają informacje, niezbędne do podjęcia tychże działań. Nie będą prowadziły

---

¹²⁸ Wóz rozpoznawczy *Fennek* od 2004 roku jest wprowadzany na wyposażenie jednostek rozpoznawczych. Dzięki najnowocześniejszemu wyposażeniu w środki rozpoznawcze i obserwacyjne (m.in. kamery termowizyjne) posiada możliwość do prowadzenia działań w dzień i w nocy. Zasięg działania bez tankowania 860 km.

¹²⁹ System *Cobra* został wprowadzony na wyposażenie artyleryjskich batalionów rozpoznawczych w 2003 roku. Posiada możliwości rozpoznania do 40 stanowisk ogniowych w ciągu dwóch minut. Zasięg działania do 40 km.

¹³⁰ System *Drohne CL 289* składający się z 16 bezpilotowych środków do rozpoznania i lokalizacji celów na prowadzenie rozpoznania o powierzchni 200 km kwadratowych i zasięgu do 170 km.

¹³¹ *Kleinfluggerät für Zielortung* (*KZO*) – system bezpilotowych środków rozpoznania i lokalizacji celów.

¹³² W skład systemu *Luna* wchodzi 12 bezzałogowych środków rozpoznania i śledzenia celów. Pierwszy system został wprowadzony w bieżącym roku na wyposażenie brygady wchodzącej w skład Dywizji Operacji Specjalnych.

rozpoznania walką dla uzyskania informacji. Będą skonfigurowane tak, aby maksymalizować skutki. Szczególna uwaga będzie zwrócona także na inne aspekty pozyskiwania informacji, to jest tworzenie nowych jednostek, które mają wykorzystywać moduły wojny elektronicznej, bezpilotowe aparaty latające i roboty.

Francuzi zakładają, że na przyszłym polu walki będą panowały głównie roboty bojowe (latające i jeżdżące), co zniweluje różnice pomiędzy wojskami lądowymi a powietrznymi¹³³. Koncepcja ta powstała na skutek zakładanej zgodnie ocenami i analizami specjalistów niestabilnej sytuacji międzynarodowej w najbliższej przyszłości. Odnosi się to do charakteru przyszłej walki w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Głównym założeniem tej koncepcji jest stworzenie centralnego systemu, który będzie integrował poszczególne systemy zarządzające informacją (w tym również środki walki) w taki sposób, aby każdy z tych systemów mógł czerpać korzyści z jednolitego obrazu pola walki, będąc jednocześnie kolejnym źródłem niezbędnych danych. Żeby sprostać tym zadaniom konieczne jest posiadanie elastycznych narzędzi wojskowych. Elastyczność tę można osiągnąć, wykorzystując zdobycze dokonującej się rewolucji informacyjnej. Wpłyne to na wszystkie elementy teatru działań wojennych oraz strukturę dowodzenia.

Zgodnie z założeniami siły zbrojne mają być przygotowane do operacji wojennych i operacji innych niż wojna, biorąc pod uwagę wszelkie zagrożenia konwencjonalne i niekonwencjonalne. W tym aspekcie podkreśla się trzy główne grupy zadań wojsk lądowych¹³⁴:

- pełne spektrum zadań dotyczących prowadzenia walki w czasie konfliktu wysokiej intensywności;
- zdolność do skutecznego i szybkiego interwencyjnego zaangażowania się w rozwiązywanie kryzysów (w tym przede wszystkim działania stabilizacyjne), także w ramach koalicji. Jest to związane również z ochroną, a nawet ewakuacją obywateli francuskich i innych państw z krajów ogarniętych poważnym kryzysem wewnętrznym. Podkreśla się, że przywrócenie stabilizacji i pokoju wymaga sił i czasu, a Francja chce być krajem wiodącym w utworzonej koalicji;

---

¹³³ Courrages B., Skład i rola francuskich sił lądowych po roku 2008, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003, s. 6; C. Galiński, M. Ł. Grabania, H. Knapczyk, Tendencje i kierunki transformacji Sił Zbrojnych państw zachodnich, dz. cyt.

¹³⁴ Courrages B., Skład i rola francuskich sił lądowych po roku 2008, dz. cyt., s. 8.

- pomoc na rzecz ludności w kraju i poza granicami, na rzecz służb publicznych, chroniących terytorium Francji, a także francuskie terytoria zamorskie. Częścią tej działalności jest zwalczanie terroryzmu. Zwraca się tu szczególną uwagę na środowisko, w jakim zwykle się prowadzi tego rodzaju działania, czyli obszary zurbanizowane, trudno dostępne tereny jak gęste lasy, obszary góryste, bezdroża (jak ma to obecnie miejsce na przykład w Afganistanie). W tych obszarach maleje przewaga operacyjna uzyskiwana przez nowoczesne siły zbrojne dysponujące zaawansowaną technologią.

Do każdego wyżej wymienionych zadań będą potrzebne odpowiednie wojska lądowe, konieczne nie tylko po to, żeby stabilizować krytyczne sytuacje, ale również, aby zagwarantować powodzenie operacji, w których połączenie działań staje się coraz istotniejsze.

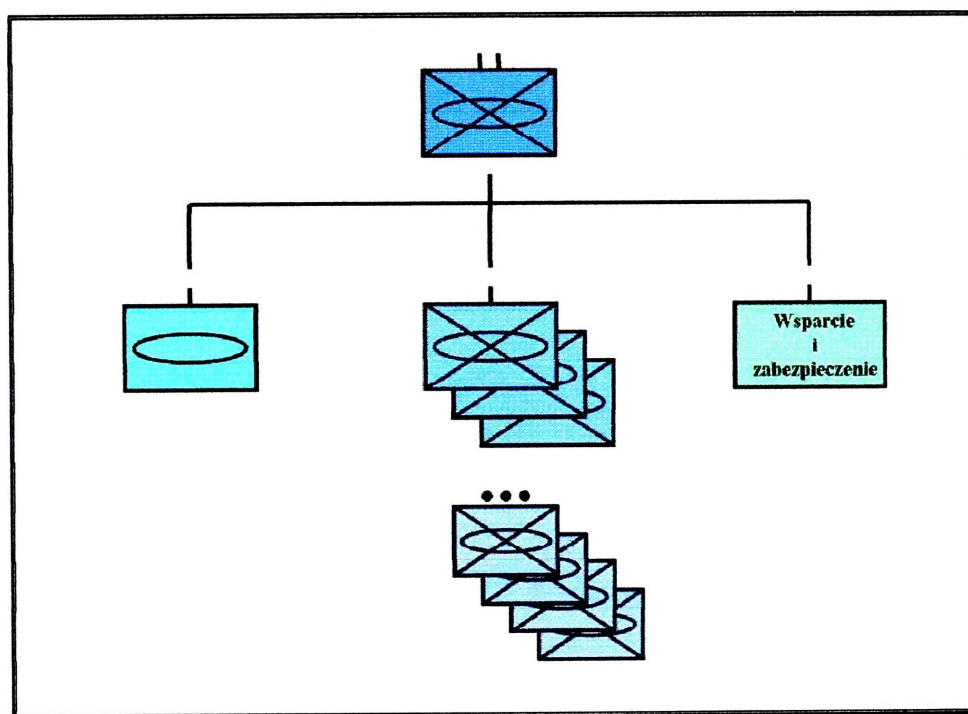
Na podstawie analiz z ostatnich konfliktów zbrojnych oraz wynikających z tego wniosków zakłada się, że nadal istnieje potrzeba posiadania ciężkich komponentów sił lądowych. Będą one niezbędne do prowadzenia działań wojennych różnej intensywności w celu uzyskania określonych efektów wobec działań przeciwnika. Niezastąpione są także lekkie siły, które przeznaczone będą do prowadzenia elastycznych działań w specyficznym środowisku. Ze względu na obecne uwarunkowania i wyzwania zauważa się potrzebę utworzenia średnich sił, które powinny łączyć zdolności sił ciężkich w zakresie ochrony, zapewnienia bezpieczeństwa oraz skuteczności rażenia z cechami sił lekkich odnośnie mobilności taktycznej i operacyjnej oraz zabezpieczenia logistycznego. Należy przy tym zwrócić uwagę, że nie będzie tu chodziło o zastąpienie sił ciężkich, ani sił lekkich. Oba komponenty będą nadal potrzebne na wypadek konieczności wykonywania przypisanych im zadań¹³⁵.

Nowy rodzaj sił, postrzeganych jako średnie, będzie przeznaczony do podejmowania błyskawicznych działań wymagających szybkiego przegrupowania. Jak twierdzi płk Benoit de Courrages¹³⁶, zastępca szefa Biura Koncepcji Systemów Sił Zbrojnych MON Francji, jest to koncepcja bliska koncepcji sił specjalnych, bliska, ale nie ta sama. Jednocześnie należy zauważyć, że nie będzie to polegało na rozwijaniu obecnych lekkich sił pancernych. Mają to być siły wielozadaniowe i zdolne

¹³⁵ Galiński C., Grabania M. Ł., Knapczyk H., Tendencje i kierunki transformacji Sił Zbrojnych państw zachodnich; dz.cyt.

¹³⁶ Courrages B., Skład i rola francuskich sił lądowych po roku 2008, dz. cyt., s. 10.

do szybkiego przerzutu, głównie drogą powietrzną. Jednakże siły te będą przerzucane nie tylko drogą powietrzną, ale wykorzystując kompaktowe, szybko manewrujące pojazdy będą mogły przemieszczać się do określonego obszaru operacji po lądzie. Warunkiem użycia tych sił będzie odpowiednia ilość pozyskanych informacji, gwarantująca z jednej strony bezpieczeństwo, a z drugiej skuteczność działań. Dzięki efektywnemu połączeniu posiadania wystarczających danych z danego obszaru, precyzyjnej amunicji i precyzyjnemu wsparciu będą one mogły skutecznie osiągać zakładane cele.

Rys. 4.3. Planowana struktura francuskiego batalionu piechoty nowego typu.
 Źródło: W. Łuczak, *Sekrety francuskiego FCS*, Raport WTO, 10/03, s. 43.

W związku z powyższym w rozpatrywanej koncepcji istotną rolę odgrywa projekt wprowadzenia na wyposażenie pojazdów lżejszych niż czołgi, lecz dysponujących podobnymi charakterystykami w zakresie ochrony i skuteczności rażenia. Mają to być uniwersalne kołowe platformy bojowe. W obecnej fazie rozwoju noszą one nazwę *VBCI*. Ośmiokołowe pojazdy o masie 18-26 ton, przerzucane mają być drogą powietrzną, na pokładach samolotów *A400M*¹³⁷. Produkowane będą w dwóch odmianach – bojowego wozu piechoty dla 9 żołnierzy, wyposażonego w wieżę z armatą kal. 25mm (*VCI*) oraz transportera (*VPC*) z karabinem

¹³⁷ A400M ma być samolotem transportowym. Jest to wspólny, wielonarodowy projekt europejski w fazie realizacji (będzie on gotowy prawdopodobnie w latach 2008-2010). Będzie mógł przewozić ładunki do 32 ton.

maszynowym. Przyszły batalion piechoty armii francuskiej wyposażony ma być w 48 sztuk *VCI*, 14 sztuk *VPC* oraz 16 czołgów typu *Leclerc* (rys. 4.3 przedstawia planowaną strukturę tego batalionu).

Warto zauważyć w strukturach tego batalionu obecność pododdziału pancernego. Uważa się bowiem, że modernizowane czołgi są nieodzownym elementem wsparcia działań piechoty. Wszystkie pojazdy mają być wyposażone w najnowsze systemy dowodzenia i łączności typu *Felin* i dzięki temu być elementem systemu sieciocentrycznego zarządzania polem walki¹³⁸.

---

¹³⁸ Łuczak W., Sekrety francuskiego FCS, Raport Wojsko Technika Obronność, 10/03, s. 43.

Wnioski i konstatacje końcowe

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują jednoznacznie, że w wysoko rozwiniętych państwach jednym z priorytetowych zagadnień są kwestie związane z transformacją wojsk lądowych. Ich przyszłość wydaje się być w dużym stopniu jasno sprecyzowana. Ewolucja tego rodzaju sił zbrojnych dotyczy trzech głównych problemów: sprecyzowania zadań, zmian strukturalno-organizacyjnych oraz wprowadzania nowoczesnego, adekwatnego do zadań i struktur, uzbrojenia i wyposażenia. Dokonujące się zmiany, wzajemnie się nakładając i łącząc, określają prawidłowości stałych tendencji rozwojowych.

Reasumując wyniki badań prezentowane w poprzednim podrozdziale należy najpierw odnieść się do pewnych kwestii natury ogólnej. Przyjęto bowiem założenie, że czynnikiem, który w największym stopniu wpływa na ewolucję sił zbrojnych, a tym samym na charakter działań militarnych są zadania, które mają one realizować w określonych uwarunkowaniach. Zmiany w środowisku bezpieczeństwa światowego (w tym również bezpieczeństwa postrzeganego w kategoriach narodowych) determinują definiowanie określonych zadań, z których wynikają wymagania, jakim mają sprostać wojska lądowe. Odpowiednio do nich powstaje potrzeba dostosowania istniejącej, lub stworzenia całkowicie nowej struktury organizacyjnej oraz wdrożenia niezbędnych systemów uzbrojenia i wyposażenia. Należy przy tym zauważyć, że w tym miejscu powstaje sprzężenie zwrotne, bowiem nowe uzbrojenie wymusza niekiedy zmiany strukturalno-organizacyjne. Stąd też dalsze rozważania będą prowadzone zgodnie z takim założeniem. W efekcie, bazując na charakterystyce współczesnych i przyszłych zadań, a także zmian struktur organizacyjnych oraz wyposażenia i uzbrojenia, jest możliwe nakreślenie najbardziej prawdopodobnego, ogólnego kształtu wojsk lądowych. Należy jednak pamiętać, że wojska lądowe funkcjonują w nieustannie zmieniającym się otoczeniu, stąd jest to proces dynamiczny, podlegający ciągłej ewolucji.

Przeprowadzone analizy i oceny rozwiązań stosowanych w wybranych państwach wskazują, że zmiany zachodzące permanentnie w środowisku bezpieczeństwa mają bezpośredni wpływ na ewolucję sił zbrojnych. W celu sprostania wyzwaniom współczesnego i przyszłego pola walki, muszą one posiadać niezbędne zdolności. W rezultacie powinny one podlegać ciągłej ewolucji

w kontekście struktur oraz uzbrojenia i wyposażenia. Uznano bowiem, że tworzenie mniejszych liczebnie, a zarazem zdolnych do realizowania pełnego spektrum zadań sił zbrojnych, drogą systematycznej restrukturyzacji i modernizacji obecnie już nie wystarczy. Istnieje zatem potrzeba radykalnych i zdecydowanych posunięć. Tylko pełna transformacja umożliwi sprostanie wyzwaniom ery informacyjnej i zagrożeniom w XXI wieku. Ponadto, różnorodność zagrożeń wymusza elastyczne traktowanie tego procesu. Z drugiej strony, wciąż rosnące koszty modernizacji i wymiany uzbrojenia oraz znaczne koszty utrzymania i szkolenia SZ, wymagają od większości państw określenia obszarów, w których powinny one osiągnąć specyficzne zdolności. Ze względu na złożoność czynników determinujących kształt wojsk lądowych można przyjąć założenie, że w przyszłości będzie ono odzwierciedleniem wymagań i wyzwań im stawianym.

Słuszność powyższej tezy potwierdzają wyniki badań dotyczących procesów transformacji. Główne czynniki warunkujące kierunki zmian wojsk lądowych zależą od podstawowych funkcji sił zbrojnych, których zadania wynikają z interesów danego państwa i zagrożeń dla jego bezpieczeństwa. Współczesne i przyszłe wyzwania wymagają od wojsk lądowych zdolności do realizacji pełnego spektrum działań, bez względu na ograniczenia geograficzne (na obszarze danego państwa lub poza nim) i ich intensywność. Dotyczy to zarówno działań wojennych w konfliktach o dużej i małej skali, jak również działań poniżej progu wojny, w tym operacji reagowania kryzysowego i operacji pokojowych.

Analizując założenia procesów transformacyjnych wojsk lądowych wybranych państw można dokonać uogólnień, określając następujące główne zadania wojsk lądowych:

- zapewnienie bezpieczeństwa w czasie pokoju głównie poprzez: utrzymanie sił i niezbędnych zdolności w celu zagwarantowania niezakłóconego funkcjonowania państwa; wspieranie polityki zagranicznej w kształtowaniu środowiska bezpieczeństwa; budowanie wzajemnego zaufania w dziedzinie militarnej; udzielanie pomocy wojskowej w wypadku klęsk żywiołowych i katastrof;
- obrona integralności i suwerenności państwa (lub sojuszu zgodnie z zawartymi porozumieniami) dzięki posiadaniu zdolności do prowadzenia skutecznych i rozstrzygających działań militarnych

(obronnych i zaczepnych), w tym również zdolności do sprawnego rozwinięcia i przegrupowania sił;

- udział w międzynarodowych działaniach w ramach reagowania kryzysowego, w celu zapobiegania powstawania lub rozwiązywania kryzysów i konfliktów mających wpływ na bezpieczeństwo państwa.

Różnorodność zadań wojsk lądowych oraz nowe warunki ich realizacji w perspektywie najbliższych lat pociągają za sobą również potrzebę weryfikacji pożądaných zdolności. Osiągnięcie określonych zdolności wojskowych jest procesem stałym, zarówno w sferze planowania, jak również realizowania zamierzonych działań. Należy podkreślić, że proces ten jest ściśle związany ze strategią obronności oraz strategią militarną państwa, z nich bowiem wynikają potrzeby i możliwości zaangażowania wojsk lądowych na rzecz zaspokajania interesów narodowych wszędzie tam, gdzie one występują. Niezmiernie istotne są tu także zobowiązania międzynarodowe i potrzeba uczestnictwa w kreowaniu bezpiecznego otoczenia, czy to poprzez udział w operacjach militarnych, czy też pomoc innym państwom, na przykład w zakresie doradztwa, edukacji lub wyposażania w sprzęt i uzbrojenie. Współczesne i przyszłe wyzwania w zakresie środowiska bezpieczeństwa wymuszają potrzebę posiadania określonych zdolności przez wojska lądowe. Zdolności te umożliwią szybką i skuteczną reakcję na powstające zagrożenia już w chwili ich powstawania.

W świetle powyższych założeń można stwierdzić, że wybór odpowiednich zdolności powinien polegać na wyborze tych, które są niezbędne do realizacji przewidywanych zadań. Są one przedmiotem szerszych studiów i badań w wielu państwach, ponieważ uznano je za swego rodzaju wytyczne użyteczne dla procesu prowadzonych procesów transformacji.

Istotne znaczenie w kontekście skuteczności prowadzonych działań przez Wojska Lądowe będzie miała **zdolność do sprawnego dowodzenia i skutecznego rozpoznania**. Aby ją osiągnąć, niezbędne będą nowoczesne, zautomatyzowane systemy dowodzenia i rozpoznania, które z jednej strony zapewnią skuteczność funkcjonowania własnych systemów, z drugiej zaś umożliwią uzyskanie i utrzymanie przewagi informacyjnej i decyzyjnej nad przeciwnikiem. Odnosi się to zarówno do zdobywania informacji, jak i jej błyskawicznego analizowania, zestawiania z niej obrazu sytuacji operacyjno-taktycznej, a następnie rozpowszechniania go wśród wszystkich zaangażowanych w te działania dowódców, w czasie niemal

rzeczywistym. Dzięki temu będzie tworzona wspólna świadomość sytuacyjna. W rezultacie każdy dowódca będzie posiadać na bieżąco pełną wiedzę, umożliwiającą mu skuteczne wykorzystanie potencjału bojowego w celu zdobycia przewagi ogólnej nad przeciwnikiem, a także umożliwiającą prowadzenie precyzyjnego ognia, z wykorzystaniem najbardziej odpowiednich w danych warunkach systemów uzbrojenia. A zatem ważne będą tu zdolności odnośnie pozyskiwania i zbierania informacji z różnych źródeł, jej przetwarzania i terminowej dystrybucji, a następnie wykorzystania jej w odpowiedni sposób. Ponadto niezbędne będzie zespolenie w jednolitą sieć systemów informacyjnych, kierowania ogniem, wsparcia i zabezpieczenia, bowiem przyczyni się to do zwiększenia możliwości bojowych w aspekcie przetrwania, skuteczności rażenia, szybkości, dostępności i zdolności do reagowania na zmieniającą się sytuację. W konsekwencji poszerzą się możliwości dowódców, którzy będą przekazywać swoje zamiary szybciej, wierniej i dokładniej, a zdolność do ciągłego monitorowania realizowanych zadań pozwoli na zmianę decyzji, stosownie do rozwoju sytuacji. Reasumując, zdolność do sprawnego dowodzenia i skutecznego rozpoznania przyczyni się do zwiększenia możliwości prowadzenia skutecznych, rozstrzygających działań.

Kolejną z kluczowych zdolności, którą powinny posiadać wojska lądowe będzie **zdolność do szybkiego przegrupowania, sprawnego rozwinięcia i natychmiastowego działania**. Odnosi się to przede wszystkim do możliwości przegrupowania, adekwatnych do zadania, zgrupowań wojsk lądowych, bez względu na ograniczenia geograficzne, a następnie użycia ich w odpowiednim czasie. Siły te powinny być zdolne do prowadzenia działań w dużej odległości od własnych miejsc dyslokacji, również poza terytorium swojego państwa¹³⁹. Zdolność ta nabierze znaczenia w aspekcie realizowania zadań w ramach operacji reagowania kryzysowego. Wówczas będzie istniała potrzeba sprawnego i terminowego działania, w celu zapobieżenia lub zlikwidowania kryzysu (konfliktu) przez szybko rozwinięte siły. Z powyższego wynika, że wojska lądowe powinny być w pewnym wymiarze ekspedycyjne i mobilne.

W analizowanych koncepcjach dotyczących transformacji wojsk lądowych wyraźnie podkreśla się **zdolność do prowadzenia skutecznych i rozstrzygających**

---

¹³⁹ Udział wydzielonych sił w działaniach na obszarze kraju z reguły jest także związany z koniecznością ich przegrupowania do określonego rejonu (obszaru). Pokojowa dyslokacja wojsk, będąca swoistym kompromisem potrzeb i możliwości w sposób oczywisty uzasadnia powyższą tezę.

działań. Wyraża się ona w prowadzeniu zdecydowanych, precyzyjnych, ciągłych i zsynchronizowanych działań przez adekwatne do sytuacji siły, które są zdolne do nieograniczonego działania we wszystkich wymiarach. A zatem w przyszłości większy nacisk będzie się kłaść na jakość i użyteczność sił, niż na ich liczebność. W rezultacie dążyć się będzie do stworzenia mniejszych, lecz efektywniejszych wojsk lądowych, których struktura oraz uzbrojenie i wyposażenie będą adekwatne do wymogów przyszłego pola walki. Ich potencjał i możliwości muszą być tak dopasowane, aby zapewnić swobodę działania, która wyrażać się będzie w możliwości użycia określonych sił i środków, w zależności od zadania. Powinny one dysponować nowoczesnym wyposażeniem i uzbrojeniem, adekwatnym do współczesnych i przyszłych wymagań, dzięki któremu osiągną wystarczający poziom w zakresie mobilności, skuteczności rażenia i niezbędnej ochrony.

Przeprowadzone badania wskazują, że istnieje potrzeba posiadania takich wojsk lądowych, które będą w pełni przygotowane do prowadzenia najbardziej prawdopodobnych działań w danej sytuacji, ale jednocześnie będą zdolne do sprawnego przejścia do najbardziej wymagających i nieprzewidzianych działań, przy minimalnym ryzyku powodzenia operacji. **Zdolność do elastycznego działania** odnosi się przede wszystkim do możliwości reagowania na konkretne potrzeby, w celu osiągnięcia wymaganych rezultatów, a także wszechstronności i użyteczności w stosunku do różnego rodzaju zadań. Dotyczy to również optymalnego przystosowania się do permanentnie zmieniającego się i niepewnego otoczenia, a także możliwość natychmiastowej i skutecznej reakcji na zmiany sytuacji. Zdolność ta będzie wymagać od określonych zgrupowań sprawnego przechodzenia od jednego typu działania do drugiego lub jednoczesnego prowadzenia działań bojowych, humanitarnych i pokojowych na tym samym obszarze, przez te same siły. Należy zauważyć, że wspólna świadomość sytuacyjna stworzy większe szanse na natychmiastowe dostosowanie się do zaistniałych zmian.

Analiza kierunków ewolucji wojsk lądowych wskazuje, że dużą uwagę skupia się na posiadaniu **zdolności do utrzymania ciągłości działania**. Będzie ona miała szczególnie duże znaczenie podczas prowadzenia działań o wydłużonym horyzoncie czasowym. Osiągnie się ją między innymi poprzez skuteczne kierowanie zabezpieczeniem logistycznym w określonym miejscu i czasie. W tym celu niezbędne będzie zastosowanie zaawansowanej technologii i zespolenie systemu logistycznego w jednolitą sieć informacyjną z innymi systemami. Warto podkreślić, że proces

zabezpieczenia logistycznego powinien stanowić integralną część każdego działania i umożliwi w znaczącym stopniu powodzenie tychże działań.

Następnym atrybutem wojsk lądowych będzie **zdolność ochrony w pełnym zakresie**. Odnosi się to głównie do ochrony swoich sił i środków oraz zapewnienia im maksymalnego bezpieczeństwa. Powinny one być odporne na rażenie przeciwnika. Należy zaznaczyć, że zwiększenie ochrony będzie miało bezpośredni związek z posiadaniem zdolności do sprawnego dowodzenia i skutecznego rozpoznania.

Zarówno w obecnych uwarunkowaniach, jak i w przyszłości niezmiernie ważna wydaje się być **zdolność do prowadzenia operacji połączonych i wielonarodowych**. Po pierwsze dotyczy to pełnego integrowania działań wojsk lądowych z innymi rodzajami sił zbrojnych, w ramach operacji połączonych. Siły połączone, ze względu na ich elastyczność i zdolność do skutecznego działania niezależnie od sytuacji, będą kluczem do sukcesu. Istotne w tym aspekcie będzie zapewnienie pełnego wykorzystania potencjałów poszczególnych komponentów i osiągnięcie odpowiedniego poziomu synergii podczas prowadzenia działań rozstrzygających. Po drugie, podczas współdziałania z siłami innych państw w ramach sojuszu lub koalicji niezbędna będzie interoperacyjność dotycząca sfery technologicznej, proceduralnej i organizacyjnej.

Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że współczesne i przyszłe wyzwania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa wymuszają głębokie przemiany wojsk lądowych w sferze **strukturalno-organizacyjnej**. Na ten proces wpływa szereg czynników, które są zróżnicowane w zależności od prognozowanego charakteru przyszłych zadań i możliwości ekonomicznych poszczególnych państw.

Przedstawione analizy wielu koncepcji wskazują, że transformacja wojsk lądowych wybranych państw sprowadza się w swej istocie do stworzenia mniejszych, lecz bardziej efektywnych sił, których struktura i wyposażenie powinny być bardziej adekwatne do zadań i pożądaných zdolności. Należy przy tym podkreślić, że ewentualne zmniejszenie liczebności wojsk nie powinno negatywnie wpływać na skuteczność w osiągnięciu zakładanych celów.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że tendencje transformacji wojsk lądowych czołowych państw zmięrzają do posiadania **zrównoważonych sił** składających się z jednostek lekkich, średnich i ciężkich oraz odejścia od modelu opartego o zimnowojenne założenia. Taki skład sił umożliwi tworzenie zgrupowań adekwatnych do realizowanych zadań. Koncepcje te weryfikują

wcześniejsze poglądy na temat przyszłości jednostek pancerno-zmechanizowanych oraz potrzeby skupienia się na siłach lekkich jako antidotum na współczesne i przyszłe zagrożenia. Zrównoważone siły oznaczają połączenie trzech potencjałów. Pozwalają one dostosować się do specyficznych uwarunkowań każdej ewentualnej operacji, również w kontekście operacji połączonych i wielonarodowych.

Truizmem jest stwierdzenie, że do realizacji różnych zadań potrzebne są odpowiednie siły i środki. Potrzeba szybkiej reakcji, czy to natychmiastowej interwencji militarnej, czy też działań prewencyjnych w celu wyprzedzenia możliwych zdarzeń, powoduje, że nadal niezmiernie ważne są **siły lekkie**. Powinny one być najszybciej dostępne i wysoce mobilne. Są one zatem istotne ze względu na zdolność do szybkiego przegrupowania do dowolnego obszaru i natychmiastowego działania. Dużą rolę spełniają w zdobywaniu informacji rozpoznawczych. Ponadto są niezastąpione podczas prowadzenia elastycznych działań w specyficznym środowisku.

Posiadając najwyższy stopień mobilności i najkrótszy czas reakcji siły te powinny być przeznaczone głównie do prowadzenia działań, w których czas jest głównym determinantem odniesienia powodzenia. Jest to dodatkowy, a zarazem niezwykle istotny element manewrowy w rękach dowódcy. Niemniej jednak w aspekcie prowadzenia długotrwałych działań wymagają wzmocnienia elementami cięższymi.

Przewiduje się, że jednostki typu lekkiego powinny być wyposażone w najnowszą technologię, zwłaszcza jeśli idzie o zautomatyzowane systemy dowodzenia, środki rozpoznania oraz etatowe uzbrojenia (w tym bezzałogowe pojazdy i aparaty latające). W konsekwencji ich struktura i wyposażenie powinny uwzględniać charakter przyszłych wyzwań pola walki, w tym także implementację nowoczesnych technologii.

Ze względu na współczesne uwarunkowania istnieje potrzeba utworzenia **średnich sił**, które powinny łączyć zdolności sił ciężkich w zakresie ochrony, zapewnienia bezpieczeństwa i skuteczności rażenia z cechami sił lekkich, odnośnie mobilności oraz zabezpieczenia logistycznego. Należy przy tym zwrócić uwagę, że nie chodzi tu o zastąpienie sił ciężkich lub lekkich.

Zgodnie z założeniami siły te powinny być bardziej odporne na rażenie przeciwnika, posiadać większą zdolność przetrwania i większe możliwości bojowe niż wyspecjalizowane siły lekkie. Innymi słowy powinno tu nastąpić zrównoważenie

ochrony i siły ognia z wysoką mobilnością. Z drugiej strony mają być lżejsze, bardziej wszechstronne i zdolne do szybszego rozwinięcia od sił ciężkich. W rezultacie mają być skuteczne w działaniach w różnych środowiskach i w całym spektrum działań militarnych, od działań humanitarnych, poprzez operacje wsparcia pokoju, a kończąc na konfliktach zbrojnych o dużej skali.

Siły te mają być z natury wielozadaniowe, postrzegane jako siły do natychmiastowego użycia. Mają być zdolne do prowadzenia działań wojennych, jak również do operacji o charakterze pokojowym. Mogą być przeznaczone do realizacji zadań wymagających natychmiastowej i odpowiednio zdecydowanej reakcji, dzięki zdolności do szybkiego przegrupowania do określonego obszaru. Szczególnego znaczenia nabiera wymóg sprawnego i terminowego działania, w celu zapobieżenia lub zlikwidowania kryzysu (konfliktu) przez szybko rozwinięte siły militarne. Takie cechy, jak możliwość przegrupowania drogą powietrzną, skuteczna ochrona, zdolność utrzymania określonego stanu gotowości bojowej, zdolność do długotrwałego działania powodują, że są one najbardziej przydatne podczas operacji reagowania kryzysowego.

Wyniki badań jednoznacznie wskazują, że w żadnych rozwiązaniach rozpatrywanych wojsk lądowych nie bierze się pod uwagę rezygnacji z ciężkich formacji, a wręcz podkreśla się konieczność ich dalszego udoskonalania. Wprawdzie wraz z zakończeniem Zimnej Wojny przestały one stanowić najważniejszy determinant zapewnienia bezpieczeństwa, ale na podstawie doświadczeń konfliktów zbrojnych przełomu XX i XXI wieku oraz wynikających z nich wniosków można przyjąć, że nadal istnieje potrzeba posiadania **sił ciężkich** w strukturach wojsk lądowych. Powinny być one przeznaczone do prowadzenia działań w konfliktach zbrojnych o różnej intensywności, w celu uzyskania określonych efektów wobec działań przeciwnika. Posiadają bowiem stosowne możliwości bojowe, które są niezbędne do szybkiego i skutecznego zakończenia działań wojennych.

Należy również stwierdzić, że możliwość zróżnicowanego poziomu zaangażowania w operacje militarne różnego typu ma zasadnicze znaczenie dla koncepcji transformacji oraz osiągania przez wojska lądowe wymaganych zdolności operacyjnych. Stworzenie odpowiedniej struktury organizacyjnej oraz optymalne wykorzystanie posiadanych sił i środków, w konsekwencji pozwoli na zwiększenie możliwości realizacji zadań oraz osiągnięcie przez nie wyższego poziomu niezależności.

Z powyższego wynika, że struktury jednostek wojsk lądowych powinny stwarzać możliwość elastycznego **tworzenia zgrupowań**, odpowiednich do wykonania określonego zadania. A zatem w zależności od charakteru działań militarnych, zgrupowania wojsk lądowych będą składać się z odpowiednich elementów, niezbędnych do określonych potrzeb. Nowe struktury powinny zapewnić samodzielność i autonomiczność w zakresie dowodzenia, rozpoznania, rażenia, wsparcia i zabezpieczenia, dzięki efektywnemu wykorzystaniu sił i środków, będących ich integralnymi elementami. Powinny one również cechować się mobilnością i elastycznością oraz zdolnością do przystosowania się do zmiennych warunków pola walki.

Możliwość formowania zgrupowań zadaniowych jest niezmiernie ważna podczas operacji reagowania kryzysowego. Odpowiednio szybkie wprowadzenie do rejonu kryzysu sił militarnych jest bardzo efektywnym instrumentem reagowania. Może to powstrzymać strony zaangażowane w kryzys (konflikt) do prób jego eskalacji, a także może go w istotny sposób ograniczyć. Istota tej reakcji polega na szybkim przerwaniu i rozwinięciu w rejonie kryzysu sił militarnych, adekwatnych do sytuacji. Ze względu na charakter zagrożeń, trudny do przewidzenia w początkowym okresie operacji, zgrupowanie takie musi posiadać odpowiednie zdolności potrzebne do skutecznego działania. W innym przypadku może dojść do niepowodzenia operacji lub innych niekorzystnych implikacji.

Obecnie niezmiernie ważna wydaje się być zdolność do prowadzenia operacji połączonych i wielonarodowych. Można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że występujące już obecnie tendencje do tworzenia **wielonarodowych, połączonych zgrupowań zadaniowych** będą podlegać dalszej ewolucji. W przyszłości doprowadzi to do możliwości użycia tych sił w sposób w pełni zintegrowany, a ponadto znikną podziały w realizacji poszczególnych zadań. A zatem przyszłe działania militarne będą miały w większości sytuacji właśnie charakter połączony i wielonarodowy.

Powyższe założenie determinuje w istotny sposób kształt wojsk lądowych. Wobec tego można przyjąć, że ich struktura organizacyjna powinna zapewniać pełne wykorzystanie potencjałów broni połączonych, a w dalszej kolejności zintegrowanie działań zgrupowań wojsk lądowych z działaniami innych rodzajów sił zbrojnych. W rezultacie możliwe staje się osiągnięcie pożądaných rezultatów w operacjach połączonych.

Potwierdzeniem powyższego stwierdzenia jest stworzenie nowej koncepcji strukturalno-organizacyjnej amerykańskich wojsk lądowych. Jej głównym celem jest przejście do nowych połączonych struktur zadaniowych składających się z mniejszych sił, dobieranych zgodnie z charakterem danej operacji, a nie jak dotychczas jednostek wydzielanych z rodzajów SZ i integrowanych dopiero w czasie działania. W rezultacie skończy się czas podziału na jednostki poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i zacznie się era zintegrowanych sił połączonych. Planuje się stworzenie **systemu brygadowego**, gdzie poszczególne brygady będą posiadały mniej pododdziałów ogólnowojskowych niż obecnie funkcjonujące. Natomiast zostaną one wzmocnione pododdziałami rodzajów wojsk, głównie artylerii i rozpoznania. Będą również dysponowały wsparciem lotniczym, które dotąd występowało na szczeblu dywizji. W ten sposób staną się one bardziej samodzielne. Mają one być w dalszym ciągu usytuowane w strukturach dywizji. Jednakże dowództwo dywizji ma zostać zmniejszone, a jego zadania ograniczą się tylko do planowania i dowodzenia podczas działań.

Celowość powyższego rozwiązania potwierdzono obecnie tylko w Stanach Zjednoczonych. Eksperci amerykańscy, analizując doświadczenia z prowadzonych działań uważają, że w podstawowym elemencie organizacyjnym wojsk lądowych w przyszłości powinna być brygada, a raczej brygadowy zespół bojowy. Dzięki temu możliwe będzie formowanie odpowiednich zgrupowań dla realizacji określonych zadań. Koncepcja ta wydaje się interesująca, ponieważ może to być główny kierunek ewolucji na świecie.

W tym miejscu rodzi się pytanie dotyczące prawdopodobnej formy strukturalno-organizacyjnej takiej brygady. Można przyjąć, że czynnikiem wyróżniającym będzie przeznaczenie oraz rodzaj posiadanego uzbrojenia i wyposażenia. A zatem stworzone zostaną:

- brygady typu lekkiego, które będą przeznaczone głównie do natychmiastowego użycia lub do elastycznego reagowania na zmiany w sytuacji. Ich potencjał, z uwagi na wymóg wysokiej mobilności, będzie się opierał na środkach latających (przede wszystkim śmigłowcach i bezpilotowych aparatach latających) oraz samochodach osobowo-terenowych (z możliwością wyposażenia ich w różnorodne środki walki);

- brygady typu średniego, które będą miały szczególne zastosowanie w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych. Podstawowe uzbrojenie i wyposażenie będzie oparte na uniwersalnej platformie bojowej, którą będzie można przerzucać drogą powietrzną do obszaru działania;
- brygady typu ciężkiego, które będą przede wszystkim przeznaczone do prowadzenia działań w konfliktach wysokiej intensywności. Ich podstawowe uzbrojenie powinny stanowić zmodernizowane wersje czołgów, bojowych wozów piechoty i innych środków wsparcia i zabezpieczenia, głównie na podwoziu gąsienicowym¹⁴⁰.

Jednym z wymogów, jakie powinny spełnić przyszłe brygady, niezależnie od ich typu, jest samodzielność i samowystarczalność podczas realizacji zadań. Oznacza to przede wszystkim taką strukturę (włącznie z odpowiednim uzbrojeniem i wyposażeniem), która umożliwi wykonywanie zadań, bez konieczności wzmocnienia lub wsparcia siłami i środkami przełożonego. Na przykład jednostki wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego, będące obecnie na szczeblu dywizji, planuje się przydzielić na stałe brygadam. Powinny one bowiem stanowić autonomiczne zgrupowania, podlegające dowództwom dywizji tylko w określonych sytuacjach. Chodzi tu mianowicie o zmianę przeznaczenia dowództwa dywizji. Miałoby ono w takim rozwiązaniu spełniać rolę organu wyznaczanego do dowodzenia zgrupowaniami podczas realizacji określonej operacji (głównie poza obszarem kraju).

Kolejną istotną kwestią dotyczącą usamodzielniania brygad jest zapewnienie własnych źródeł pozyskiwania informacji. Wydaje się więc ważne posiadanie odpowiednich sił i środków rozpoznania, które będą w stanie zapewnić przekazywanie terminowej, dokładnej i wiarygodnej informacji. Aby były one do tego zdolne, muszą się cechować wysoką mobilnością oraz skrytością działania. Niemniej jednak powinny one również posiadać wystarczające możliwości ogniowe (jakie posiadają czołgi, wozy bojowe, śmigłowce), aby mogły realizować rozpoznanie walką w sytuacji, kiedy jest to niezbędne.

Pełna autonomiczność brygad oznacza również możliwość użycia zarówno całości sił brygady, jak również wybranych jej elementów oddzielnie. Ponadto należy

---

¹⁴⁰ Należy zwrócić uwagę, że zadania poszczególnych brygad nie ograniczają się tylko do wyżej wymienionych. Mogą one realizować również inne zadania, które zostały opisane w części dotyczącej koncepcji posiadania sił zrównoważonych.

pamiętać o zdolności do prowadzenia działań nawet w wypadku poniesienia pewnych strat.

Doświadczenia wskazują na konsekwentne dążenie wojsk lądowych do osiągnięcia maksymalnych zdolności do prowadzenia działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Dlatego można z dużą dozą prawdopodobieństwa założyć, że w składzie przyszłych brygad będą występowały pododdziały lotnictwa wojsk lądowych. Chodzi tu przede wszystkim o śmigłowce, ponieważ zapewniają one stosowny stopień manewrowości, elastyczności oraz skuteczności rażenia.

Reasumując, należy stwierdzić, że w przyszłych strukturach wojsk lądowych istotne będzie uwzględnienie potrzeby zintegrowania wszystkich wymaganych zdolności na możliwie najniższym szczeblu organizacyjnym. Szczęólnego znaczenia nabiera to w kontekście różnorodnych zadań przewidywanych do realizacji, począwszy od operacji wojennych, a skończywszy na operacjach o charakterze pokojowym. Dzięki odpowiednim siłom i środkom w zakresie dowodzenia, rozpoznania, rażenia, zabezpieczenia i ochrony będzie możliwe:

- ✓ terminowe użycie stosownych do potrzeb zgrupowań;
- ✓ efektywne prowadzenie działań rozstrzygających;
- ✓ elastyczne reagowanie na zmieniającą się sytuację;
- ✓ wykonanie postawionych zadań bez względu na czynniki zewnętrzne.

Wnioski z przeprowadzonych analiz i ocen procesów transformacji wojsk lądowych wybranych państw wskazują, że nie ograniczają się one wyłącznie do zmian w zakresie struktur organizacyjnych, lecz obejmują swoim zasięgiem również wymianę lub modernizację uzbrojenia i wyposażenia. Wprowadzanie na wyposażenie nowych systemów jest ściśle związane ze zdefiniowanymi dla poszczególnych państw przewidywanymi zadaniami i oczekiwanymi zdolnościami.

Jak wskazują badania, w państwach wysoko rozwiniętych gospodarczo trendy dotyczące rozpatrywanej materii są związane przede wszystkim z nowymi technologiami informacyjnymi, budową uniwersalnej platformy dla pojazdów przeznaczonych do sił średnich oraz rozwojem programów dotyczących robotów i bezzałogowych pojazdów.

Jednym z najważniejszych kierunków zmian dokonywanych w wojskach lądowych jest stworzenie jednolitej sieci informacyjnej pomiędzy wszystkimi elementami biorącymi udział w działaniach (przede wszystkim dotyczy to środków rozpoznania, dowodzenia i rażenia). W tym zakresie istotne jest posiadanie

odpowiedniego systemu dowodzenia i rozpoznania zapewniającego zobrazowanie pola walki, a konsekwencji osiągnięcie wspólnej świadomości sytuacyjnej. Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że ma to bezpośredni wpływ na wzrost możliwości bojowych w aspekcie ochrony, skuteczności rażenia, szybkości, dostępności i zdolności do reagowania na zmieniającą się sytuację.

Niezbędny jest zatem zintegrowany system zarządzania informacją, co umożliwi optymalne wykorzystanie sił i środków w czasie rzeczywistym, a także przewidywanie rozwoju sytuacji. System ma wspomagać proces dowodzenia, w szczególności proces podejmowania decyzji. Ponadto powinien umożliwiać wymianę informacji i korzystanie ze wspólnych baz danych. Ważne jest także połączenie go z wszelkimi dostępnymi źródłami rozpoznania na każdym szczeblu. Dzięki zapewnieniu stałej łączności, nieprzerwanemu dostępowi do informacji o sytuacji oraz danych z rozpoznania, system ten powinien pozwolić na ciągłe, skuteczne dowodzenie siłami, w tym kierowanie ogniem i logistyką, nawet w czasie zmiany położenia stanowisk dowodzenia.

Współczesne działania militarne charakteryzują się brakiem linii styczności oraz dużym obszarem. Odległości pomiędzy poszczególnymi elementami zgrupowania zadaniowego często są znaczne, dlatego niezbędne będzie posiadanie odpowiednich zdolności do dokładnego określenia swojego położenia, komunikowania się, precyzyjnego wykrycia i skutecznego rażenia celów oraz wykonywania manewru. Umożliwi to niezależne, a jednocześnie skoordynowane działania. Z drugiej strony pozbawienie lub ograniczenie przeciwnikowi zdolności do sprawnego dowodzenia i skutecznego rozpoznania sprawi, że nie będzie on mógł efektywnie reagować na zmiany sytuacji operacyjno-taktycznej.

Z analizy materiałów źródłowych wynika, że każde państwo stawia specyficzne dla siebie wymagania odnośnie uzbrojenia i wyposażenia. Każde z nich ma również określone potrzeby i możliwości. Często wynika to z przyczyn politycznych lub ekonomicznych. Niemniej jednak poglądy na temat kluczowych problemów są bardzo zbieżne.

Badania potwierdziły założenie, że konieczne jest stworzenie i wdrożenie nowej generacji systemów uzbrojenia, w tym wozów bojowych, zapewniających zrównoważenie możliwości ogniowych, manewrowych i ochronnych ze zdolnością do skutecznego reagowania, włączając w to zdolność do sprawnego przegrupowania w dowolny obszar i prowadzenia ciągłych działań przy użyciu mniejszych sił.

W rezultacie pozwoli to zgrupowaniom wojsk lądowych dominować w pełnym spektrum działań militarnych.

Odnosi się to przede wszystkim do stworzenia sił średnich, które przede wszystkim mają być przygotowane do realizacji zadań w ramach operacjach reagowania kryzysowego, tam, gdzie istnieje potrzeba natychmiastowego i zdecydowanego działania. Istotną rolę w tym zakresie odgrywa koncepcja wprowadzenia na wyposażenie pojazdów lżejszych niż czołgi, lecz dysponujących podobnymi charakterystykami w zakresie ochrony i skuteczności rażenia. Jednocześnie powinny one być zdolne do przerzutu w dowolny rejon transportem powietrznym. Mają to być uniwersalne platformy bojowe na podwoziu kołowym (transportery opancerzone), których obecnie prekursorem jest np. amerykański *Stryker*. Na bazie takiej platformy mają być tworzone różne rodzaje wozów, począwszy od zwykłych transporterów piechoty, a skończywszy na specjalistycznych odmianach (np. wozy dowodzenia, rozpoznania, inżynieryjne, artyleryjskie lub ewakuacyjne). Uważa się, że postęp technologiczny w najbliższej dekadzie pozwoli na zrealizowanie tych założeń.

Docelowe pojazdy powinny spełniać wymagania przyszłych wojsk lądowych, do których należy zaliczyć:

- możliwości ogniowe (skuteczność rażenia najnowszej generacji wozów bojowych) i manewrowe (m.in. wysokie możliwości trakcyjne - duży zasięg i niskie zużycie paliwa) zapewniające skuteczną walkę z wozami bojowymi najnowszych generacji w każdych warunkach (bez względu na rodzaj terenu, porę doby i roku, warunki atmosferyczne);
- uniwersalność podstawowych środków rażenia, sprowadzająca się do połączenia właściwości armat czołgowych, przeciwpancernych pocisków kierowanych oraz wyrzutni rakiet przeciwlotniczych;
- odporność na środki ogniowe przeciwnika, zapewniająca odpowiedni poziom ochrony dla żołnierzy, dzięki nowoczesnemu pancerzowi oraz zastosowaniu systemów ostrzegania i przeciwdziałania rażeniu;
- możliwość podłączenia w jednolitą sieć informacyjną (możliwość zainstalowania zintegrowanego systemu dowodzenia, rozpoznania i kierowania ogniem), przy jednoczesnym zapewnieniu bezpiecznej i niezawodnej łączności;

- zdolność do przerzutu drogą powietrzną na pokładach istniejących samolotów transportowych (np. klasy C-130 *Hercules*);
- zdolność do natychmiastowego działania po przerzucie do określonego obszaru;
- zdolność do realizacji różnorodnych zadań, w tym walk w terenie zurbanizowanym, czy też ochrony ludności cywilnej w czasie działań wojennych;
- możliwość sprawnego remontu (naprawy, wymiany podzespołów), dzięki zastosowaniu modułowej konstrukcji.

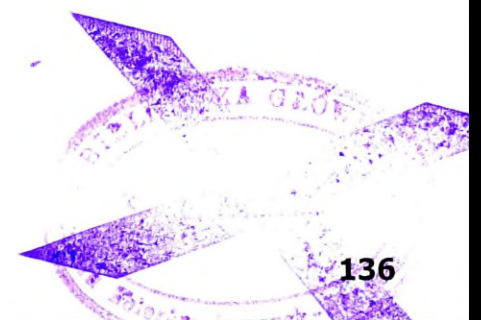
Wyniki badań stanowią wystarczającą podstawę do stwierdzenia, że siły ciężkie, wyposażone w ciężki opancerzony sprzęt bojowy (czołgi, bojowe wozy piechoty, inne środki wsparcia przeważnie na podwoziach gąsienicowych) będą w dalszym ciągu niezbędne. Można założyć, że każdy kryzys może przemienić się w konflikt zbrojny. A zatem wojska lądowe powinny być stosownie wyposażone również do realizowania zadań w działaniach wojennych. Chodzi tu przede wszystkim o odpowiednie systemy uzbrojenia i ochrony, które z jednej strony umożliwią uzyskanie i utrzymanie przewagi (dominacji) nad przeciwnikiem, a z drugiej zagwarantują maksymalne bezpieczeństwo.

Wnioski z doświadczeń prowadzonych wojen i konfliktów zbrojnych początku XXI wieku wskazują, że czołgi i bojowe wozy piechoty potwierdziły tam swoją przydatność. Są one odporne na oddziaływanie ogniowe przeciwnika, zdolne do pokonywania ogromnych odległości z dużą prędkością i prowadzenia celnego ognia na dużą odległość. Można więc stwierdzić, że ciągle udoskonalane i modernizowane czołgi oraz bojowe wozy piechoty są nieodzownym elementem na polu walki. Stanowią one w dalszym ciągu niezastąpiony środek rażenia, jednocześnie zapewniając skuteczną ochronę dla żołnierzy.

Warto na zakończenie wspomnieć o koncepcjach mających miano futurystycznych. Na obecnym etapie prac badawczych trudno jest przewidzieć ich przyszłość w działaniach militarnych oraz wpływ, jaki mogą wywrzeć na sposobach prowadzenia tych działań. Można założyć, że przyszłe operacje będą się charakteryzowały złożonością i wielowymiarowością przestrzeni działań. Ze względu na szybki rozwój technologiczny coraz powszechniej będą wykorzystywane tzw. inteligentne narzędzia walki, w tym głównie różnego rodzaju roboty oraz bezzałogowe pojazdy. Mają one zastąpić człowieka, szczególnie w działaniach

rozpoznawczych, ale również w działaniach bojowych i zabezpieczających. Ocenia się, że przyczyni się to do jeszcze większej szybkości i precyzji działań.

Reasumując można stwierdzić, że nowe uzbrojenie i wyposażenie w znaczny sposób wpłynie na kształt przyszłych wojsk lądowych. Ich rozwój dalej będzie ukierunkowany na zwiększenie możliwości własnego oddziaływania na przeciwnika przy jak największym zabezpieczeniu się przed podobnym oddziaływaniem z jego strony. Odpowiednie wyposażenie pozwoli na prowadzenie każdego rodzaju działań bez względu na warunki terenowe i atmosferyczne. Wartość bojowa zgrupowań zadaniowych mierzona również będzie zdolnością zdobywania, przetwarzania i dystrybuowania informacji w czasie niemal rzeczywistym.

Bibliografia

- 2004 Army Transformation Roadmap, Army Transformation Office, Waszyngton 2004
- 2007 Army Modernization Plan, Department of the Army, Waszyngton 2007
- AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions, 2002.
- AJP-01(B) Allied Joint Doctrine, 2001
- Army Vision 2010, Department of the Army
- Battlefield Automation. Performance Uncertainties Are Likely When Army Fields Its First Digitized Division, US General Accounting Office, Waszyngton, Lipiec 1999
- Bolesta-Kukułka K., Mały słownik menedżera, Warszawa 1993
- Brockmann W., Kształt i rola Bundeswehry po roku 2008, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003
- Courrages B., Skład i rola francuskich sił lądowych po roku 2008, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003
- Delivering Security in a Changing World. Defence White Paper, Secretary of State for Defence, Londyn, grudzień 2003
- Forging The Future Army, Directorate General of Development & Doctrine, Londyn 2004
- Future Land Operational Concept (FLOC), Directorate General of Development & Doctrine, Londyn 2004
- Galiński C., Grabania M. Ł., Knapczyk H., Tendencje i kierunki transformacji Sił Zbrojnych państw zachodnich; [W:] Materiały z konferencji naukowej nt. Polska Wizja Przyszłego Pola Walki. Wymagania i Potrzeby, Warszawa 19 kwietnia 2004.
- Gmurczyk D., Transformacja Sił Zbrojnych USA, Raport Wojsko Technika Obronność, 07/2003
- Gordon IV J., Wilson P. A., The Case for Army XXI "Medium Weight" Aero-motorized Divisions: A Pathway to the Army of 2020, U.S. Army War College, Carlisle 1998
- Grupa bojowa przyszłości US Army, Raport Wojsko Technika Obronność, 05/2003
- Hofeditz K.M., Zasady prowadzenia operacji, Myśl Wojskowa nr 5/1998
- Hurley S., To what extent is the British Army able to meet the joint operational challenges of the future?, Joint Services Command and Staff College, 2007
- Kaczmarek W. (red. nauk.), Udział wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Wsparcie”, AON, Warszawa 2005
- Kaczmarek W., Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 6/1995
- Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993
- Koźmiński A.K. (red.), Piotrowski W., Zarządzanie. Teoria i praktyka, Warszawa 2000
- Lisowski M., Łuczak W., Zaloga S., Armia czasów wojny i transformacji, Raport Wojsko Technika Obronność, 11/2003.
- Łuczak W., Rewolucja w US Army, Raport Wojsko Technika Obronność, 12/2002
- Łuczak W., Sekrety francuskiego FCS, Raport Wojsko Technika Obronność, 10/03
- Łuczak W., Strykery torują drogę wozom FCS, Raport Wojsko Technika Obronność, 03/2003
- Łuczak W., Zrobotyzowana US Army XXI wieku, Raport Wojsko Technika Obronność, 09/2002
- Meuter T., Puma – niemiecka platforma bojowa przyszłości, Raport Wojsko Technika Obronność, 04/2004
- Military Transformation. The Army and OSD Met Legislative Requirements for First Stryker Brigade Design Evaluation, but Issues Remain for Future Brigades, US General Accounting Office, Waszyngton, grudzień 2003
- Networked Enabled Capability, Ministry of Defence, Londyn 2007
- Pengelly R., Future Rapid Effect System leads British forces' transformation, Jane's, sierpień 2003
- Przybyła M., Organizacja i zarządzanie. Podstawy wiedzy menedżerskiej, Wrocław 2001
- Ścibiorek Z., Kierunki przeobrażeń w sztuce operacyjnej i taktyce wojsk lądowych, Myśl Wojskowa nr 3/1997

- Stabryła A., Doskonalenie struktury organizacyjnej, Warszawa 1991
- Stoner J.A.F., Wankel Ch., Kierowanie, Warszawa 1997
- Szczupaczyński J., Anatomia zarządzania organizacją, Warszawa 1998
- The Army Future Force: Decisive 21st Century Landpower, Strategical Responsive, Full Spectrum Dominant, United States Army Training and Doctrine Command HQ, sierpień 2003
- The Army's requirement for armoured vehicles: the FRES programme. Seventh Report of Session 2006-07, House of Commons. Defence Committee, Londyn, luty 2007
- The National Defense Strategy of the United States of America, Department of Defense, Waszyngton 2005
- The National Military Strategy of the United States of America, Chief of Staff, Waszyngton 2004
- The National Security Strategy of the United States of America, The White House, Waszyngton 2002
- Weighill R. P. M., FLOC – przejście Armii Brytyjskiej w XXI wiek, Raport Wojsko Technika Obronność, Wydanie specjalne 2003
- Wiatr M., Zasady i procedury przygotowania oraz prowadzenia kampanii/operacji wielonarodowych połączonych sił Sojuszu, Warszawa 2000
- Zieleniewski J., Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1969
- Zieliński J. (red.), Podstawowe założenia operacji połączonych, AON, Warszawa 2000
- Zieliński J., Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej, Warszawa 1995
- Zieliński J., Zarys teorii sztuki operacyjnej Wojsk Lądowych Rzeczypospolitej Polskiej, Toruń 1998

S/4134 *

Cyrt 355.07